
**KESTÄVÄN LUONTOMATKAILUN PERIAATTEIDEN
TOTEUTUMINEN SAARISTOMEREN KANSALLISPUIS-
TOSSA TOIMIVISSA YRITYKSISSÄ**

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Matkailun koulutusohjelma

Forssa,

Sini Mäenanttila

Matkailun koulutusohjelma
Forssa

Työn nimi Kestävän luontomatkailun periaatteiden toteutuminen Saaris-
tomeren kansallispuistossa toimivissa yrityksissä

Tekijä Sini Mäenanttila

Ohjaava opettaja Kirsi Meriläinen

Hyväksytty _____._____.20____

Hyväksyjä

Forssa
Matkailun koulutusohjelma
Luonto- ja maaseutumatkailu

Tekijä Sini Mäenanttila **Vuosi** 2009

Työn nimi Kestävän luontomatkailun periaatteiden toteutuminen Saaristomeren kansallispuistossa toimivissa yrityksissä

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kestävästä luontomatkailusta ja sen mahdollisuuksista luonnonsuojelualueella toimiville yrittäjille. Kestävä matkailu on tullut yhdeksi merkittäväksi matkailuelinkeinon toimintaa ohjaavaksi ajattelutavaksi ja sen avulla pyritään takaamaan alueiden vetovoimaisuuden säilyminen ja samalla maksimoimaan yhteisön saama hyöty.

Toimeksiantajana on toiminut Metsähallitus, jonka periaatteet kestävästä matkailusta ovat olleet tutkimuksen lähtökohtana. Saaristomeren kansallispuistossa toteutettiin kesällä 2009 kaksi tutkimusta: Metsähallituksen yhteistyöyrityksille tehtiin teemahaastattelu ja heidän asiakkailleen toteutettiin asiakaskysely.

Tutkimuksessa tuli esille erilaisia tapoja toteuttaa kestävä matkailun periaatteita. Yleisin näistä oli periaate roskapuhtautumisesta. Kaikilla alueen yrittäjillä ei ole yhtäläistä mahdollisuutta äärimmäisiin kestävä matkailun ratkaisuihin, sillä esimerkiksi kuljetusyrittäjälle moottorivene on työväline, jota ilman työn tekeminen on mahdotonta. Sen sijaan majoitusyrittäjillä on mahdollisuus luoda kestäviä ratkaisuja tarjoamiinsa palveluihin, esimerkiksi osa heistä on luopunut kemiallisista pesuaineista ja siirtynyt kuivakäymälöihin. Asiakaskyselyn mukaan jopa 83 % vastaajista oli huomattavan kiinnostuneita matkustamaan tulevaisuudessa kestävien periaatteiden mukaisesti. Yrittäjien kiinnostus kehittää alueen hyvinvointia ja asiakkaiden kiinnostus kestävä matkailuun ovat niitä tekijöitä, joilla aktivoituaan ulkoiset vaikuttajat huomioimaan alueen kestävä matkailun mahdollisuudet. Saaristomeren kansallispuistossa kestävä matkailu tuleekin tulevaisuudessa kehittymään lisää, sillä alueelle saatu PAN Parks -sertifikaatti sai suurta kiinnostusta yrittäjien keskuudessa ja tulee siksi varmasti olemaan vahva, eteenpäin vievä vaikuttaja alueella.

Avainsanat Kestävä matkailu, luontomatkailu, Saaristomeren kansallispuisto, PAN Parks -sertifikaatti.

Sivut 64 s. + liitteet 3 s.

Forssa
Degree Programme in Tourism
Nature and Rural tourism

Author Sini Mäenanttila **Year** 2009

Subject of Bachelor's thesis Implementation of the Principles of Sustainable Nature Tourism in the Archipelago National Park Enterprises

ABSTRACT

This thesis views sustainable nature tourism and its opportunities for the entrepreneurs operating in the nature reserve area. Sustainable tourism has become one of the major guidelines in tourism. It helps to maintain the attractiveness of the region, and at the same time to maximize the benefit for the community.

The thesis was commissioned by Metsähallitus, whose principles of sustainable tourism were the starting point for the research. Two studies were carried out in Archipelago National park in the summer of 2009: a theme interview for the partners of Metsähallitus and a survey for their customers.

The study revealed a variety of ways to implement sustainable tourism principles. The most common of these was the principle of not leaving the rubbish in the nature. All the entrepreneurs do not have an equal chance for extreme sustainable tourism solutions. For a transportation entrepreneur the motorboat is a tool without which it is impossible to operate. Instead, accommodation entrepreneurs have the opportunity to create sustainable solutions for services, for example, some of them have abandoned chemical detergents and changed to use dry toilets. Customer survey showed that in future up to 83 % of respondents had a high interest to follow sustainable principles in travel. Entrepreneurs' interest to develop the regional welfare and the customer interest in sustainable tourism are the facts that activate the external influences to consider sustainable tourism opportunities in the area. In Archipelago National Park sustainable tourism must, therefore be developed in the future. The PAN Parks -certificate that the area received, created considerable interest among entrepreneurs and, therefore, will certainly be a strong, forwarding factor in the region.

Keywords Sustainable tourism, nature tourism, Archipelago National park, PAN Parks -certificate.

Pages 64 p. + appendices 3 p.

SISÄLLYS

1	ALKUSANAT.....	1
2	JOHDANTO.....	1
2.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat.....	1
2.2	Tutkimusmenetelmät.....	2
2.2.1	Kirjallisuuskatsaus.....	2
2.2.2	Empiirinen tutkimus.....	3
2.3	Opinnäytetyön rakenne.....	3
3	KESTÄVÄ LUONTOMATKAILU.....	4
3.1	Kestävän matkailun määritelmiä.....	4
3.1.1	Vastuullinen matkailu.....	5
3.1.2	Kantokyky osana kestävä matkailua.....	6
3.2	Luontomatkailu.....	7
3.2.1	Luontomatkailu Suomessa.....	8
3.2.2	Kansallispuistot matkailukohteina.....	9
3.3	Kansainväliset ympäristösopimukset osana matkailua.....	10
3.3.1	Ilmansaasteiden vaikutus matkailuun.....	10
3.3.2	YK:n ilmastomuutosta koskeva puitesopimus ja Agenda 21.....	11
3.4	Itämeren suojelu.....	13
3.5	Sertifiointi.....	14
3.5.1	Sertifikaatti ja sen aiheuttamat hankaluudet.....	14
3.5.2	PAN Parks -sertifikaatti.....	15
4	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	16
4.1	Aineiston hankintamenetelmä.....	16
4.2	Tutkimuksen parannusehdotuksia.....	17
4.3	Lomakkeet.....	18
5	KESTÄVÄ LUONTOMATKAILU SAARISTOMEREN KANSALLISPUISTOSSA 19	
5.1	Saaristomerens kansallispuisto.....	19
5.1.1	Saaristomerens kansallispuisto luontomatkailualueena.....	19
5.1.2	Saaristomerens kansallispuiston luonnonsuojelu.....	23
5.2	Saaristomerens kansallispuiston toimijat.....	23
5.3	Kestävän luontomatkailun toteutuminen yrityksissä yritysten näkökulmasta ..	24
5.3.1	Aineiston jaottelu.....	24
5.3.2	Aineiston analysointimenetelmä.....	25
5.3.3	Kansallispuisto toiminta-alueena.....	25
5.3.4	Yhteistyö Metsähallituksen kanssa.....	27
5.3.5	Yhteistyö muiden yritysten kanssa.....	28
5.3.6	Kestävän matkailun toteutus yrityksissä.....	29
5.3.7	Paikallisen kulttuurin arvostus.....	32
5.3.8	Asiakkaille jaettu tieto osana kestävä matkailua.....	34
5.3.9	PAN Parks -sertifikaatti.....	35
5.3.10	HELCOMin työ Itämerens alueen hyvinvoinnin edistämiseksi.....	37

5.3.11	Yritysten omat kestävän matkailun suunnitelmat.....	38
5.3.12	Ideoita yrittäjiltä kestävän matkailun toteuttamiseksi	39
5.3.13	Haastatteluiden yhteenveto.....	41
5.4	Asiakkaiden näkökulma kestävään luontomatkailuun	42
5.4.1	Asiakkaiden taustatiedot.....	42
5.4.2	Kestävän matkailun huomioiminen matkaa suunniteltaessa	44
5.4.3	Luontoa säästävällä tavalla matkustaminen asiakkaiden kokemana	47
5.4.4	Kestävän matkailun periaatteiden mukaisen palvelun saaminen	49
5.4.5	Kestävän matkailun periaatteiden näkyminen palvelujen käyttäjille	52
5.4.6	Kiinnostus matkustaa tulevaisuudessa kestävästi.....	55
5.4.7	Asiakaskyselyn yhteenveto	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	59
	LÄHTEET	61
LIITE 1	Kestävän luontomatkailun periaatteet luonnonsuojelualueilla	
LIITE 2	Asiakaskyselylomake	

1 ALKUSANAT

Esitän kiitokseni HELCOMille, joka lahjoitti teoksiansa *The Baltic Sea, discovering the sea of life* annettavaksi yrittäjille kiitoksena osallistumisesta opinnäytetyöprojektiin.

Sini Mäenanttila

2 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kestävästä luontomatkailusta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia luonnonsuojelualueella toimiville yrittäjille. Kestävä matkailu on tullut yhdeksi merkittäväksi matkailuelinkeinon toimintaa ohjaavaksi ajattelutavaksi, koska sen avulla pyritään takaamaan alueiden vetovoimaisuuden säilyminen ja sitä kautta maksimoimaan yhteisön saama hyöty. Erityisesti yritysten näkökulmasta kestävästä matkailusta toteutus vaatii yrittäjien kiinnostusta tuottaa palveluja, jotka vaativat tarkempaa suunnittelua ja mahdollisia taloudellisia sijoituksia. Toisaalta yritysten on mahdollista saada kestävästä matkailusta markkinointihyötyä, esimerkiksi erilaisten sertifikaattien avulla. Kestävästä luontomatkailusta merkitys yrityksissä kasvaa koko ajan asiakkaiden arvostaessa entistä enemmän kestävästä luontomatkailun periaatteita.

Aiheen valintaan vaikutti kiinnostus kestävästä matkailusta sekä pyrkimys vaikuttaa asioihin tehdyillä valinnoilla. Tulevaisuudessa matkailupalvelujen on tarve parantaa tarjottujen palvelujen kestävästä tasoa osana ilmastomuutosta. Asioiden huomioimisella on mahdollista säilyttää luonnon tarjoamia erityispiirteitä ja ihmisten erilaisia kulttuureita. Lisäksi tämän päivän kuluttajilla on median ansiosta parempi käsitys ympäristön hyvinvoinnista, minkä takia asiakkaat osaavat jo vaatia kestävämpiä palveluja kuin ennen.

2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimusongelmat

Opinnäytetyössä tavoitteena on tarkastella kestävästä luontomatkailusta toteutumista Saaristomeren kansallispuistossa toimivissa yrityksissä. Kestävällä matkailulla tarkoitetaan matkailutoimintaa, joka ottaa huomioon kaikki yhteiskunnan varat. Ympäristön, kulttuurien ja talouden huomiolla matkailulla suunnataan varat alueiden monipuoliseen kehittämiseen. Luontomatkailun osalta tässä opinnäytetyössä selvitetään matkailua luonnonsuojelualueilla, etenkin kansallispuistossa.

Kestävästä matkailusta on tutkittu paljon. Erityisesti kestävästä luontomatkailusta kansallispuistoissa on tarkasteltu mm. Kososen (2003) opinnäytetyössä

Suomen kansallispuistot Euroopan valtioiden joukkoon?: PAN Parks -sertifikaatti yhdistää luontomatkailun ja luonnonsuojelun. Saaristomeren kansallispuistoa käsitteleviä tutkimuksia ovat mm. vuonna 2008 Aaltosen ja Mäen (2009) tekemä kävijätutkimus ja Tuomisen & Sarpilan (2008) Taloustutkimus Oy:lle tekemä markkinatutkimus: Luontomatkailu saaristomeren kansallispuistossa. Sen sijaan kestävän luontomatkailun toteutumisesta Saaristomeren kansallispuistossa toimivissa yrityksissä ei ole aikaisemmin tutkittu. Aihe on kuitenkin tärkeä, sillä Metsähallituksessa luotiin edellä mainittujen palvelujen käyttöä ja kehittämistä käsittelevien tutkimusten perusteella kestävän luontomatkailun suunnitelma Saaristomeren kansallispuistossa. Se julkaistiin internetissä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi 29.9.2009. (Metsähallitus 2009b.) Strategialla pyritään edesauttamaan alueen kestävää luontomatkailukäyttöä ja se on osa PAN Parks -verkoston jäsenyyssprosessia. Myös yrittäjillä on mahdollisuus hakea Pan Parks -sertifikaattia.

Tämän opinnäytetyön tavoitteet pyritään saavuttamaan kahden tutkimuskysymyksen avulla:

1. Mitä kestävä luontomatkailu tarkoittaa ja mitkä ovat sen keskeiset periaatteet?
2. Mitä ja miten kestävän luontomatkailun periaatteita toteutetaan Saaristomeren kansallispuistossa toimivissa yrityksissä? Erityisesti työssä tarkastellaan sitä, kuinka yrittäjät käytännön toimissaan toteuttavat Metsähallituksen kestävän matkailun periaatteita (LIITE 1) ja minkälaista hyötyä tai haittaa alueella toimiminen aiheuttaa sekä sitä, miten PAN Parks -sertifikaatti on huomioitu ja mitkä sen hyödyt ovat. Kestävän luontomatkailun periaatteiden toteutumista tarkastellaan sekä yritysten että asiakkaiden näkökulmasta.

2.2 Tutkimusmenetelmät

2.2.1 Kirjallisuuskatsaus

Tutkimuksen keskeisin teoriatausta perustuu kestävän matkailun erityispiirteisiin luontoalueilla. UNWTO on julkaissut ohjelman Sustainable tourism: definition, joka kertoo kestävän matkailun näkökulmista ja periaatteista. Sen mukaan kestävä matkailu on matkailua, joka ottaa huomioon kaikki yhteiskunnan osa-alueet ja yrittää hyödyntää niitä aiheuttamatta vahinkoa. Lähde on löydettävissä internetistä. Kestävän matkailun erityispiirteitä ja kantokykyä kuvaavat Tamara Rátz & László Puczko teoksessaan *The impacts of tourism 2002*. Kestävän matkailun osuuden perustana ovat kansainväliset ympäristösopimukset. Koska opinnäytetyössä kyseessä on Saaristomeren kansallispuisto, niin tärkeässä roolissa on HELCOMin työ Itämeren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Teoriataustaa

tästä tarjoaa HELCOMin oma julkaisu: Helena Telkänranta, The Baltic Sea, Discovering the sea of life, 2006.

Kirjallisuutta luontomatkailusta on tuottanut esimerkiksi Jorma Hemmi teoksissaan: Ympäristö- ja luontomatkailu 1995 sekä Matkailu, ympäristö ja luonto 2005. Hän määrittää luontomatkailun yhdeksi kestävä matkailun erityisalueeksi. Luontomatkailussa matka kohdistuu ensisijaisesti luonnonsuojelualueille. Opinnäytetyöni linkittyy luontomatkailuun alueen, eli Saaristomeren kansallispuiston, takia.

2.2.2 Empiirinen tutkimus

Tutkimuksella pyritään saamaan tietoa yrittäjien aktiivisuudesta ja kiinnostavuudesta kestävä matkailua kohtaan. Tietoa kerätään teemahaastatteluilla, jotka tehdään Metsähallituksen yhteistyöyrityksissä (12 kpl). Nämä kaikki ovat lupautuneet noudattamaan Metsähallituksen laatimia kestävä luontomatkailun periaatteita (liite 1) ja vastapainoksi he saavat linkin Metsähallituksen luontoon.fi -sivustolle sekä luvan käyttää Metsähallituksen ylläpitämiä virkistyspalveluja alueella (luontopolut, nuotio- ja leiri-paikat). Teemahaastatteluilla kartoitetaan yrittäjien näkemyksiä ja mielipiteitä alueen toiminnasta ja kehittämistarpeista. Tutkimuksella halutaan myös viestittää yrittäjille, että alueella ollaan kiinnostuneita seuraamaan kestävä matkailun toteutusta ja kehitystä. PAN Parks -sertifikaatti on alueella uusi vaikuttava tekijä ja tutkimuksen avulla saadaan myös kartoitettua mielipiteitä sen toiminnasta ja yrittäjien kiinnostuksesta PAN Parks -sertifikaattia kohtaan.

Tarkoituksena on myös selvittää, minkälaista yritysten tarjoamaa kestävä matkailun mukaista palvelua alueella käyneet asiakkaat ovat saaneet. Lomakkeilla kerätyillä tiedoilla selvitetään, kuinka paljon asiakkailla on tietoa kestävä matkailun periaatteista sekä kiinnostusta tulevaisuudessa matkustaa kestävästi. Asiakkaille tehtävän tutkimuksen rajauksena ovat näiden samojen yritysten asiakkaat. Lomakemäärä on rajattu 600 kappaaleeseen, mikä on 50 kappaletta jokaista yritystä kohden.

2.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu viidestä kappaleesta: johdannosta, teoriaosuudesta, tutkimusmenetelmiä käsittelevästä kappaleesta, työn tuloksista ja johtopäätöksistä. Johdannossa selvitetään tutkimuksen perusteista/taustasta ja tavoitteista sekä määritellään tutkimusongelmat. Siinä on myös selvitetty tutkimuksessa käytetyt menetelmät.

Teoriaosuudessa käsitellään kestävä luontomatkailun peruskäsitteitä, eli kestävä matkailun periaatteita ja sen osana luontomatkailuun kuuluvia perusteita. Kestävä matkailun osalta on mukaan huomioitu vastuullinen

matkailu ja kantokyky. Teoriaosuudessa on myös kansainväliset ympäristösopimukset ja niistä on valittu ne, jotka vaikuttavat Saaristomeren kansallispuistossa eniten.

Tutkimusmenetelmiä käsittelevässä kappaleessa esitellään ne tavat, miten tutkimus on tehty. Kappaleessa on selvitetty, kuinka haastattelut on tehty ja kuinka asiakaskysely on toteutettu. Mukana on aineiston keruussa esiin tulleita ongelmia ja niiden parannusehdotuksia. Tässä kappaleessa on myös esitelty ne henkilöt ja yritykset, jotka ovat olleet mukana haastattelutavina.

Työn tuloksissa esitellään tutkimuksessa esiin tulleita tekijöitä. Haastattelut ja asiakaskysely on jaettu erikseen ja molempien tuloksia esitellään ja analysoidaan omalla tahollaan.

Johtopäätöksissä käydään läpi tutkimuksessa esiin tulleita tekijöitä sekä jatkotutkimusehdotuksia.

3 KESTÄVÄ LUONTOMATKAILU

3.1 Kestävän matkailun määritelmiä

UNWTO (United Nation World Tourism Organization) on määritellyt kestävän matkailun matkailuksi, joka ottaa huomioon kaikki toimialaa tukevat varat. Matkailuteollisuuden elinvoimaisuuden säilyttämiseksi täytyy siis huomioida niin taloudelliset, yhteiskunnalliset kuin esteettisetkin varat. Kestävällä matkailulla pyritään samanaikaisesti edistämään alueiden kulttuurista yhtenäisyyttä, erilaisia ekologisia projekteja, ympäristön biologista monimuotoisuutta sekä elämän jatkuvuutta edesauttavia menetelmiä. (Hentinen 2007, 23.)

Kestävää matkailua voidaan soveltaa kaikkeen mahdolliseen matkailutoimintaan. Kestävällä matkailulla pyritään suuntaamaan koko matkailuyrittäminen sekä matkailuteollisuus uudelleen; tarkoituksena on saavuttaa tila, jossa voidaan taata ympäristön laadun säilyminen, toimivat ekologiset prosessit sekä luonnon ja kulttuuriperinnön säilyminen tuleville sukupolville. Samalla pyritään saamaan paikallisväestö hyötymään matkailusta mahdollisimman paljon ja matkailijat viihtymään kohdealueella. (Saarinen & Järviluoma 1998, 7.) Kestävä matkailu ei siis ole sidonnainen tiettyihin matkailijatyyppeihin vaan sitä voidaan toteuttaa niin massaturismissa, kuin myös yksittäisten matkailijoiden keskuudessakin. UNWTO tekee eroa kestävän matkailun ja luontomatkailun välille juuri tällä kokonaisvaltaisuu-della; termi luontomatkailu viittaa tiettyyn matkailijasegmenttiin, kun taas kestävää matkailua on mahdollista hyödyntää kaikessa matkailutoiminnassa. (UNWTO 2004; Hentinen 2007, 23.)

Kestävän matkailun edistämiseksi UNWTO:n mukaan pitäisi:

1. tehdä parhaita mahdollisia ratkaisuja ympäristön kannalta. Pitäisi tukea niitä ratkaisuja, jotka muodostavat tärkeimmät osa-alueet matkailun kehittämisessä, ylläpitävät olennaisimpia ympäristöllisiä prosesseja ja auttavat säilyttämään ympäristöllisiä perintökohteita ja luonnon monimuotoisuutta.
2. kunnioittaa kohdemaiden sosio-kulttuurista aitoutta ja säilyttää alueen rakennuksia sekä elävää kulttuuriperintöä. Perinteisiä arvoja pitäisi kunnioittaa ja samalla tukea monikulttuurista ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta.
3. taata kannattavien, pitkäkestoisten ja taloudellisesti hyödyllisten operaatioiden mahdollisuuksia. Niille osakkaille, jotka huomioivat oikeudenmukaisesti alueen hyvinvoinnin, pitäisi antaa sosiaalisia - ja taloudellisia etuja. Kohdealueen hyvinvoinnissa pitäisi huomioida paikallisen väestön työllistäminen ja mahdollisuus elannon ansaitsemiseen sekä sosiaalisten palvelujen tarjoaminen työntekijöille. Osana tätä on myötävaikuttaminen alueen köyhyden lievittämiseen. (UNWTO 2004.)

3.1.1 Vastuullinen matkailu

Osana kestävä matkailua on termi vastuullinen matkailu (käytetään myös termiä vihreä matkailu), joka määrittää tavan matkustaa luontoa säästäväällä tavalla. Vastuullinen matkailu painottuu enemmän matkustajan omiin valintoihin, kun taas kestävä matkailu pyrkii painottamaan matkailuteollisuuden osuutta ympäristön hyvinvoinnissa. (ks. Neale 1999 ja Kalmari & Kelola 2009.)

Vastuullinen matkailu jakautuu kahteen osa-alueeseen; ekologinen näkökulma huomioi matkailijan käyttämät luonnonvarat, kun taas eettinen näkökulma keskittyy paikallisväestön hyvinvointiin. Vastuullinen matkailija pyrkii kuluttamaan matkalla ollessaan mahdollisimman vähän luonnonvaroja. Tässä huomioidaan itse matkustaminen sekä kohdealueella kuluttaminen, joiden avulla voidaan minimoida matkailijan aiheuttamaa vahinkoa. Matkailijan pitäisi myös ottaa huomioon, mihin hänen kuluttamat varat todella päätyvät. Tavoitteena olisi saada alueen paikallinen väestö hyötymään matkailusta saatavista tuloista mahdollisimman paljon. Matkailijan tulisikin käyttää ensisijaisesti paikallisen väestön tuottamia palveluja kansainvälisten yritysten sijaan. (Kalmari & Kelola 2009, 17.)

Yleisesti eniten luonnonvaroja kuluttavia tekijöitä majoitustoiminnassa ovat energia, jätteet sekä jätevesi (Salo, Lähteenoja & Lettenmeier 2008). Majoitusyrityksen on mahdollista säästää ympäristöä esimerkiksi käyttä-

mällä uusiutuvia energialähteitä tai kuivakäymälöitä, jotka kuluttavat vähemmän tai ei lainkaan vettä (Neale 1999, 5). Majoitusyrityksissä pyykkiä syntyy paljon (pyyhkeet ja lakanat) ja huoneita siivotaan päivittäin. Pesuaineissa olevat kemikaalit saattavat päätyä ympäristöön, mikäli välissä ei tapahdu kunnollista suodatusta ja puhdistusta. Yleisesti voidaan ajatella, että mitä isompi ja kalliimpi hotelli, sitä enemmän se myös luonnonvaroja kuluttaa. (Kalmari & Kelola 2009, 80.)

Tämän kaltaisia eettisiä ja taloudellisia valintoja yrittäjä joutuu tekemään, miettiessään minkälaista palvelua hän tarjoaa yrityksessään ja kuinka ympäristöystävällistä toimintaa hän haluaa ylläpitää. Lopullinen vastuu matkan vihreydestä on kuitenkin kuluttajalla, jolla on mahdollisuus vaikuttaa tekemillään valinnoilla.

3.1.2 Kantokyky osana kestävä matkailua

Kantokyky yleisesti tarkoittaa alueella sitä määrää ihmisiä, jonka ympäristö pystyy ottamaan vastaan ilman, että vallitseva järjestelmä, luonto tai infrastruktuuri vahingoittuu. Myöskään kävijöiden tyytymättömyys ei saa nousta liian korkeaksi, sillä se vähentää alueen kiinnostavuutta. (Rätz & Puczkó 2002, 31.)

Useimmiten puhutaan kuudesta erityyppisestä kantokyvystä, jotka ovat: 1. fyysinen, 2. ympäristöllinen, 3. kulttuurinen, 4. taloudellinen, 5. sosiaalinen ja 6. psykologinen (Rätz & Puczkó 2002, 31). Kantokyvyn eri osat alueet vaikuttavat yhteiskuntaa monin eri tavoin. Se voi samanaikaisesti koskettaa muun muassa kulttuuri- ja luonnonympäristöä sekä yhteiskunnan taloutta. (Nurminen 2002, 15.)

Matkailun osalta kantokyky on riippuvainen monista eri tekijöistä, kuten esimerkiksi matkailijoiden määrästä kohdealueella, kohdealueen taloudellisesta rakenteesta, infrastruktuurista ja matkailun luonteesta (vrt. esim. massaturismi/yksilömatkailu). Myös kohde- ja lähtöalueen kulttuurierojen suuruudella ja paikallisen ympäristön haavoittuvuudella on vaikutusta alueen kantokyvyn. (Nurminen 2002, 15.) Kantokyky ei ole ajallisesti sidoksissa mihinkään aikakauteen, sillä muutosta tapahtuu jatkuvasti eri osa-alueiden välillä. Erityyppiset kantokyvut vaikuttavat toisiinsa; esimerkiksi matkailijoiden kulttuurieroilla, taloudellisilla rakenteilla ja käyttäytymismalleilla on erilaisia, ristikkäisiä vaikutuksia paikallisväestön hyvinvointiin. (Rätz & Puczkó 2002, 34.)

Luontomatkailussa merkittävin kantokyvylinen tekijä on ympäristön kantokyky. Sen määritelmänä on suurin määrä matkailijoita, jotka pystyvät käyttämään kohteen palveluja ilman, että se alentaa kohteen biologista arvoa tai aiheuttaa fyysisiä ja pysyviä jälkiä alueen ympäristölle. (Rätz & Puczkó 2002, 32; Eagles & McCool 2002, 82.) Kestävän matkailun avulla pyritään estämään kohteiden liiallisen käytön aiheuttamia vaikutuksia. Tarkoituksena on taata luonnonvaroilta uusiutumismahdollisuus sekä säi-

lyttää erilaisia kulttuurimaisemia. (Nurminen 2002, 14.) Kestävän matkailun kantokyvyn rajat pitäisi määritellä ennen kohteen valjastamista matkailukäyttöön. Rajojen noudattamisella on tärkeä rooli kielteisten vaikutusten eliminoimisessa ja samalla kohdealueen luonnon, ympäristön, kulttuurin ja paikallisten asukkaiden suojelussa ja säilymisessä. (Saarinen & Järviluoma 1998, 6.) Pahimmissa tapauksissa luonto on kärsinyt matkailullisesta käytöstä niin paljon, että matkailu ja matkailijat itse ovat tuhonneet luonnon vetovoimaisuuden liiallisella käytöllä ja sitä kautta matkailu alueelle on romahtanut (Hemmi 1995, 116).

3.2 Luontomatkailu

WWF:n mukaan luontomatkailu on vapaa-ajan toiminnan ja vastuullisuuden yhdentymä. Luontomatkailun kohdealueina ovat pääasiassa luonnon-suojelualueet ja tarkoituksena on matkailun ohella huomioida ympäristön hyvinvointi matkailijoiden ja matkailuyrittäjien näkökulmasta. (France 1997, 18.)

Luontomatkailu kohdentuu luonnon puolesta merkittävälle ja kiinnostaville, lähes luonnontilaisille alueille. Tämän kaltaisilla alueilla tarkoitetaan monesti kansallispuistoja, joissa on mahdollisuus tutustua ympäristöön sekä tarkkailla ja opiskella luontoa. Usein näille alueille on keskittynyt yrityksiä, jotka tarjoavat luontoon liittyviä matkailutuotteita sekä –palveluja. Näihin palveluihin voidaan myös sisällyttää kävijöiden ympäristövastuullinen koulutus, jolla pyritään vaikuttamaan alueen hyvinvointiin. Matkailutuotteita voidaan myös rakentaa paikallisen kulttuurin ja historian ympärille, jolloin pyritään esimerkiksi elävöittämään vanhoja kansanperinteitä. (Hemmi 1995, 17; Eagles & McCool 2002, 44.) Luontomatkailun avulla on mahdollista tarjota luonnosta vieraantuneille, urbanisoituneille ihmisille paluuta luonnontilaiseen ympäristöön turvallisissa, järjestetyissä ja valvotuissa olosuhteissa. Tämän takia luontomatkailua kuvataan usein sillaksi urbaanin ympäristön ja syrjäseutujen välissä. (Hemmi 2005, 15.)

Luontomatkailun pitäisi täyttää neljä ehtoa:

1. Sen pitäisi olla suunniteltu, rakennettu ja toteutettu niin, että se jättää mahdollisimman vähän jälkiä luontoon.
2. Sen pitäisi edistää paikallista taloutta ja paikallisen yhteisön palveluja.
3. Sen pitäisi käyttää matkailusta saadut rahat ympäristön suojeluun.
4. Sen pitäisi lisätä niin matkailijoiden, kuin paikallistenkin tietämystä luonnosta.
(Honey 1999, 63.)

Kehittyneiden maiden luontomatkailulla pystytään vaikuttamaan laajalti ympäristön hyvinvointiin pelkän yhteisön taloudellisen hyvinvoinnin sijaan (Hemmi 1995, 17–18). Koska luontomatkailu kohdentuu yleensä suojelualueille, kuvataan tämän päivän luontomatkailua mahdollisuudeksi pe-

lastaa uhanalaisia ekosysteemejä sekä paikallisia yhteisöjä (Honey 1999, 13).

3.2.1 Luontomatkailu Suomessa

Suomesta löytyy paljon luontomatkailullisia vetovoimatekijöitä. Luontaisina ekosysteeminä voi mainita esimerkiksi Itämeren murtovesimeren, meren saaristot, useiden järvien makean veden ekosysteemit, runsaat metsät, lukuisat suot sekä tunturit. Erityisesti Suomessa vuodenaikojen vaihtelu tuo luonnolle omat erityispiirteensä. (Hemmi 2005, 11.) Luontomatkailun kannalta tärkeimpiä ja useimmiten hyödynnettyjä kohdealueita ovat suojelualueet, jotka Suomessa on jaettu kahteen osaan; 1. varsinaisiin luonnonsuojelualueisiin, kuten kansallispuistoihin ja soiden suojelualueisiin sekä 2. muihin suojelualueisiin, eli erämaa-alueisiin, koskiin, harjuihin, aarnimetsiin, luonnonhoitometsiin sekä valtion retkeilyalueisiin. (Hemmi 1995, 19, 123.)

Suomessa luontomatkailun suurimpien vetovoimatekijöiden konkreettisen käytön mahdollistaa maan harva asutus. Sen takia Suomessa on mahdollista hyödyntää luontomatkailun osana niin erämaata, kuin hiljaisuuttakin. Suomeen matkailijoita houkuttaa monipuolinen suojelualueverkosto, jonka piiristä löytyy lähes kaikki Suomen luonnon erityispiirteet. (Hemmi 2005, 12.) Se saattaa aiheuttaa myös lisäongelman, sillä suurin osa Suomen vetovoimaisimmista nähtävyyksistä sijaitsee suojelualueilla. Tämä kuitenkin vaatii erityistä huomioita kansallis- ja luonnonpuistojen suojelemiseksi ja liiallisen kulumisen estämiseksi suurien kävijämäärien takia. (Nurminen 2002, 25.)

Suomen valtion yhtenä tehtävänä on luoda ja ylläpitää luontomatkailun toteuttamiseen vaadittavia edellytyksiä, joiden avulla pyritään edistämään luonnon virkistyskäyttöä valtion hallinnoimilla alueilla. Valtio pyrkii myös tukemaan kuntien virkistystoimintaa. Valtion palveluja hyödyntävät luontomatkailuyritykset ovat yleensä yhden tai muutaman henkilöomistajan yrityksiä, eli lähes kaikki luontomatkailuyritykset Suomessa ovat pienyrityksiä tai perheyrityksiä. Nämä yritykset voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: perinteisiin, konservatiivisiin luontomatkailuyrittäjiin, joiden matkailutuotteet ovat kestäväällä periaatteella rakennettuja. Niissä ei ole käytetty motorisoituja kuljetusvälineitä tai luontoa voimakkaammin kuluttavia tai pilaavia keinotekoisuuksia ja välineitä. Toinen ryhmä on ”nykyaikaiset” luontomatkailuyritykset, jotka ovat usein monitoimialayrityksiä. Näillä yrityksillä on tarjolla kaikki mahdolliset välineet, laitteet, koneet ja ohjelmat, joita luonnossa liikkumisessa voidaan hyödyntää (esimerkiksi moottorikelkat tai mönkijät). Näillä välineillä kulutetaan luontoa siellä liikuttaessa ja jätetään ympäristöön pysyviä jälkiä. (Hemmi 2005, 154, 159, 161.)

Luontomatkailuyrittäjien tarjoamat palvelut voidaan jakaa kahteen selkeään ryhmään; ohjelmapalvelut, jotka ovat luontoon liittyviä ja yritysten tuottamia ohjattuja aktiviteettejä sekä maatilamatkailuun yhdistyvään majoitus- ja ravitsemustoimintaan (Hemmi 2005, 163–164).

3.2.2 Kansallispuistot matkailukohteina

Kansallispuisto on valtion omistama, suuri alue. Sen erityspiirteinä on luonnon monipuolisuus ja se on suojeluarvoltaan vähintään valtakunnallinen luonnonsuojelualue. Luonnonsuojelun avulla pyritään takaamaan mm. luonnontilan ja luonnonvarojen säilyminen, luonnon hoito ja erityislajien suojelu ja hoito. (Hemmi 1995, 115, 125.) Kansallispuistojen tarkoituksena on ympäristön suojelun lisäksi tuoda esille paikallista kulttuuria ja historiaa. Joissakin tapauksissa kansallispuistot jopa syntyvät suojeltavien rakennusten ympärille. (Eagles & McCool 2002, 55.)

Matkailu hyödyntää kansallispuistoja paljon ja luonnonsuojelullisen arvon takia pysyvästi luontoa muuttava taloudellinen toiminta pidetään kansallispuiston ulkopuolella. Näin alueella luvan saavat toimia luontoa säästävää toimintaa harjoittavat yritykset. Matkailu on osaltaan mukana pyrkimyksissä ylläpitämään tai palauttamaan alueen luonnontilaa. (Hemmi 1995, 125.) Suurin osa maailman kansallispuistoista ja suojelualueista on perustettu siksi, että ihmisillä olisi paikka, jossa he voivat inspiroitua luonnosta, virkistäytyä sekä kerätä henkisiä voimavaroja (Eagles & McCool 2002, 51). Kansallispuistojen valttina on se, että ne ovat nähtävyyshkohteita, joihin ei ole pääsymaksua ja siksi sinne on matkailijoiden helpompaa tulla. Joissakin perustelluissa tapauksissa alueelle pääsystä joutuu kuitenkin maksamaan, esimerkiksi kyseisen alueen luonnonsuojeluyistä. Kansallispuistossa voi olla myös rajoitusalueita, jonne kävijöiltä on pääsy kielletty. Koska kansallispuistot ovat luonnonsuojelualueita, on siellä suositeltavia virkistystapoja sellaiset ulkoilu- ja retkeilymuodot, jotka eivät oleellisesti muuta vallitsevaa luonnontilaa. Suositeltavia taas eivät ole sen kaltaiset virkistystavat, jotka vaativat teitä, leveitä uria tai muita pysyvästi muuttavia palvelurakenteita. Valtio ylläpitää kansallispuistoissa polkuja, levähdyspaikkoja, rantautumispaikkoja, luonnonsatamia, telttailualueita ja paikoitusalueita. Nämä on pyritty sijoittamaan alueille niin, että luonnon arvokkaimmat osat säästyvät matkailun aiheuttamilta vahingoilta. (Hemmi 1995, 125–126.)

Sekä maailman matkailujärjestön WTO:n että Unicefin kestävän kehityksen matkailun edistämistavoitteisiin on kirjattu ympäristökasvatuksen lisääminen. Luonnonsuojelualueilla tämä on pyritty hoitamaan erilaisilla opastus-, opetus- ja ympäristökasvatustehtävillä. Suomessa pyritään ohjailemaan kävijöiden käyttäytymistä alueella ja sen lähiympäristössä jakamalla tietoa alueella vallitsevista luonnonsuojelumääräyksistä. Lisäksi on olemassa yleisaineistoa, jonka avulla kerrotaan luonnonsuojelualueesta ja niiden tarjoamista palveluista. Teema-aineiston avulla pyritään lisäämään niin alueellista, kuin yleistäkin luonnontuntemusta. (Hemmi 1995, 132.)

Opinnäytetyössä keskitytään kestäväan matkailuun yrittäjien toimien kautta. Työssä pyritään selvittämään, minkälaisia asioita yrittäjät tekevät/suunnittelevat tekevänsä edistääkseen luonnon hyvinvointia. Koska opinnäytetyön kohdealue sijaitsee herkän ja jo huonokuntoisen Itämeren äärellä, on yrittäjillä erityisen suuri syy toimia luonnon hyvinvointia edistävällä tavalla jo oman yrityksensä toiminta-alueen parantamiseksi.

Luontomatkailu tulee esille opinnäytetyössä sen kohdealueena. Saaristomeren kansallispuisto alueena saattaa aiheuttaa yrittäjille rajoituksia tuotteiden ja palvelujen rakentamisessa. Työssä pyritään selvittämään, aiheutuuko kansallispuistossa toimimisesta haittaa ja hankaluuksia yrittäjille, vai onko siitä saatu hyöty niin paljon suurempi, että rajoitukset eivät luosteita alueella toimimiselle.

3.3 Kansainväliset ympäristösopimukset osana matkailua

3.3.1 Ilmansaasteiden vaikutus matkailuun

Kansainvälisiä ympäristösopimuksia laaditaan ilmansaasteista pahoin kärsineiden alueiden elvyttämiseksi ja uusien alueiden saastumisen välttämiseksi. Matkailuelinkeinon yhtenä perusjalkana on luonnon ja kulttuurin vetovoimaisuus. Ympäristön ja luonnon suojele sekä säilyttäminen vetovoimaisena ovat matkailuteollisuudelle elinehto, sillä matkailu hyödyntää luonnon erityispiirteitä. (Hemmi 1995, 116.)

Ilmansaastumisella on monia vaikutuksia matkailuun. Matkailijat karttavat pahoin saastuneita alueita, sillä niillä alueilla ympäristön vetovoimaisuus on jo kärsinyt suurta vahinkoa. Puhdas luonto ja ympäristö houkuttelevat matkailijoita paremmin kuin saastunut ja likainen ympäristö. Ympäristön kannalta eniten kuluttavat matkailutavat ovat lentoliikenne sekä yksityisautoilu. Liikenteen rajoittamisella pystytään vähentämään saasteiden syntymistä, mutta samalla se saattaa aiheuttaa ongelmia matkailijoiden ja paikallisen väestön liikkuvuuteen. (Hemmi 1995, 145; Ympäristöministeriö 2008.) Esimerkkinä tästä on Pekingin olympialaiset vuonna 2008, joita ennen kaupungin liikennettä sekä teollisuutta rajoitettiin, jotta ilmanlaatua saataisiin olympiakisojen ajaksi parannettua (Saraste 2008). Saasteet vaikuttavat myös rakennuksiin. Alueiden symboleina tunnetut Ateenan Akropolis, Rooman Colosseum ja Intian Taj Mahal ovat vuosituhansia säilyneitä monumentteja, jotka ovat alkaneet rappeutua ilmansaasteiden takia vasta viime vuosisatojen aikana. Maaseudulla ilmansaasteiden aiheuttamat ongelmat ovat hieman erilaisia. Ilmansaasteet ja maatalouden lannoitteet happamoittavat vesiä, jonka takia kalakannat vähenevät ja virkistyskalastus taantuu. Matkailijamääriin vaikuttavat myös ilmansaasteiden takia määrättyt haittaverot, jotka nostavat polttoaineiden hintoja, joiden seurauksena matkustaminen kallistuu. Lisäksi teiden käyttömaksut yleistyvät kaiken aikaa, mikä taas lisää henkilöautoliikenteen matkailukustannuksia.

Tulevaisuudessa saattaa olla pakollista pohtia vapaa-ajan liikkumisen osittaista tai täydellistä rajoittamista yksityisautoilla ja samalla ohjata matkailijoita käyttämään yksinomaan joukkoliikennevälineitä (Hemmi 1995, 145–146).

3.3.2 YK:n ilmastonmuutosta koskeva puitesopimus ja Agenda 21

Vuonna 1992 pidetyssä Rio de Janeiron kokouksessa tehtiin sopimus, jonka tavoitteena on vakiinnuttaa ilmakehän kasvihuonekaasut turvalliselle tasolle ja tavoitteeksi määriteltiin vuoden 1990 taso (Hemmi 1995, 356). Kokouksen lopputuloksena YK:n jäsenmaiden välille luotiin Agenda 21, jonka sisällössä määritellään niitä tekijöitä, joiden avulla on mahdollista saavuttaa maailmanlaajuisesti kestävä kehitys (Earth summit 1997). Agenda 21 määrittelee myös, kuinka Rio de Janeiron julistuksia tulisi toteuttaa käytännössä sekä kansainvälisellä että kansallisella tasolla (UN department of economic and social affairs 2005). Agenda 21 on luotu myös monelle eri toimialalle, esimerkiksi matkailuteollisuudelle on olemassa oma kestävä kehityksen dokumentti (Honey 1999, 20). Tavoitteiden saavuttamiseksi matkailun osalta on kehitettävä ja edistettävä sellaisia toimintatapoja ja ohjelmia, joissa huomioidaan myös kehitysnäkökulmat sekä paikalliset että kansalliset erityispiirteet unohtamatta turvallisuutta. (Hemmi 1995, 147.)

Agenda 21 (UN department of economic and social affairs 2005) sisältää neljä pääosiota, joista ensimmäinen pyrkii selittämään, minkä takia ympäristön tila on nykyisellä tasollaan. Tässä osiossa kiinnitetään huomiota luonnonvarojen ehtymiseen ja ympäristön pilaantumiseen kulutus- ja tuotantotapojen, köyhyyden ja väestönkasvun kannalta.

Toisessa osiossa tuodaan esille niitä tekijöitä, joihin voidaan vaikuttaa luonnonvarojen säilyttämiseksi ja hallitsemiseksi. Osiossa käsitellään esimerkiksi ilmakehän suojelua, metsien häviämisen- ja aavikoitumisen estämistä, kestävä maatalouden edistämistä, asuinyhteisöjen kehittämistä, vesistöjen ja rannikoiden suojelua, makean veden turvaamista kaikille sekä biologisen monimuotoisuuden turvaamista. Jätteiden osalta esille tuodaan jätteiden vähentäminen ja kierrättäminen sekä ongelmajätteiden ja ydinjätteiden turvallisen käsittelyn vaatimuksia.

Kolmas osio käsittelee kansanryhmien vaikutuksia ja mahdollisuuksia. Huomiota kiinnitetään teollisuuden työntekijöiden ja päättäjien, maanviljelijöiden, naisten ja lasten, alkuperäiskansojen ja paikallisten päättäjien osuuteen erilaisissa kehityshankkeissa.

Neljännessä osiossa käsitellään niitä välineitä ja keinoja, joiden avulla olisi mahdollista edesauttaa ympäristön suojelua ja kehitystä. Mukaan on huomioitu ympäristön suojelua tukevat tuotteet, teknologian kehittäminen, koulutus ja valistus sekä kehitysmaiden toiminnan tukeminen. (UN department of economic and social affairs 2005.)

Vuonna 1995 WTTC (World Travel and Tourism Council) ja WTO (World Tourism Organization) julkaisivat dokumentin, joka voi toimia pohjana Rio de Janeiron sopimuksen direktiiveille. Raportin mukaan matkailuteollisuuden tarjoamien tuotteiden ja palvelujen on lopulta parannettava ympäristön tilaa sen kuluttamisen sijaan. Tuotteiden ja palvelujen avulla on esimerkiksi mahdollista olla tukemassa vesistöjen puhtautta, koskemattomia vuorenrinteitä, saastumatonta vettä, roskattomia katuja, hyvin säilyneitä rakennuksia sekä arkeologisia nähtävyyksiä ja erilaisia kulttuurisia perinteitä. Dokumentti listaa kymmenen tärkeintä aluetta, joilla yritykset voivat muuttaa toimintaansa kestävämmäksi. Tähän kuuluvat esimerkiksi energian säästäminen, jätevesien käsittely ja toiminnan kestävä suunnittelu. Dokumentin mukaan yrityksillä on mahdollisuus itse vaikuttaa, kun tehdään muutoksia kestävämmän kehityksen suuntaan. Dokumentti ohjeistaa myös valtioiden toimijoita, kansallisia matkailujärjestöjä sekä talousorganisaatioita ottamaan toimissaan ja suunnitelmissaan huomioon kantokyvyn, kestävä matkailun suunnitelman ja sen kehittämisen sekä koulutuksen osana ympäristön suojelua. (Honey 1999, 20.)

Suomen ja Saaristomeren kansallispuiston osalta tärkeimpien alueellisten strategioiden joukkoon kuuluu Agenda 21:n alueellinen strategia Baltic 21. Se määrittelee kestävä kehityksen tavoitteita ja toimenpiteitä eri toiminta-alueille, esimerkiksi yhtenä osa-alueena on matkailuteollisuus. Strategiassa määritellään, että Itämeren sekä muiden vesistöjen puhtaus ja yleensä luonnon hyvä tila ovat matkailun perusedellytyksiä alueella ja ilman puhdasta luontoa matkailu ei pysty olemaan kilpailukykyinen verrattuna muihin vapaa-ajan toimialoihin. (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007.) Tärkeimpänä tekijänä alueellisten tavoitteiden saavuttamisessa on koulutus, jonka avulla voidaan lisätä tietoa ja sitä kautta pystytään parantamaan ympäristön tilaa. Baltic 21 ohjelmassa on huomioitu myös alueella tapahtuvan matkailun erilaiset lähtökohdat; ohjelmassa on eroteltu luontomatkailun ja kaupunkeihin suuntautuvan matkailun tarpeet ja mahdollisuudet osana ympäristöstrategiaa. (Baltic 21 Tourism Group 1998, 2.) Baltic 21:ssä on määritelty tärkeimmät toiminta-alueet hallituksille, kansallisille matkailujärjestöille ja taloudellisille organisaatioille. Ne ovat seuraavat:

1. määrittää olemassa oleva kapasiteetti taloudelle ja vapaaehtoisille rakenteille suorittaa kestävä matkailua
2. määrittää taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja ympäristöllinen sisällös yritysten toimissa
3. lisätä koulutusta ja yleistä tietämystä
4. suunnitella kestävä matkailun kehitystä
5. helpottaa tiedonvaihtoa, taitoja ja teknologiaa selittäviä tekijöitä kehittyneiden maiden ja kehitysmaiden välillä
6. hankkia yhteistyökumppaneita kaikilta yhteiskunnan sektoreilta
7. suunnitella uusia, kestäviä matkailutuotteita
8. mitata edistystä aikaansaaduista kestävä kehityksen yhteistyökumppaneista

(Baltic 21 Tourism Group 1998, 8.)

Baltic 21:ssä on määritelty myös matkailualan yrityksille tärkeimmät kehitysalueet. Ne ovat seuraavat:

1. jätteiden minimointi ja kierrätys
2. energian hyötykäyttö
3. makean veden säätely ja hallinta
4. myrkyllisten ja vaarallisten aineiden oikeaoppinen käsittely
5. materiaalien ja henkilöiden kuljetus
6. maankäytön suunnittelu ja hallinnointi
7. henkilökunnan saattaminen osalliseksi asiakkaiden ja yhteisöjen ympäristöllisiä tekijöitä
8. kestävän matkailun suunnittelu
9. kestävän yhteistyön toteuttaminen

(Baltic 21 Tourism Group 1998, 9.)

3.4 Itämeren suojelu

Merialueen todellinen pilaantumisen taso ei näy hyvin ihmisille, sillä se on veden alla ja ikään kuin piilossa. Koska saaristossa suurin osa eliöistä ja elämästä esiintyy veden alla, on vain harvalla ihmisellä todellista tietoa ja ymmärrystä alueen ekosysteemistä tai alueen säilyttämisestä. (Eagles & McCool 2002, 213). Tämän tiedon jakaminen on erityisen tärkeää alueella vieraileville kävijöille, jotta meriekosysteemi ei vahingoittuisi.

Itämeren alueen suojelu ja alueella tapahtuvan ympäristövastuullisen matkailun sekä luontomatkailun kehittäminen perustuu suurilta osin HELCOMin Itämeren suojelusopimukseen. Mukana vaikuttamassa ovat myös Itämeren matkailuagenda (Agenda 21 Baltic Sea Region Tourism) sekä Itämeren matkailujärjestö BTC (Baltic Sea Tourism Commission) ja kansalaisjärjestöt (mm. WWF ja kansalliset luonnonsuojelujärjestöt). (Hemmi 2005, 268.)

The Helsinki Commission (HELCOM) on kansainvälinen organisaatio ja se on hallitseva elin Itämeren ympäristön suojelussa. Organisaatio perustuu Helsingin sopimukseen vuodelta 1974. Sopimuksen ovat allekirjoittaneet kaikki Itämeren ympäröivät valtiot ja se on ensimmäinen kansainvälinen sopimus, joka ottaa huomioon kaikki näkökohdat vesistön ympäristöllisessä suojelussa. Sopimus pyrkii ehkäisemään niin laivojen aiheuttamia päästöjä, kuin myös maalta tulevia, Itämereen vaikuttavia saasteita. Se pyrkii myös ehkäisemään merenpohjan hyväksikäytön aiheuttamaa pilaantumista. Sopimus ei rajoitu vain Itämereen, vaan se koskee myös sen ympäristössä olevia rannikkoalueen vesistöjä. Vuonna 1992 kirjoitettiin uusi päivitetty versio sopimuksesta. Tämänkin sopimuksen allekirjoitti kaikki Itämerta ympäröivät valtiot ja niiden lisäksi vielä Euroopan Yhteisö. (Telkänranta 2006, 97–98.) Jotta tuloksia saavutettaisiin, sisällytetään tavoitteet lainsäädäntöihin sekä kansallisiin ohjelmiin, joiden avulla on mahdol-

lista vaikuttaa alueellisiin käytäntöihin (Hemmi 1995, 357). Suomen laissa on määritetty vuoden 1992 Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus, joka perustuu HELCOMin meren pilaantumisen torjunnan yhteistyötä koskevaan käsikirjaan. Suomen lain mukaan pyritään tukemaan Itämeren alueen ekologista palautumista ja sen ekologisen tasapainon säilyttämistä. Samalla ryhdytään kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin Itämeren pilaantumisen ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi. Laissa on myös määritetty aiheuttaja maksaa -periaate, joka koskee ympäristövahinkoja, esimerkiksi laivojen öljyvahinkoja. (Finlex 2000.)

HELCOMin tulevaisuuden visiona on saavuttaa puhdas ja terve Itämeren ympäristö, joka sisältää tasapainon erilaisten biologisten tekijöiden kesken sekä Itämeren hyvän ekologisen tilan. HELCOM on määritellyt tavoitteekseen myös alueen kestävän kehityksen mukaisen talouden ja sosiaalisten aktiviteettien tukemisen ja kehittämisen. (Helsinki Commission 2009.)

3.5 Sertifiointi

Sertifiointi viittaa matkailuteollisuudessa menettelytapaan, jossa auditoidaan ja annetaan kirjallisia vakuuksia siitä, että palvelut, tuotteet, prosessit tai johtamistavat täyttävät tietyt kriteerit ja ennalta asetetut standardit. Sertifiointia edustaa tietty logo tai sinetti, joita sertifikaatin ansainneet voivat käyttää palvelujensa ja tuotteidensa markkinoinnissa. (Honey 2002, 4.)

3.5.1 Sertifikaatti ja sen aiheuttamat hankaluudet

Euroopassa kiinnitettiin 90-luvulla huomiota ekologisemman matkailun esille tuomiseen. Vuoteen 2001 mennessä Euroopassa oli jo liki 60 erilaista matkailun ympäristösertifikaattia, jotka koskivat esimerkiksi majoitusta, rantoja, suojelualueita, ravintoloita, merialueita, golf kursseja, kiertomatkoja sekä muita matkailuun liittyviä toimialoja. Euroopassa on nykyään paljon enemmän vihreitä sertifiointeja kuin missään muualla maailmassa. Käytännössä kuitenkin sertifiointijärjestelmä on kuluttajia sekä yrittäjiä hämmentävä sekä paljon päällekkäisyyksiä sisältävä kokonaisuus. (Honey 2002, 189, 195.) Koska sertifikaatteja ja ympäristömerkkejä on niin paljon, mahtuu mukaan myös sellaisia, joita käytetään vain rahastuksen keinona, kun samaan aikaan ympäristövastuullisuuden tila kohteessa on asetettu hyvin alas (Saarinen & Järviluoma 1998, 10). Ongelmaa ei myöskään helpota se, että ympäristömerkkien ja sertifikaattien vihreyttä ei valvo maailmanlaajuisesti mikään puolueeton taho. Tämä saattaa johtaa pahimmillaan katteettomiin lupauksiin ja viherpesuun. (Kalmari & Kelola 2009, 56.)

3.5.2 PAN Parks -sertifikaatti

PAN (Protected Area Network) Parks on WWF:n ja Hollantilaisen vapaa-ajan yhtiön Molecatenin vuonna 1997 perustama järjestö, jonka tarkoituksena PAN Parksin mukaan on tuoda kaikki Euroopan erämaa-alueet yhteen ja luoda verkosto, jonka avulla toteutetaan sosiaalista hyvinvointia ekologisiin periaattein. PAN Parks -logolla halutaan ilmaista luotettavuutta ja kunnioitettua tavaramerkkiä ympäristön suojeluun ja kestäväan kehitykseen. Sertifikaatin voi ansaita merkittävän luonnonsuojelun ja korkealaatuisten matkailupalveluiden toteuttamisen hyvästä tasapainottamisesta. Huomioon on siis otettu erämaaluonnon tarpeet ja hyvinvointi sekä yhteisön kehittäminen matkailupalveluiden avulla. (PAN Parks 2009.)

PAN Parks on kehittänyt viisi ohjaavaa kriteeriä toiminnalleen. Ne ovat:

1. Luonnon arvot; PAN Parks -puistot ovat suuria (yli 25,000 hehtaaria) suojelualueita, jotka edustavat Euroopan luonnon perintöä. Ne ovat kansainvälisesti tärkeitä alueita luonnon ja ekosysteeminsä puolesta.
2. Elinympäristön hallinta; PAN Parks -puistojen suunnittelulla ja hallinnalla pyritään ylläpitämään ja tarvittaessa palauttamaan alueen ekologista prosessia ja sen biodiversiteettiä.
3. Kävijöiden hallinta; Kävijöiden hallinta turvaa luonnon arvon PAN Parks -puistoissa ja takaa kävijöille korkealaatuisen elämyksen, joka perustuu luonnon arvostamiseen.
4. Kestävän matkailun kehityssuunnitelma (STDS, eli Sustainable tourism development strategy): Kansallispuistojen toimistot ja sen tärkeimmät yhteistyökumppanit PAN Parks -puiston alueella tekevät yhteistyössä luonnon säilyttämisen ja kestäväan matkailun kehittämisessä kestäväan matkailun kehityssuunnitelman, jonka päivittämisestä ja kehittämisestä he myös ottavat vastuun.
5. Yhteistyöyritykset; PAN Parksin yhteistyöyritykset ovat omistautuneet asialle ja tavoitteiden saavuttamiseen suojelualueella. PAN Parks -organisaatio ja aktiiviset yhteistyöyritykset yhdessä muiden osakkaiden kanssa panevat täytäntöön alueen kestäväan matkailun kehityssuunnitelman.
(Honey 2002, 224–225.)

Kriteerien avulla pyritään ohjeistamaan alueen toimijoita ottamaan huomioon useita sertifikaatin täytäntöön panoon vaikuttavia asioita. Kriteereillä 2–5 pyritään vaikuttamaan monialaisesti. Sen takia ne on mahdollista tulkita niin poliittisen, toteutuksellisen, ohjelmallisen, toiminnallisen kuin valvonnallisenkin näkökannan kautta. (Honey 2002, 225.) PAN Parks määrittää omaksi tavoitteekseen luoda yhteistyössä suojelualueiden hallinnon ja kestäväan matkailun yritysten kanssa mahdollisuuden ihmisille tukea, suojella ja nauttia Euroopan erämaista (PAN Parks 2009). Kriteerit ohjeistavat käytäntöä, jolla tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksella pyritään saamaan tietoa yrittäjien aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta kestävästä matkailusta kohtaan. Tietoa kerätään teemahaastattelulla, jotka tehdään Metsähallituksen yhteistyöyrityksissä (12 kpl). Nämä kaikki yritykset ovat lupautuneet noudattamaan Metsähallituksen laatimia kestävästä luontomatkailun periaatteita (liite 1) ja vastapainoksi he saavat linkin Metsähallituksen luontoon.fi -sivustolle sekä luvan käyttää Metsähallituksen ylläpitämiä virkistyspalveluita alueella (luontopolut sekä nuotio- ja leiripaikat). Teemahaastattelulla kartoitetaan yrittäjien näkemyksiä alueen toiminnasta ja kehittämistarpeista. Tutkimuksella halutaan myös viestittää yrittäjille, että alueella ollaan kiinnostuneita seuraamaan kestävästä matkailun toteutusta ja kehitystä. PAN Parks -sertifikaatti on alueella uusi vaikuttava tekijä ja tutkimuksen avulla kartoitetaan mielipiteitä sen toiminnasta ja yrittäjien kiinnostuksesta PAN Parks -sertifikaattia kohtaan.

Tarkoituksena on myös selvittää, minkälaista yritysten tarjoamaa kestävästä matkailun mukaista palvelua alueella käyneet asiakkaat ovat saaneet. Lomakkeilla kerätyillä tiedoilla selvitetään, kuinka paljon asiakkailla on tietoa kestävästä matkailun periaatteista sekä kiinnostusta tulevaisuudessa matkustaa kestävästi. Asiakkaille tehtävän tutkimuksen rajauksena ovat näiden samojen yritysten asiakkaat. Lomakemäärä on rajattu 600 kappaaleeseen, mikä on 50 lomaketta jokaista yritystä kohden.

4.1 Aineiston hankintamenetelmä

Aineisto kerättiin tekemällä teemahaastatteluja Metsähallituksen yhteistyöyrityksille. Teemahaastattelussa aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 197). Menetelmäksi valittiin haastattelu avoimilla kysymyksillä, sillä strukturoiduilla kysymyksillä ei olisi ollut mahdollista selvittää yrittäjien mielipiteitä ja näkemyksiä yhtä laajasti perusteltuina kuin avoimilla haastattelukysymyksillä.

Alun perin haastatteluja piti tehdä 13 kappaletta, mutta yksi henkilö oli lopettanut yrityksensä toiminnan. Näin haastatteluja tehtiin 12 kappaletta. Alkuperäisen suunnitelman toteuma oli 92,3 % haastattelujen osalta. Haastateltavilta on kysytty lupa heidän nimensä julkistamiseksi tutkimuksessa, mutta aineisto käsitellään toimialoihin jaoteltuna. Mukana ovat olleet seuraavat henkilöt ja yritykset:

Stefan Asplund, Nauvon Charterveneet Oy
Nina Björkstén, Backaro
Mikael Granqvist, Grännäs Hotel Stallbacken
Pirjo Hoffström, Suomen Saaristovaraus Oy ja Saaristomeren luontokoulu
Eva Johansson, Oy Pensar Syd Ab
Inguar Karlsson-Parra, Destination Finland Seaside
Laura Louko, Strandbo Group

Stefan Mickelsson, Mickelsson Anders & Co
Jarkko ja Hanna-Leena Rantala, Merirantala Oy
Roope Roine, Moln
Jukka Salo, Skeppargården
Raisa Tanner, Meriharakka

Haastattelut suoritettiin 15.7.2009–21.8.2009 haastateltavien valitsemissa paikoissa (haastateltavan kotona tai -yrityksessä tai julkisessa kahvilassa). Haastattelut suoritettiin suomen kielellä yhtä lukuun ottamatta, joka tehtiin englanninkielisenä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin sanelimella. Haastattelut kestivät 35 minuutista 82 minuuttiin. Keskiarvo haastatteluiden kestolle oli 53 minuuttia. Haastattelut suoritettiin yritysten suurimman sesongin aikana (kesällä), joten häiriötekijöinä yrittäjillä saattoi olla hieman kiire hoitamaan työasioita tai haastattelu saattoi keskeytyä hetkellisesti esimerkiksi puhelimen soidessa.

Tietoa kerättiin myös haastateltavien yritysten asiakkailta strukturoidulla lomakkeella (liite 2). Kysely toteutettiin ajalla 15.7.2009- 15.9.2009. Yhteensä lomakkeita jaettiin 600 kappaletta, eli jokaiselle yritykselle jaettiin 50 kappaletta lomakkeita, joista 30 oli suomenkielisiä 10 ruotsin- ja 10 englanninkielisiä. Kappalemäärät on suunniteltu vuoden 2008 kävijätutkimuksen perusteella (ks. Aaltonen & Mäki 2009, 15). Jokainen yritys sai myös Metsähallituksen laatimat periaatteet kestävästä luontomatkailusta (liite 1), jonka avulla asiakkaiden oli helpompi täyttää lomake. Periaatteet olivat luettavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lomakkeet jaettiin yrityksille paperiversiona, sillä näin taattiin, että asiakkaat täyttävät lomakkeen sen matkan perusteella, jolla he parhaillaan olivat. Näin varmistettiin, että tieto on ajankohtaista ja vastaukset todella koskevat asiakkaiden sen hetkisiä näkemyksiä yrityksistä. Yksi yrittäjä pyysi erikseen mahdollisuutta saada lomakkeet sähköisessä muodossa, sillä hän ei kyennyt muuten tavoittamaan asiakkaitaan määrääjässä. Hänelle muokattiin lomakkeet Excel-muotoon ja liitteeksi laitettiin kestävä matkailun periaatteet. Hän lähetti ne asiakkailleen eteenpäin, jotka taasen lähettivät vastauksensa takaisin sähköpostitse.

Jokaiselle yritykselle tehtiin heidän keräämistään vastauksista Excel-pohjainen raportti, jossa näkyy heidän asiakkaidensa vastaukset numeroina ja kuvaajina. Raporttia he voivat halutessaan hyödyntää jatkossa, mikäli ovat kiinnostuneita jatkamaan yritystä koskevaa tutkimusta kestävästä matkailusta. Raportti mahdollistaa myös oman yrityksen tulosten vertailun koko tutkimuksen tuloksiin.

4.2 Tutkimuksen parannusehdotuksia

Asiakaskyselykaavakkeessa käytettiin asteikkoa 5-1 (erinomainen-huono). Tarkemmalla asteikolla olisi mahdollisesti saanut selkeämpiä eroja tutkitavien välille. Myös asteikon selkeämmällä nimeämisellä (erittäin hyvin-ei lainkaan) olisi vastaajien ollut mahdollista hahmottaa asia paremmin. Mu-

kana kaavakkeessa oli myös ”en osaa sanoa” -vaihtoehto. Tämän takia kaavakkeiden täyttäjällä oli mahdollisuus epäselvissä tilanteissa tukeutua erilliseen vaihtoehtoon, joka ei vaikuta mittaustuloksiin. Hylättyjä lomakkeita oli kaksi kappaletta, mikä viittaa kuitenkin siihen, että kyselylomake on ollut selkeä ja helposti ymmärrettävä.

Asiakaskyselykaavakkeen toiseksi viimeinen kysymys (liite 2) oli liian epämääräisesti muotoiltu. Saadun palautteen perusteella olisi täytynyt määritellä, koskeeko kysymys yrityksen palveluita vai Metsähallituksen toimintaa. Tarkoituksena oli selvittää, näkyvätkö kestävän matkailun kaltaiset periaatteet missään toiminnassa Metsähallituksen toiminta-alueilla, ei siis vain tietyssä yrityksessä vaan koko kansallispuiston alueella, jossa toimii yrittäjiä.

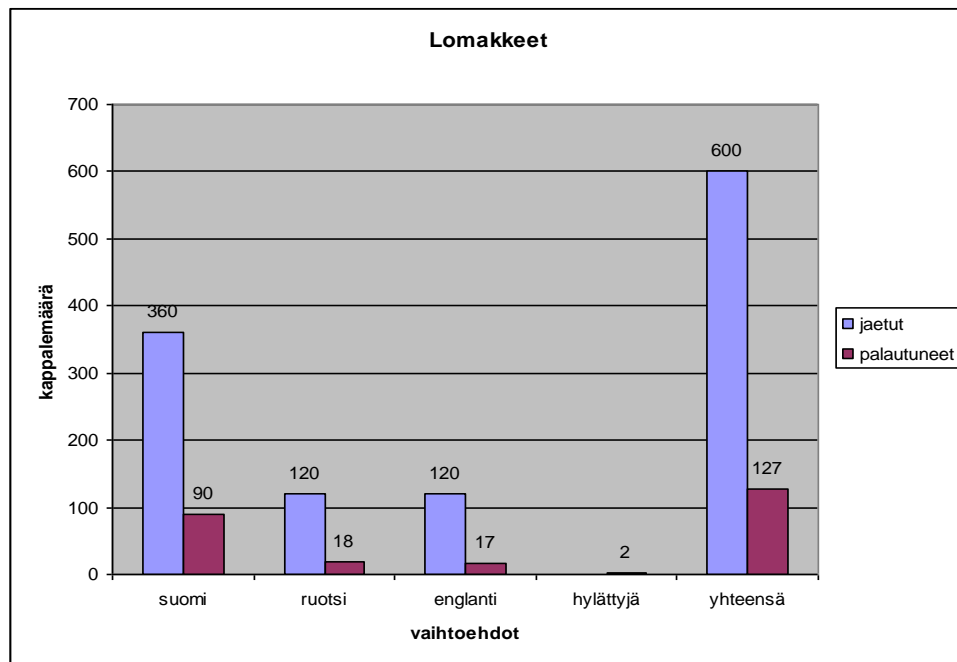
Sähköisesti täytetyt lomakkeet aiheuttivat hieman ongelmia, sillä lomakkeen toteutus ei ollut hyvä, vaan ennemminkin se oli pikainen käännös kirjallisesta muodosta sähköiseen muotoon. Näille asiakkaille jäi myös hieman epäselväksi, mitä matkaa kysely todella koski. Sähköpostilla vastauksena lähetetyn tarkennuksen jälkeen he kuitenkin ymmärsivät asian ja saivat lomakkeen täytettyä asianmukaisesti.

4.3 Lomakkeet

Lomakkeina toteutettu asiakaskysely tehtiin yritysten asiakkaille. Lomakkeita jaettiin yritysten vastaanottotiskillä tai ne olivat kuljetusyrittäjien veneessä.

Tutkimuksessa yrityksille jaettiin yhteensä 600 kaavaketta heidän asiakkaidensa täytettäväksi. Palautuneita kaavakkeita oli yhteensä 127 kappaletta, eli palautusprosentti oli 21 % (kuva 1, s. 19). Kaksi kaavaketta hylättiin virheellisen täyttötavan takia. Alhainen palautusprosentti saattoi johtua kyselyn toteutusajankohdasta; kaavakkeita olisi ollut parempi kerätä koko kesän ajan, painottuen alkukesään. Nyt kaavakkeita kerättiin heinäkuun puolivälistä syyskuun puoliväliin.

Suomenkielisiä lomakkeita palautui 90 kappaletta alkuperäisestä 360 kappaleesta. Niiden palautusprosentti oli 25 %. Ruotsin- ja englanninkielisiä lomakkeita oli kumpiakin alun perin 120 kappaletta. Ruotsinkielisiä palautui 18 kappaletta ja niiden palautusprosentti oli 15 %, kun taas englanninkielisiä palautui 17 kappaletta ja niiden palautusprosentti oli 14 %.

KUVA 1 Asiakaskyselyn lomakkeiden määrät

5 KESTÄVÄ LUONTOMATKAILU SAARISTOMEREN KANSALLISPUISTOSSA

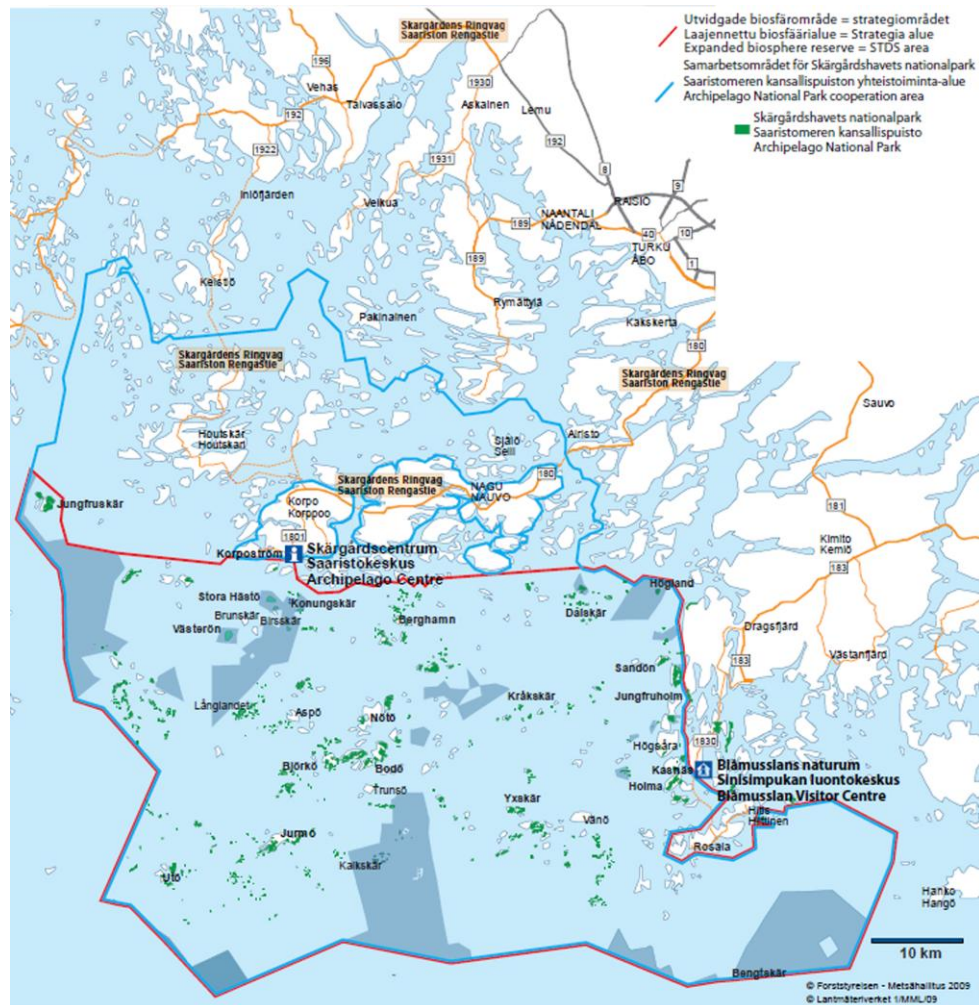
5.1 Saaristomeren kansallispuisto

5.1.1 Saaristomeren kansallispuisto luontomatkailualueena

Saaristomeren kansallispuisto on perustettu vuonna 1983 ja se on merellinen luonnonsuojelualue. Se sijaitsee Varsinais-Suomessa Saaristomeren eteläreunalla Kemiönsaaren kunnan ja Länsi-Turunmaan kaupungin maa- ja merialueilla. Vuoden 2009 alussa Dragsfjärdin, Nauvon, Korppoon ja Houtskärin kunnat yhdistyivät kuntaliitosten myötä näihin alueisiin. (Metsähallitus 2009b.)

Kansallispuisto jakautuu kahteen osaan (kuva 2). Varsinaisen kansallispuiston lisäksi on yhteistoiminta-alue, jonka sisällä olevat valtion omistamat maa- ja merialueet puolustusvoimien alueita lukuun ottamatta kuuluvat kansallispuistoon. (Hemmi 1995, 217) Saaristomerellä on Unescon vuonna 1994 perustama biosfäärialue. Saaristomeren kansallispuisto muodostaa ydinosan tästä laajasta alueesta, jonka tarkoituksena on edistää ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteiden tutkimusta sekä alueella tapahtuvaa kestävästä kehitystä. (Metsähallitus 2009b.)

Kansallispuiston pinta-ala on noin 500 km², josta maa-alueita on noin 30 km². Saaristomerellä kansallispuistoon kuuluu tällä hetkellä yli 2000 saarta ja luotoa. Yhteistoiminta-alueella on yhteensä noin 8400 saarta ja luotoa. (Metsähallitus 2009b; Hemmi 2005, 85; Nordquist 2006, 6.)

KUVA 2 Saaristomerellä kansallispuisto (merkitty vihreällä) ja sen yhteistoiminta-alue (rajattu punaisella viivalla). Saaristomerellä biosfäärialue (sininen viiva) käsittää myös saariston pohjoisosan lukuun ottamatta Korppoon ja Nauvon pääsaaria (Metsähallitus 2009b)

Saaristomerellä kansallispuiston alueen *historia ja kulttuuri* ovat syntyneet jo myöhäisellä kivikaudella. Varsinais-Suomen rannikko ja saaristo saivat ensimmäistä asutusta jo n. 2000–1300 eaa. Jääkauden jälkeisen maankohoamisen myötä syntyneet Saaristomerellä saaret ja luodot sopivat hyvin asutukselle. Alueella oli tuolloin runsaasti luonnonantimia asukkaiden hyödynnettäväksi, esimerkiksi turskaa ja muita kaloja sekä hylkeitä. Alueella oli jo tuolloin runsaasti lintuja, joista saatiin lihaa, munia ja untuvia alueen väestön käyttöön. (Metsähallitus 2007; Nordquist 2006, 2.) Saariston tarjoamat luonnonantimet ajoivat alueen asukkaat saariston peruselinten pariin. Näiden lisäksi alueen merellisen sijainnin takia saaristossa harjoiti-

tettiin jo varhain kauppaa, käsitöistä ja merenkulkua. Meri olikin saaristolaisille yhdistävä tekijä, sillä Saaristomeri oli jo pronssikaudella osa pohjoisen Itämeren kulttuuripiiriä. Tämä on ollut havaittavissa elinkeinojen harjoittamisessa, metallinkäytössä sekä hautaustavoissa. (Metsähallitus 2007.)

Rautakaudella (500 eaa.–1150 jaa.) asutus alkoi levitä nykyisen Saaristomeren kansallispuiston alueelle. Kun Suomi siirtyi Ruotsin vallan alaisuuteen 1200-luvun loppupuolella, sai saaristo paljon ruotsalaisasutusta ja väestön lukumäärä kasvoi. Noin puolet nykyisen Saaristomeren kansallispuiston yhteistoiminta-alueen kylistä oli asuttuja jo keskiajalla. (Metsähallitus 2007; Nordquist 2006, 2.)

Saaristomeren asukasluku nousi aina 1500-luvun puoliväliin asti. Tuolloin alueen asukasluku oli jo niin suuri, ettei luonto enää pystynyt sitä määrää ihmisiä elättämään sen aikaisilla menetelmillä. Myös sodilla ja taudeilla oli oma osuutensa väkimäärän vähenemiseen Saaristomerellä. (Metsähallitus 2007; Nordquist 2006, 2.)

1800-luvulla tekniset uudistukset helpottivat toimeentulon hankkimista. Jälleen oli mahdollista ruokkia suurempi määrä ihmisiä alueella ja väkimäärä lisääntyikin aina ulkosaaristoa myöten. 1900-luvulla mantere ja kaupungit tarjosivat kuitenkin paremmat ja helpommat toimeentulomahdollisuudet. Väki alkoi jälleen saaristossa vähetä, alkaen karuimmista ulkosaariston paikoista. Väestön kehitys muutti suuntaansa vasta 1970-luvulla, jolloin vapaa-ajan mökkeily lisääntyi saaristossa. 1990-luvulta on alueella kehitetty tieverkostoa sekä matkailupalveluita ja tulevaisuudessa matkailun onkin ennustettu olevan tärkeimpiä elinkeinoja saaristossa. (Metsähallitus 2007, Nordquist 2006, 3.)

Saaristomeren kansallispuiston *luonto* on muusta Suomen luonnosta erottuvaa ja alue on yksi maailman laajimmista saaristokokonaisuuksista. Alue on pääosin karua ulkosaaristoa ja vanhimmillaan alueen saaret ja luodot ovat jopa 2000 miljoonaa vuotta vanhaa peruskalliota. Kansallispuiston saarilta ja luodoilta löytyy lähinnä tuulen tuivertamia kalliomänniköitä, matalakasvuisia lehtimetsiä sekä paljaita kallioluotoja. Kallioiden painanteista löytyy myös erittäin reheviä alueita, joiden ansiosta kansallispuistossa tavataan hyvin monipuolista eläin- ja kasvilajistoa. Monipuolinen maisema tarjoaa alueella tavatuille 132 pesivälle lintulajille mahdollisuuden rakentaa pesän joko karuille lintuluodoille, korkeille kallioille tai lehteviin laaksoihin. (Metsähallitus 2009c.) Alueella elää 25 nisäkäslajia, joista suurin osa on pienjyrsijöitä, mutta kansallispuiston alueella on myös suurnisäkkäitä, esimerkiksi hirviä. Kasvilajien puolesta Saaristomerellä esiintyy useita mantereen puolella harvinaisia kasvilajeja. Esimerkiksi kansallispuiston yhteistoiminta-alueella on mahdollista löytää yhteensä 360 kasvi-, sieni- ja eläinlajia, jotka on luokiteltu harvinaisuutensa puolesta silmällä pidettäviksi lajeiksi. (Nordquist 2006, 14, Berghäll 2007, 9.)

Saaristomeren vesialueena oleva Itämeri on vesitilavuudella mitattuna maailman toiseksi suurin murtovesiallas Mustanmeren jälkeen. Sen vesi on sekoitus useiden Itämereen laskevien jokien makeaa vettä sekä Atlantista Tanskan ja Ruotsin välissä olevan Kattegatin salmen kautta tulevaa suolaista merivettä. Itämeren keski-suolaisuus on alle 10 ‰, Saaristomeren kohdalla se on vain 5-6 ‰. Alhaisen keski-suolaisuuden takia alueella tavataan niin makean veden, kuin myös suolaisen veden eliölajeja. Keski-suolaisuus vaikuttaa myös vedenalaisten kasvi- ja eläinlajien suureen määrään. Alueella tavattavien lajien määrä on vähäinen, mutta yksilörunsauden takia meressä on paljon elämää. (Suomen ympäristökeskus SYKE 2009, Metsähallitus 2009c.)

Merinisäksälajeja on Itämeressä vain vähän valtameriin verrattuna. Hyljelajeja Itämeressä esiintyy kolme: harmaahylje, norppa sekä kirjohylje. Saaristomeren kansallispuiston alueella näistä elää vain harmaahylje ja norppa. Norppa elää Itämeren pohjoisosissa suunnilleen Tukholman saariston ja Riianlahden muodostamalle linjalle saakka. Harvalukuinen norppa on periaatteessa mahdollista nähdä koko kansallispuiston alueella. (Maa- ja Metsätalousministeriö 2007, 25.) Harmaahylkeiden pääesiintymäalueet ovat pohjoisella Itämeren altaalla, Selkämerellä ja Suomenlahdella. Niiden kannat ovat viime vuosina voimakkaasti kasvaneet ja Saaristomeren kansallispuistossa tapaakin todennäköisemmin harmaahylkeen kuin norpan. (Maa- ja Metsätalousministeriö 2007, 26.) Suurvalaita ei alueella esiinny lainkaan, vaan ainoa vakituinen valaslaji Itämeressä on pyöriäinen (Metsähallitus 2009c).

Kansallispuiston maisemaa on muokannut mannerjään lisäksi ihmisen luomat elinkeinot. Kansallispuistosta löytyy noin 300 hehtaaria nykyisin *perinnemaisemaksi* luokiteltavaa aluetta. Perinnemaisemat ovat muodostuneet vuosisatojen saatossa talonpoikien ja torpparien hankkiessa jokapäiväistä elantoaan pieniltä peltotilkuilta, hakamailta, kedoilta sekä ranta- ja lehdesniityiltä. (Metsähallitus 2009d.)

Nykyisin Saaristomerellä eivät enää talonpojat ja torpparit ole muokkaamassa maata, joten perinnemaisemia entistetään ja hoidetaan talkoovoimin. Samalla pyritään elvyttämään vanhoja työmenetelmiä mahdollisuuksien mukaan. Myöskään eläinten osuutta perinnemaisemien hoidossa ei ole unohdettu, sillä eläinten tekemää jälkeä ei voi millään korvata. Saaristomeren kansallispuiston saarilla onkin 1990-luvun lopusta laiduntanut yli 400 lammasta ja yli sata nautaa perinnemaisemien säilyttämiseksi. Talkootyön tavoitteena on palauttaa Saaristomeren ympäristö sen alkuperäiseen tilaan ja hoitaa sitä niin, että lopputulos vastaa entisiä niittyjä ja laitumia. (Metsähallitus 2009d.) Myös alueen kalastajakylä pyritään elävöittämään ja ennallistamaan talkoovoimin (Hemmi 2005, 86).

5.1.2 Saaristomeren kansallispuiston luonnonsuojelu

Saaristomeren kansallispuistoon on luotu *järjestyssäännöt*, joiden avulla pyritään ehkäisemään alueen väärinkäyttöä. Kansallispuiston alueella liikumista on rajoitettu tietyillä alueilla ja tiettyinä aikoina lintujen pesinnän rauhoittamiseksi. Kansallispuiston saariin saa kuitenkin pääsääntöisesti rantautua ja sen vesillä saa liikkua veneellä. Saarilla saa liikkua jalkaisin ja talvella hiihtäen. Kansallispuistossa on kielletty luontoon, maisemaan tai eläimistöön epäedullisesti vaikuttavat toimet, kuten kasviston tai eläimistön vahingoittaminen. Nuotion tai siihen verrattavan avotulen tekeminen alueella on sallittua vain tähän tarkoitukseen osoitetuissa paikoissa, mutta metsäpalovaroituksen aikaan avotulen teko ei kuitenkaan ole sallittua. Leiriytyminen on sallittu vain sitä varten osoitetuilla telttailualueilla. (Metsähallitus 2001.)

Metsähallitus on vuonna 2004 laatinut 9-kohtaisen listan *kestävän luontomatkailun periaatteista* (liite 1). Niitä pyritään noudattamaan kaikessa toiminnassa ja yhteistyössä yritysten kanssa. Ajatuksena on, että viestinnän avulla pystyttäisiin vaikuttamaan asiakkaiden asenteisiin ja samalla parannettaisiin ihmisten hyvinvointia luonnossa olemisen avulla. Tarkoituksena on toiminnan ohella säästää luontoa ja parantaa sen hyvinvointia. Kestävän matkailun periaatteet pyrkivätkin suojelemaan luontoa kuormittamalla sitä mahdollisimman vähän ja ohjaamalla matkailun tietyille alueille, jotta aremmat alueet eivät vahingoittuisi matkailun aiheuttamista tekijöistä. Periaatteissa huomioon otetaan myös paikallisen kulttuurin suojeleminen ja elävöittäminen, millä pyritään vaikuttamaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen. (Metsähallitus 2008.)

Saaristomeren kansallispuistossa on onnistuttu yhdistämään matkailu ja luonnonsuojelu niin hyvin, että vuonna 2007 se ansaitsi PAN Parks -sertifikaatin (Metsähallitus 2008). Suomi on ollut merkittävässä roolissa Itämeren suojelussa ja sen takia Saaristomeren kansallispuiston saaminen mukaan PAN Parks -verkostoon on ollut erityisen merkittävää. Saaristomeren kansallispuisto oli vuonna 2007 liittyessään PAN Parks -verkostoon kymmenes sertifikaatin ansainnut kansallispuisto ja samalla ensimmäinen merellinen kansallispuisto. Liittymällä PAN Parks -verkostoon pyritään nostamaan kansallispuiston profiilia ja lähettää paikallisille asukkaille ja muille kävijöille signaali alueen luonnon ainutlaatuisuudesta ja arvokkuudesta (Bell 2007, 17).

5.2 Saaristomeren kansallispuiston toimijat

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jonka perustamisesta tuli kuluneeksi 150 vuotta 13.5.2009. Sen hallinnassa on yli 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita, joita hoidetaan ja käytetään niin, että ne hyödyttäisivät suomalaista yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin. (Metsähallitus 2009a.) Matkailun osalta Metsähallitus tuottaa ja ylläpitää maksuttomina palveluina mm. autiotupia, tulipaikkoja, retkeilyreittejä ja luon-

tokeskusten asiakaspalveluita. Kalastus, metsästys ja moottorikelkkailu ovat pääosin maksullisia palveluja, joita voi Metsähallituksen hallitsemilla alueilla rajoitetusti harrastaa. Toiminnan rahoituksen turvaa Suomen valtio vuosittaisessa talousarviossaan. (Metsähallitus 2001.)

Pidä Saaristo Siistinä ry on valtakunnallinen vesilläliikkujien ympäristöjärjestö, joka on toiminut konkreettisesti puhtaamman ja viihtyisemmän vesiympäristön puolesta jo vuodesta 1969 lähtien. *Pidä Saaristo Siistinä ry*:llä onkin yhteensä lähes 330 Roska-Roope jätepestettä Saaristomerellä, Itäisellä Suomenlahdella, Pohjanlahdella, Pirkanmaalla, Päijänteellä sekä Saimaalla. Toiminta rahoitetaan pääosin jäsenmaksuilla. (*Pidä Saaristo Siistinä ry* 2009.)

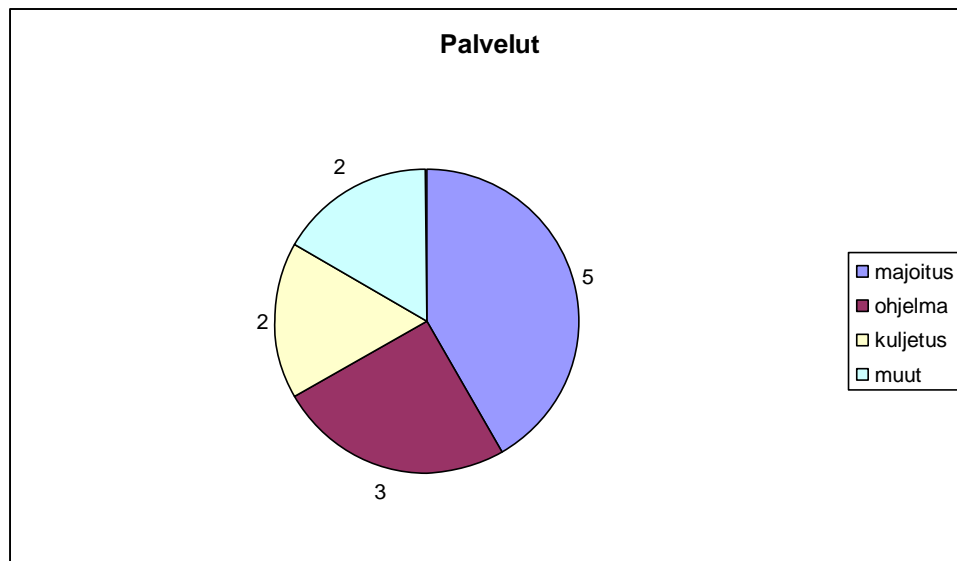
Alueella toimii useita *matkailualan yrittäjiä*, joiden toimialana on majoitus, ohjelmapalvelut tai kuljetus. Koska alue on merellinen kansallispuisto, on taksiveneet olennaisessa roolissa asiakkaiden kuljettamisessa alueelle ja sieltä pois. Asiakkaiden on myös mahdollista päästä yhteysaluksilla ja losseilla majoitus- ja ravintolapalvelujen luokse. Ohjelmapalveluiden ansiosta saaristossa on mahdollista päästä esimerkiksi opastetuille retkille.

5.3 Kestävän luontomatkailun toteutuminen yrityksissä yritysten näkökulmasta

5.3.1 Aineiston jaottelu

Haastatelluista yrityksistä viisi kappaletta tarjoaa tällä hetkellä ensisijaisesti majoituspalveluita, kaksi tarjoaa kuljetuspalveluita, kolme ohjelmapalveluita ja kaksi muita palveluita, kuten internet-markkinointia sekä luontokoulua ja saaristovarausta (kuva 3, s. 25).

Lähes kaikilla yrityksillä oli useampi toimiala, mutta yritykset on luokiteltu tämänhetkisten päätoimisten toimialojen mukaan. Tähän jaotteluun päädyin siksi, että majoitus-, kuljetus-, ohjelmapalvelu- ja muiden yritysten on mahdotonta toteuttaa kestävä matkailua yhtäläisin keinoin.

KUVA 3 Yritysten jaottelu tarjottujen palvelujen mukaan.

5.3.2 Aineiston analysointimenetelmä

Haastatteluaineiston analysoimisessa käytettiin kvalitatiivista lähestymistapaa. Tulosten selkeyttämiseksi käytettiin SWOT -analyysiä, jossa on hyödynnetty lajittelua seuraavien vastakohtien välillä: vahvuudet ja heikoudet sekä mahdollisuudet ja uhat. Näistä ensimmäisessä parissa on pääsääntöisesti jo olemassa olevat asiat esitettynä ja toisessa ulkopuoliset vaikuttavat tekijät tai sellaiset tekijät, joiden avulla on mahdollista muuttaa asiaa tai vaikuttaa sen kulkuun.

Aineiston litteroinnissa jaoteltiin haastateltavien vastaukset toimialoittain. Tämän jälkeen pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia toimintatavoissa ja mielipiteissä niin toimialojen sisällä, kuin myös niiden välillä. (Hirsjärvi ym. 2004, 210.)

Asiakkaille tehdyn lomakkeen analysoimisessa tehtiin suoria jakaumia, eli on esimerkiksi selvitetty, kuinka monta miestä ja naista on vastannut tietyllä tavalla. Analysoimisessa on myös hyödynnetty ristiintaulukointia, jossa on tarkasteltu vastauksia taustamuuttujien mukaan.

5.3.3 Kansallispuisto toiminta-alueena

Saaristomeren kansallispuisto tarjoaa erilaisia mahdollisuuksia matkailuyrittäjille toteuttaa palveluja. Alueella tuotetaankin niin kuljetus, majoitus kuin ohjelmapalveluja. Kansallispuisto on myös suuressa osassa alueen luonnonsuojelussa, eikä kansallispuiston kaikkia alueita ole mahdollista hyödyntää matkailupalveluissa alueen rajoitusten vuoksi. Yrittäjien näkökulmasta kansallispuisto on tuonut mahdollisuuksia ja helpottanut matkai-

lutuotteiden toteuttamista, vaikka alueella onkin tarkat luonnonsuojeluun liittyvät kriteerit.

TAULUKKO 1 *Swot-analyysi Saaristomeren kansallispuistosta toiminta-alueena yrittäjien näkökulmasta*

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • luonto, eläimistö, perinnetäminen • alueen toimintamahdollisuuksissa tapahtunut muutos • selkeät järjestyssäännöt 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • liikkumisen rajoittaminen tietyillä alueilla tiettyinä aikoina • alueen työntekijöiden asenteet
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • luonto, eläimistö, perinnetäminen osana tuotettuja palveluja • eri toimijoiden kiinnostus alueen kehittämiseen 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • oman toiminnan seuraukset

Kaikki yrittäjät olivat sitä mieltä, ettei kansallispuisto aiheuta mainittavaa haastetta matkailupalvelujen tuottamiselle (taulukko 1). Vaikka kansallispuiston järjestyssäännöissä on rajoitteita alueella liikkumiselle (Metsähallitus 2001), eivät yrittäjät kokeneet aluetta haasteelliseksi toimipaikaksi. Pikemminkin alueesta saatu hyöty kauniin luonnon, eläimistön ja perinnetäimäiseman takia koettiin niin, että kansallispuistoon on helppo muodostaa sellaisia palveluita, jotka noudattavat alueen järjestyssääntöjä. Yrittäjät mainitsivatkin, että tarjotut palvelut rakennetaan jo suunnitteluvaiheessa järjestyssääntöjen mukaisiksi.

Yksi kuljetusyrittäjä kertoi kansallispuiston käytön kehityksestä; hänen mielestään kansallispuiston alkuaikoina asenne alueella matkailutoiminnan harjoittamiseen oli negatiivinen. Tuolloin ajatuksena hänen mukaansa oli se, ettei alueella saa edes liikkua. Nykyään tasapaino on kuitenkin löytynyt ja aluetta pyritään kehittämään ja suojelemaan yhteistyössä yrittäjien ja toimijoiden kesken.

Yksi ohjelmapalveluyrittäjä mainitsi kansallispuistoa hoitavien työntekijöiden asenteissa matkailuyrittäjiä kohtaan olevan parannettavan varaa. Vaikkei alue itsessään aiheuta ongelmia palvelujen rakentamiselle, niin hänen mielestä alueen työntekijät eivät tee kaikkeansa edistääkseen alueella tarjottavien matkailupalvelujen (kestävää) kehitystä.

Kokonaisuudessaan Saaristomeren kansallispuiston alue koettiin ympäristöllisesti hyväksi alueeksi tuottaa kestäviä matkailupalveluja. Yhden ohjelmapalveluyrittäjän mielestä kansallispuistolla on mahdollista hallita

Saariston väärinkäyttöä, jolloin matkailu hyötyy puhtaammasta ympäristöstä.

5.3.4 Yhteistyö Metsähallituksen kanssa

Metsähallituksella on Saaristomerellä kansallispuistossa yhteistyöyrityksiä, joilla on mahdollisuus hyötyä Metsähallituksen ylläpitämistä luontopalveluista.

TAULUKKO 2 *Swot-analyysi yritysten yhteistyöstä Metsähallituksen kanssa Saaristomerellä kansallispuistossa*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• palvelut: luontopolut, nuotiopaikat• yhteistyöyrityksille järjestetyt koulutukset ja tiedotustilaisuudet• Metsähallitukselta saatu tieto alueen ympäristön tilasta	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• palvelut: laiturit täynnä ja saattavat olla jäiden jäljiltä heikossa kunnossa• hitaus päätösten tekemisessä
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• Metsähallitus alueen yhdistävänä tekijä• paikalliset oppaat	Uhat <ul style="list-style-type: none">• oppaiden puute kesällä 2009• henkilöstön tietotaso ja asenne

Kaikki yrittäjät pitivät yhteistyötä Metsähallituksen kanssa hyvänä. Etuja, joita mainittiin yhteistyöstä saatavan, olivat kansallispuistossa olevien alueiden käyttömahdollisuus ja hyväkuntoisuus. Esimerkiksi luontopolkujen ja nuotiopaikkojen sekä rakennusten kunnossapito mainittiin positiivisena tekijänä (taulukko 2). Saarissa olevien laitureiden kunnossapidossa huomioitiin olevan parannettavaa, sillä laiturit ovat usein täynnä ja jäiden jäljiltä osittain heikossa kunnossa, joten rantautuminen saattaa olla paikoitellen haasteellista. Asiakasryhmän kanssa on kuitenkin pakollista päästä rantautumaan. Laitureille voisikin yrittäjien mielestä olla etuoikeus niillä yrittäjillä, jotka ovat tehneet yhteistyösopimuksen Metsähallituksen kanssa.

Metsähallitusta kiiteltiin myös heidän järjestämistään koulutuksista. He järjestävät 2–3 kertaa vuodessa koulutuksia yhteistyöyrityksilleen. Koulutuksissa käydään läpi alueella tapahtuvia muutoksia sekä samalla on luentoja erilaisista teemoista Saaristomerellä. Kaikkien toimialojen yrittäjät olivat sitä mieltä, että Metsähallitukselta saa ensiarvoisen tärkeää tietoa Saaristomerellä kansallispuiston alueesta ja sen käyttömahdollisuuksista.

Yksi majoituspalveluja tuottava yrittäjä mainitsi erikseen Metsähallituksen olleen yhdistävä tekijä alueen yrittäjien keskuudessa. Koulutusten myötä

on alueelle syntynyt tiivis yhteistyöverkosto, joka pyrkii edistämään alueen hyvinvointia. Ilman Metsähallitusta tätä verkostoa ei välttämättä olisi koskaan syntynyt.

Yksi ohjelmapalveluja tarjoava yrittäjä mainitsi Metsähallituksen tarjoamien oppaiden olevan hyvä asia ja antoikin moitteita siitä, ettei tätä palvelua ole ollut kesällä 2009 käytettävissä.

Yksi ohjelmapalveluja tarjoava yrittäjä toivoi, että Metsähallituksen saaristoa ylläpitävien henkilöiden olisi hyvä tietää enemmän alueen matkailusta saatavista hyödyistä. Näin voitaisiin parantaa suhtautumista matkailijoihin, kun ymmärrettäisiin, että alueella järjestettyjä matkoja tuottavat yritykset ottavat huomioon myös luonnon hyvinvoinnin pelkän taloudellisen hyödyn sijaan. Yrittäjä mainitsi, että avoin keskustelu ja tiedottaminen Metsähallituksen sisällä voisi tuoda ratkaisun tähän ongelmaan. Hän myös toivoi mahdollisuutta itse olla mukana tuomassa oman näkökantansa esiin.

Yksi muita palveluja tuottava yrittäjä koki Metsähallituksen valtion organisaationa liian hitaaksi tekemään yritysmaailmaa koskevia pikaisia päätöksiä. Tämä koskee ennen kaikkea hallinnon puolta, ei ihmisiä, joiden yrittäjä kertoi olevan positiivisia ja innokkaita toimijoita.

5.3.5 Yhteistyö muiden yritysten kanssa

Saaristomeren kansallispuisto on haasteellinen alue yrittäjille. Pitkät välimatkat ja ulkosaaristosta katoavat palvelut vaativat yrittäjiä tekemään yhteistyötä, jotta matkailupalveluja pystytään pitämään yllä. Alueella on paljon eri palvelujen tuottajia ja tukemalla esimerkiksi paikallista ruokatuantoa pyritään takaamaan palvelun saannin jatkuvuus.

TAULUKKO 3 *Swot-analyysi Saaristomeren kansallispuiston alueella toimivien Metsähallituksen yhteistyöyritysten yhteistyöstä muiden alueen yrittäjien kanssa*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• tiivis yhteistyöverkosto• ei tarvitse tuottaa itse kaikkia palveluja• alueen hyvinvoinnin lisääntyminen, kun asiakkailta saatu raha jää alueelle paikallisten toimijoiden ansiosta	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• tiiviiseen verkostoon saattaa olla vaikea päästä mukaan• kaikkia palveluja ja tuotteita ei alueelta ole mahdollista saada
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• mahdollisuus hyötyä muista yrittäjistä• yhteismarkkinointi	Uhat <ul style="list-style-type: none">• kestävämpää matkailua tuottava yritys saattaa käyttää kestävämpiä palveluja suosivaa yritystä

Saaristomerellä tehdään tiivistä yhteistyötä, jotta matkailusta saatavat tulot pysyisivät alueella. Kaikilla yrittäjillä oli yhteistyökumppaneina lähinnä vain paikallisia yrityksiä (taulukko 3). Yhtä lukuun ottamatta kaikki yritykset hyödynsivät ensisijaisesti alueella tuotettuja elintarvikkeita; paikalliset kalastajat, viljelijät ja karjan kasvattajat hyötyvät matkailusta saaduista tuloista, kun yritykset tarjoavat lähiruokaa. Yksi ohjelmapalveluyrittäjä kertoi käyttävänsä pääosin paikallisen kaupan tilauspalvelua retkieväitä hankkiessaan. Näin hän välttää ruokien kuljetuksen ja samalla tukee paikallista palveluntarjoajaa.

Majoitusyrittäjät kertoivat käyttävänsä taksiveneiden palveluja ja vastavasti toisinpäin. Ohjelmapalveluja tarjoavat yritykset mainitsivat myös käyttävänsä tarvittaessa alueella liikkumiseen taksiveneitä. Kaikki yritykset, joilla on tarjolla retkiä saaristoon mainitsivat käyttävänsä tarvittaessa paikallisia oppaita.

Alueella toimivilla yrityksillä on kiinteä yhteistyöverkosto, joka tuli selkeästi esiin haastatteluissa. Haasteellinen ympäristö vaatii yrittäjien mielestä tiivistä yhteistyötä, sillä kaikkea ei pysty eikä kannata tuottaa itse. Alueen sisäisellä yhteistyöllä onkin mahdollista vaikuttaa laajalti alueen palvelurakenteeseen ja palvelujen alueella pysymiseen.

Vaikka yritykset itse pyrkivät toteuttamaan kestävä matkailua, niin vain kaksi majoitusyrittäjää ja yksi muita palveluja tuottava yrittäjä mainitsivat yhteistyöyritysten palvelujen kestävä tason tärkeiksi. Nämä kolme yrittäjää olivat valmiita luopumaan yhteistyöstä, mikäli yhteistyöyritykset eivät toteuttaisi kestävä matkailua. Muut yrittäjät asettivat yhteistyön kestävä palvelun tason edelle tai eivät olleet edes ajatelleet vaativansa yhteistyöyrityksiltä ympäristöllisten asioiden huomioimista.

Kaksi yrittäjää esitti toivomuksensa yhteisestä markkinointiprojektista, jonka avulla yhteistyöverkosto vakiinnuttaisi asemaansa kestävien matkailupalvelujen tuottajana. Näistä toinen yrittäjä toivoi tämän markkinoinnin suuntaavan ulkomaille ja pohja-ajatukseksi sille olisi, että on etuoikeutettua päästä Saaristomerelle matkalle. Toisen mielestä taas aluetta pitäisi tuoda enemmän esille, sillä edes lähellä asuvatkaan eivät välttämättä tiedä Saaristomerellä olevista matkailumahdollisuuksista.

5.3.6 Kestävän matkailun toteutus yrityksissä

Yrityksissä on kiinnitetty huomiota ympäristöllisiin tekijöihin ja palveluja on rakennettu ympäristön vaatimusten mukaisiksi. Eri toimialojen yrittäjillä on erilaiset mahdollisuudet toteuttaa kestävä matkailua, esimerkiksi majoituspalveluja tuottava yritys voi luopua kemiallisista pesuaineista, mutta kuljetusyrittäjä ei voi luopua moottoriveneestään.

TAULUKKO 4 *Swot-analyysi kestävän matkailun toteutuksesta yrityksissä*

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • periaatteiden selkeys ja ongelmattomuus kestävän matkailun pohjana • yrittäjien kiinnostus kestävä matkailua kohtaan • jätteiden lajittelu vaikeammassakin paikassa • kemiallisista pesuaineista luopuminen ja varmistaminen, etteivät käytetyt aineet päädy mereen • kuljetuskaluston kehitys 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • tasoero kestävän matkailun toteutuksessa esim. majoitus- ja kuljetuspalvelujen välillä • kuljetusyrittäjien mahdollisuus esim. liikkua ilman päästöjä ja ääniä (moottori-veneet)
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • yrittäjien asenne ja halu tuottaa kestäviä matkailupalveluja • uusiutuvat energialähteet • vierasveneiden jättepisteiden vähennys • laatujärjestelmä osana kestävä matkailua 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • periaatteiden riittämätön tunnettuus yritysten ja asiakkaiden keskuudessa • vierasveneiden jättepisteiden vähennys • moottori-veneet luontomatkailualueella

Metsähallituksen kestävän matkailun periaatteet olivat ainakin jotenkin tuttuja kaikille yrittäjille ennestään. Yksikään yrittäjä ei maininnut, että periaatteiden noudattaminen aiheuttaisi ongelmia tai muita hankaluuksia toiminnan toteuttamiselle. Kukaan ei myöskään kokenut periaatteita vaikeiksi, vaan ne koettiin hyväksi pohjaksi kestävän matkailun toteuttamiselle (taulukko 4). Periaatteista myös todettiin, että ne on mahdollista soveltaa jokaisen yrityksen tarpeisiin, sillä ne eivät ole ensisijaisesti rajoittamassa vaan ohjailemassa toimintaa.

Kaikki yrittäjät pyrkivät toteuttamaan palvelujaan ”mitä jaksat luontoon kantaa, jaksat varmasti kantaa myös pois sieltä” -periaatteen mukaisesti. Kaikki yrittäjät mainitsivat tuovansa siis omat jätteensä pois ja lajittelevansa ne kotona mahdollisuuksien mukaan. Etenkin ohjelmapalveluyrittäjät kertoivat, etteivät edes retkilleen vie mahdollisia roskia, vaan esimerkiksi ruokailuvälineet tuodaan takaisin tiskattavaksi kertakäyttöastioiden sijaan.

Jätteiden lajittelun osalta kaikki yrittäjät kertoivat toimivansa mahdollisuuksien mukaan. Pääsääntöisesti lajitellaan metalli-, lasi-, pahvi-, bio-, ja paperijätteet. Yksi majoitusyrittäjä mainitsi oman epäilynsä jätteiden jatkokäsittelyn epäkohdista. Hänen mielestään lajitellut jätteet päätyvät ainakin kuljetuksen ajaksi samalle lavalle, ikään kuin niitä ei olisi ikinä lajiteltukaan. Kaksi yrittäjää mainitsi hyvänä tekijänä sen, että veneilijöille tarjottuja vierasvenesatamien roskapisteitä on vähennetty, jotta he voisivat

omat kansallispuistoon tuomansa roskat pois saaristosta. Tässä on kuitenkin riski siitä, että jätteet päätyvät vastuuttomien matkailijoiden toimesta luontoon.

Majoitusyrittäjillä ja ohjelmapalveluyrittäjillä oli kuljetusyrittäjiä selkeämpi kuva siitä, kuinka kestävä matkailua voidaan toteuttaa palvelujen tuottamisessa. Kuljetusta järjestävillä yrittäjillä kestävä matkailu painottuu pitkälti kalustoon, jolla asiakkaita kuljetetaan. Yksi yrittäjä käytti toimesaan purjevenettä, toinen taas moottorivenettä. Nämä yrittäjät mainitsivat uusineensa kalustoaan ja samalla huomioineet moottorien polttoaineen kulutusta ja sitä kautta ympäristöä. Kuljetusyrittäjät tiedostivat aiheuttamansa melutason ja ottivat sen huomioon kansallispuistossa reittivalinnoillaan, jotta häiritsisivät lintujen pesintää tai muuta luonnonrauhaa mahdollisimman vähän. Moottoriveneiden osalta kyseenalaistettiin myös kestävä matkailun rajat. Usea yrittäjä mainitsi siitä, että kestävä matkailua ei ole määritelty niin tarkkaan, että voitaisiin rajata motorisoidut laitteet ulkopuolelle. Luontomatkailussa näin on tehty, mutta Saaristomeren kansallispuiston erityispiirteiden takia on mahdotonta estää ihmisiä liikkumasta alueella.

Majoitusyrittäjistä kaksi oli luopunut kemiallisista pesuaineista niin laajalti kuin mahdollista. Liinavaatteet he pesivät luontaistuotteena tuotetuilla pesupähkinöillä ja siivoukseen tarvittavat pesuaineet he olivat korvanneet mahdollisuuksien mukaan luontoystävällisemmällä pesuaineilla/siivousvälineillä. Astioiden pesussa he pyrkivät valitsemaan ympäristöystävällisimmän tuotteen ja pesemään koneellisen vain sen ollessa täynnä tiskiä. Nämä kaksi yrittäjää olivat myös siirtyneet tai parhaillaan siirtymässä kuivakäymälöiden käyttöön, jotta saarilla olevat vesivarannot eivät kuluisi käymälöihin. Toisella näistä majoitusyrittäjistä ei ollut suihkua, vaan peseytyminen tapahtui saunassa padassa lämmitetyn veden avulla. Yksi majoitusyrittäjä oli asennuttanut oman jätevesien puhdistamon, jonka kautta kulki kaikki yrityksen jätevedet, etteivät ne päädy luontoon.

Vain yksi majoituspalveluja tarjoava yritys oli suunnitellut hankkivansa laatujärjestelmän omaan yritykseensä osana kestävä matkailun toteutusta. Heillä oli kuitenkin vielä pohdinnassa, minkä laatujärjestelmän he omaan yritykseensä ottaisivat, sillä jokainen niistä painottuu hieman eri asioihin.

Ohjelmapalveluyrittäjät suosivat lihasvoimin liikkumista alueella. He kertoivat käyttävänsä jo valmiiksi alueella olevia polkuja ja nuotiopaikkoja sen sijaan, että kuluttaisivat luontoa niiden ulkopuolelta. Ohjelmapalvelut keskittyvät pitkälti luonnon tarkkailuun ja siinä tapauksessa ympäristön siisteys on tärkeää.

Vain yksi ohjelmapalveluja tarjoava yrittäjä mainitsi, että heidän toimistollaan käytetään uusiutuvien luonnonvarojen tuotettua sähköä. Yksi majoitusyrittäjä kertoi lähiaikoina suunnittelevansa siirtymistä käyttämään uusiutuvia luonnonvaroja sähkön tuotannossa. Useampi yrittäjä mainitsi kuitenkin käyttävänsä puulämmitystä mahdollisuuksien mukaan, mutta he ei-

vät maininneet suunnitelmista vaihtaa energiantuotantotapaa ympäristöystävällisempään vaihtoehtoon.

Muita palveluja alueella tuottavat yritykset toteuttivat kestävästä matkailusta toisenlaisin keinoin. Toinen näistä oli keskittynyt koulutukseen ja toisen tarjoamat palvelut olivat pääasiassa aineetonta kuluttamista, siis internetissä tapahtuvaa markkinointia.

Yksi yrittäjä painotti haastattelun aikana pyrkivänsä mieluummin laadulliseen kuin määrälliseen kehitykseen alueen kävijämäärien suhteen. Hänen mielestään hintatasoa pitäisi säätää niin, että alueen ekosysteemi ei kärsisi liian suurista matkailijamääristä (ekologinen kantokyky säilyy), mutta toisaalta hinnan olisi oltava niin korkea, että se olisi yrittäjille kannattavaa. Tällä valikoivalla perusteella saataisiin hänen mielestään alueelle ne matkailijat, jotka haluavat säilyttää saariston luonnon hyvinvoivana tai joiden jälkiä on vielä varaa puhdistaa. Hemmi (1995, 17) kirjoittaakin, että ekomatkailun taloudellista merkitystä korostaa se, että monet matkailijat ovat valmiita maksamaan ainutkertaisista luontoelämyksistä suuriakin summia.

Metsähallituksen periaatteissa on mainittu, että luonto on tärkeä matkailusyy. Yhden ohjelmopalveluyrittäjän mielestä luonto ei voi ainakaan suomalaisten kohdalla olla matkalle syy, vaan se on osa sitä. Tämä johtuu siitä, että vain harva suomalainen on valmis maksamaan siitä, että hän pääsee luonnon keskelle. Ulkomaalaisten kohdalla tilanne on toki toinen, sillä heillä ei ole esimerkiksi jokamiehen oikeuksia, eivätkä he ole tottuneita liikkumaan luonnossa samalla tavoin kuin suomalaiset.

5.3.7 Paikallisen kulttuurin arvostus

Saariston kulttuuri ja perinteet ovat värittyneet useiden historian vaiheiden kautta. Yrittäjillä on mahdollisuus hyödyntää paikallisuutta omassa yritystoiminnassaan joko tuotteistamalla paikkoja ja vanhoja tarinoita tai tuomalla esiin paikallista ruokakulttuuria. Paikallisten tuottajien ja työntekijöiden käyttämisellä tuetaan kulttuurin jatkuvuutta alueella.

TAULUKKO 5 *Swot-analyysi paikallisen kulttuurin arvostamisesta ja sen näkymisestä yritystoiminnassa*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• alueen oman tuotannon suosiminen• alueella on vielä jäljellä tarvittavat palvelut• majoitusyrittäjien paikallisen historian hyödyntäminen• vanhojen rakennusten hyödyntäminen ja suojeleminen sekä uuden rakentaminen vanhaan sopivaksi• yrittäjät pitkälti paikallisia	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• Itämeren huonosta tilasta johtuva kalasaaliin väheneminen ei enää mahdollista paikallista ruokatuotantoa• pätevän paikallisen työvoiman saanti hankalaa• kaikkea ei ole mahdollista saada paikallisten tuottamana
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• alueella vahva ruokakulttuuri• asiakkaiden suuri kiinnostus paikalliseen historiaan ja kulttuuriin• Vanhojen paikallisten tarinoiden hyödyntäminen matkailupalveluissa	Uhat <ul style="list-style-type: none">• kulttuurierot kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden välillä, näkyy esim. ruokakulttuurissa

Matkailu pystyy hyödyntämään kulttuurin eri elementtejä, esimerkiksi paikan henkeä, identiteettiä tai aitoa ja autenttista perinnettä (Nurminen 2002, 37). Näitä myös haastatellut yrittäjät ovat pyrkineet tuomaan esiin hyödyntämällä paikallista historiaa ja tuomalla esiin paikallista ruokakulttuuria tarjoamissaan palveluissa (taulukko 5).

Kaikki ruokapalveluja muiden palvelujensa yhteydessä tarjoavat yritykset kertoivat pyrkivänsä hyödyntämään saariston ruokakulttuuria tarjoamalla esimerkiksi paikallisia kalaruokia ja saaristolaisleipää asiakkailleen. Yksi ohjelmapalveluyrittäjä mainitsi paikallisen ruokakulttuurin olevan hyvä suomalaisille matkailijoille, mutta ulkomaalaisten matkailijoiden suuhun silakat ei välttämättä ole maistuvaa ja ei siksi aina ole paras vaihtoehto. Hän oli ottanut huomioon tämän tarjoamalla muutakin kuin saaristolaisruokaa. Moni muu yrittäjä oli myös luonut menunsa niin, että siinä on sekä perinteistä saaristolaisruokaa, että myös muutakin ruokaa.

Yhtä ohjelmapalveluja tarjoavaa yritystä lukuun ottamatta kaikki kertoivat käyttävänsä paikallista ruokatuotantoa niin paljon kuin mahdollista. Hänkin kertoi suosivansa kotimaisia ja aitoja raaka-aineita mahdollisuuksien mukaan. Tietenkin on mahdotonta saada kaikkea lähiruokana, joten tukku-liikkeisiin on jokaisen turvauduttava paikoitellen. Useampi yrittäjä mainitsikin, että Itämeren huonontuneen tilan ja liikakalastuksen vuoksi kalaa ei enää tule niin paljoa, että olisi aina mahdollista laittaa tarjottua ruokaa paikallisesta kalasta. Näin ollen tarjottu kala täytyy tuoda kauempaa, kuin paikallisilta kalastajilta.

Kaikki yrittäjät mainitsivat saariston historian ja paikallisen väestön nykyisen elämän olevan asiakkaita kiinnostavia teemoja. Näitä onkin pyritty lisäämään tarjottaviin tuotteisiin käymällä erilaisissa paikoissa ja elävöittävällä niitä tarinoilla, joita kertovat paikalliset oppaat.

Kolme majoitusyrittäjää painotti erityisesti rakennusten historiaa ja kulttuuria omissa tuotteissaan. Vanhat perinteet ja rakennukset on pyritty säilyttämään ja jos on tarvinnut uutta rakentaa, niin siinä on otettu huomioon vanha paikallinen tyyli.

Koska lähes kaikki yrittäjät ovat itse saaristosta kotoisin ja asuvat siellä edelleenkin, on heidän ollut luontevaa tuoda esiin paikallista historiaa ja kulttuuria palveluissaan. Samalla he ovat halunneet kehittää paikallista palveluntarjontaa, koska siitä on heille myös henkilökohtaista hyötyä alueen asukkaina. Yrittäjät ovat myös pyrkineet työllistämään paikallista väestöä mahdollisuuksien mukaan. Alueella ei kuitenkaan ole suurta tarjontaa pätevistä työvoimasta, joten tarvittaessa turvaudutaan alueen ulkopuoliseen työvoimaan.

5.3.8 Asiakkaille jaettu tieto osana kestävä matkailua

Kestävän matkailun periaatteisiin kuuluu, että asiakkaiden tietämys luonnosta lisääntyy. Ilman asiakkaiden valistamista ei luonnon hyvinvointia pystytä edistämään. Yrittäjillä onkin suuri vastuu asiakkaiden tietämyksen lisäämisestä, sillä he saattavat olla ainoa kontakti alueen ja asiakkaiden välissä.

TAULUKKO 6 *Swot-analyysi yrittäjien tavoista vaikuttaa asiakkaiden tapoihin kestävä matkailun edistämiseksi*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• mahdollisuus lisätä asiakkaiden tietämystä alueen ympäristön hyvinvoinnista	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• yrittäjien uskaltamattomuus ottaa valistavaa tietoa esiin, ellei asiakas sitä itse kysy
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• asiakkaiden toimintatapoihin voidaan vaikuttaa• parhaassa tapauksessa asiakkaat jatkavat opittuja toimintatapoja matkan jälkeenkin• idea tietoiskusta asiakkaille	Uhat <ul style="list-style-type: none">• välinpitämättömät asiakkaat• asiakkaan arvomaailmaan vaikuttaminen liian voimakkailla mielipiteillä

Vain harva yrittäjä pyrki itse vaikuttamaan asiakkaiden tietoihin ja tapoihin. Toki jokainen alueella yrittäjänä toimiva haastateltava kertoi, että asiakkaat ohjeistetaan olemaan roskaamatta ja pysymään poluilla. Harva kuitenkaan kertoi asiakkailleen ympäristövaikutuksista, joita matkailu saattaa

pahimmillaan alueelle aiheuttaa (taulukko 6, s. 34). Usea yrittäjä kyllä mainitsi, että mikäli asiakkaat itse ottivat asian esille, he kyllä asiasta keskustelivat, mutta itse he eivät sitä tuo esille.

Yksi majoitusyrittäjä koki erityisesti vierasvenesatamaa käyttävien asiakkaiden ympäristötietouden olevan heikolla pohjalla. Hän esitti idean, että jakaisi vierailijoille ja asiakkaille ympäristötietoa paperilla olevalla tietokivillä. Hänen mielestään tähän voisi laittaa tietoa esimerkiksi siitä, miten pesuaineet vaikuttavat ympäristöön, mitä jätevedet tekevät Itämerelle ja miten kauan kestää roskien katoaminen maastosta, jollei niitä kukaan siivoa. Mukaan voisi myös huomioida meressä olevien roskien vaikutuksen alueen elämistöön. Konkreettisilla tiedoilla voitaisiin saada edes joku harkitsemaan valintojaan uudelleen.

Selkein esimerkki pyrkimyksistä luonnon hyvinvoinnin edistämiseksi löytyy Saaristomeren luontokoulusta, jossa järjestetään retkiä ja leirikouluja saariston luontoon. Tarkoituksena on edistää ympäristökasvatusta ja kestävää kehitystä samalla lisäten ympäristötietoutta.

5.3.9 PAN Parks -sertifikaatti

PAN Parks -sertifikaatti on uusi tekijä Saaristomeren kansallispuistossa. Kansallispuisto ansaitsi sertifikaatin vuonna 2007 ja vuodesta 2009 alkaen yrittäjillä on mahdollisuus hakea sitä myös omalle yritykselleen.

TAULUKKO 7 *Swot-analyysi yrittäjien mielikuvista ja näkemyksistä PAN Parksin suhteen*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• yrittäjät näkevät sertifikaatin tarpeellisena ja hyödyllisenä• näkemys lisääntyvistä eurooppalaisista matkailijoista• ajatus: ”jos olet mukana - hyödyt, jos et - yritystoimintasi kärsii”• vaadittu palvelun taso on jo usealla yrityksellä olemassa	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• tietämättömyys sertifioinnin takana olevista tekijöistä• sertifikaatin tunnettuus tällä hetkellä Suomessa huono, joten vaikutus markkinointiin Suomessa olematon
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• saada yksi selkeä sertifikaatti määrittämään alueen kestävän luontomatkailun tasoa• uusi markkinointikanava ennen kaikkea ulkomaalaisille kävijöille	Uhat <ul style="list-style-type: none">• yrittäjillä liian vähän tietoa koko prosessista ja sertifikaatista• monta eri ympäristösertifikaattia matkailuyrityksille, mikä on niiden kaikkien kohtalo tulevaisuudessa

Koska PAN Parks -sertifikaatti on alueella vielä uusi asia, oli siitä yrittäjien tietämys osittain vajavaista (taulukko 7, s. 35). Useampi yrittäjä antoi ymmärtää, ettei heille ihan täysin vielä ole selvinnyt, mistä PAN Parks -sertifikaatissa oikeasti on kyse ja lähes kaikki yrittäjät olivat sitä mieltä, että asiasta täytyisi saada lisätietoa. Heidän mielestään olisi esimerkiksi hyvä saada keskustella sellaisten yrittäjien kanssa, jotka ovat käyneet jo läpi sertifikaatin hakemisen ja alussa siihen liittyvät hankaluudet sekä tietämättömyyden. Erityisesti mainittiin toisissa PAN Parks -puistoissa olevien yritysten tapaaminen asian tiimoilta. Lisätietoa kaivattiin myös helposti lähestyttävässä muodossa, sillä moni yrittäjä on kiireinen ja asia voi jäädä pienemmälle huomiolle, jos se on hankalasti ymmärrettävässä muodossa. Yksi ohjelmalveluyrittäjä mainitsi, että ainakin tällä hetkellä PAN Parks -organisaatiolta puuttuu kasvot, mikä on Suomen markkina-alueella haitaksi, sillä suomalaiset ovat tottuneet siihen, että kaikilla yrityksillä on kasvot.

PAN Parks -sertifikaatti herätti kaikissa yrittäjissä positiivisia ajatuksia. Vain yksi kuljetusyrittäjä mainitsi, ettei usko sen tällä hetkellä olevan omalle yritykselleen tarpeellinen. Kaikki muut yrittäjät olivat sitä mieltä, että aikovat hakea sertifikaattia ja yksi yritys olikin sitä jo hakenut. Huolta yrittäjien keskuudessa aiheutti kuitenkin usean sertifikaatin olemassaolo. Yrittäjiä mietitytti, tuleeko PAN Parks olemaan se sertifikaatti, johon kannattaa panostaa, vai tuleeko se jäämään monen muun sertifikaatin varjoon. Samalla yrittäjät pohtivat, tuleeko PAN Parks -sertifikaatista saamaan vastaavan markkinointihyödyn, kuin esimerkiksi luomutuotteilla on saavutettu elintarvikkeissa. Sertifikaatista uskottiin kuitenkin olevan hyötyä, sillä sertifioitujen yritysten uskottiin olevan enemmän esillä tulevaisuudessa verrattuna niihin, joilla ei sertifikaattia ole.

PAN Parks -sertifikaatista koettiin olevan hyötyä ennen kaikkea kansainvälisessä markkinoinnissa. Suomessa sertifikaatin tunnettuutta epäiltiin ja sen tarjoamat mahdollisuudet kotimaan markkinointiin koettiin heikohkoiksi kaikkien yrittäjien keskuudessa. Vain yksi yrittäjä kyseenalaisti PAN Parksin taustalla olevien tekijöiden eettisiä perusteita ja tarkoituksia. Tällä hän viittasi hollantilaiseen matkailu ja vapaa-ajan yritykseen, Molecateniin, joka kehittää lomakylä. Molecatenin päätavoitteena on avata uusia lomakylä luonnontilaisille alueille Euroopassa, erityisesti Skandinaviaan ja Keski- sekä Itä-Eurooppaan. Ainakin tähän asti Molecatenin panos on kuitenkin PAN Parks -yhteisössä ollut vain taloudellinen sijoittaminen. (Honey 2002, 222–223.)

Usea yrittäjä kaikilta toimialoilta oli sitä mieltä, että sertifikaatin arvo tulee nousemaan tulevaisuudessa ja sen ulkopuolelle jäävien yritysten uskottiin kärsivän siitä. Tämän uskottiin kuitenkin näkyvän vasta monen vuoden kuluttua, kunhan asia pääsee ensin alkuunsa. Tämän takia moni yrittäjä koki paineen, että pitäisi hakea sertifikaattia, vaikkei siitä välttämättä ole saanutkaan riittävästi tietoa.

PAN Parks edellyttää toimenpiteitä (kansainväliset palvelut: kieli vähintään englanti tai saksa, läpinäkyvä hinnoittelu, selkeät paketit ja ympäristösuunnitelma) (Sarlin 2009, 39–40), mutta ne eivät tuntuneet yrittäjistä kovin hankalilta toteuttaa. Ainoa, mikä näistä tuntui yrittäjille haastavammalta toteuttaa, oli ympäristösuunnitelma. Moni yrittäjä kertoi, että suunnitelma on päässä ja helposti siitä siirrettävissä paperille. Samalla mainittiin myös, että olisi hyvä saada jonkinlainen ohjeistus siitä, mitä ympäristösuunnitelman todellisuudessa täytyy pitää sisällään. Mikäli toimenpiteiden toteuttaminen vaatii suuria panostuksia käytännössä yrittäjiltä, on todennäköisempää, että sertifikaatin hakemista mietitään tarkemmin.

PAN Parks -sertifikaatti koettiin hyväksi mahdollisuudeksi löytää uusi markkinointikanava ennen kaikkea kestävän matkailun osalta. PAN Parks -sertifikaatin suurin hyöty koettiin olevan sen markkina-arvo. Mikäli sertifikaatti ei tuo taloudellista hyötyä yrittäjille, se todennäköisesti tulee vain jäämään taka-alalle ilman, että kukaan hyötyy siitä. Toisaalta yksi ohjelmapalveluyrittäjä sanoi, että jos PAN Parks tulee maksulliseksi yrittäjille, on siitä oltava hyötyä. Tällä hetkellä PAN Parks ei maksa yrittäjille mitään.

5.3.10 HELCOMin työ Itämeren alueen hyvinvoinnin edistämiseksi

Saaristomeren kansallispuiston kannalta Itämeren tila on suurin ekologinen riskitekijä. Yrittäjillä on mahdollisuus omilla toimillaan vaikuttaa osaltaan Itämeren tilaan. HELCOM esittää hyviä ja helppoja vaihtoehtoja, joita yksittäinen yrittäjä tai henkilö voi ottaa omassa toimissaan huomioon, jottei aiheuta enempää ympäristövahinkoa.

TAULUKKO 8 *Swot-analyysi HELCOMin työn näkyvyydestä ja yrittäjien asenteista Itämeren hyvinvointiin*

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• yrittäjien oma tietoisuus Itämeren huonosta tilasta• ongelman näkyminen omassa toimintaympäristössä pakottaa kiinnittämään huomion	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• HELCOMin ja muiden kansainvälisten ympäristösopimusten heikko tunnettuus• yrittäjien tietämättömyys mahdollisuuksista vaikuttaa Itämereen omassa yritystoiminnassa
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• yrittäjien asenteet ja tahto parantaa omaa toimintaympäristöään• yritysten sekä Itämeren ongelmien näkyvyys hyväntekeväisyyskampanjoissa	Uhat <ul style="list-style-type: none">• asenteet siitä, että omalla tekemisellä ei voi ratkaista ongelmia, vaan muualta olevat isommat ongelmat aiheuttavat pilaantumisen

Yksikään yrittäjä ei tuntenut ennestään kunnolla HELCOMin työtä Itämeren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Nimi saattoi olla tuttu, mutta sisältö oli vierasta kaikille. Kaikki yrittäjät kuitenkin ilmaisivat huolensa Itämeren puolesta, sillä sen ongelmat näkyvät yrittäjien toiminta-alueella. He myös olivat tyytyväisiä siihen, että Itämeren hyvinvoinnin eteen on jo tehty töitä lainsäädännöllisin ja valistuksellisin keinoin.

Osa haastateltavista sanoi, etteivät he enää tiedä, mitä voisivat tehdä Itämeren puolesta, sillä he tekevät tällä hetkellä jo niin paljon (taulukko 8, s. 37). Osa haastateltavista kertoi mielipiteekseen sen, ettei yksittäisen yrittäjän tai kuluttajan tekemisillä ole juurikaan vaikutusta, vaan ongelmien alkulähde on muualla ja he alueen käyttäjinä joutuvat näkemään seuraukset siitä. Toisaalta esille tuotiin myös mielipide siitä, ettei mistään saa yksityiskohtaista tietoa siitä, mitä yksittäinen yrittäjä tai kuluttaja voisi asian eteen tehdä. HELCOMin julkaisussa *The Baltic Sea, Discovering the sea of life*, kerrotaan kuitenkin, että yksittäiset henkilötkin voivat vaikuttaa toiminnallaan Itämeren ympäristön hyvinvointiin. Yleisesti suurimpia Itämerelle ongelmia aiheuttavia tekijöitä yksityisten kuluttajien ja pienten yritysten kohdalla ovat roskaaminen, jätevedet, liikennepäästöt, kemikaalit, joita käytetään veneiden kunnossapitoon, siivous ja jopa puutarhanhoito. (Telkänranta 2006, 94–95.)

Yksi majoituspalveluja tuottava yritys oli ollut mukana hyväntekeväisyyskampanjoissa Itämeren suojelun puolesta lahjoittamalla rahaa toimintaan. Pääasiallisesti Itämeren tilaan pyrittiin kuitenkin vaikuttamaan omalla toiminnalla, eli jätteen huolellisella käsittelyllä, jätevesien asianmukaisella puhdistamisella ja energian kulutusta tarkkailemalla.

Itämeren rannoilta tulevilla ihmisillä on enemmän tietoa kuin kauempaa saapuvilla ihmisillä, mutta henkilöstä riippuen tietoa on joko enemmän tai vähemmän. Yrittäjien mielestä Itämeren tila tulee ilmi, eikä sitä tarvitse erikseen nostaa esiin keskusteluissa asiakkaiden kanssa. Moni yrittäjä kerroikin matkailijoiden kyselevän usein, missä sinilevää tarkalleen on. Yksi yrittäjä mainitsi, että sinilevästä kyllä puhutaan, mutta kun sen osalta on parempi kesä, ei sitä mainita missään. Tämä vaikuttaa hänen mielestään Saaristomeren markkina-arvoon. Itämerestä asiakkaiden keskuudessa tiedetäänkin paljon enemmän kuin itse saaristosta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista.

5.3.11 Yritysten omat kestävän matkailun suunnitelmat

PAN Parks -sertifikaatti aiheuttaa tiettyjä vaatimuksia palvelujen tuottamiseen, mutta yrityksillä on myös omat suunnitelmansa tuottaa matkailupalveluja tulevaisuudessa. Monesti suunnitelmat keskittyivät taloudelliseen suunnitteluun ja kestävä matkailu oli vain osa suunnitelmia päälinjauksen sijaan.

TAULUKKO 9 Swot-analyysi yrittäjien tulevaisuuden suunnitelmista kestävän matkailun osalta

Vahvuudet <ul style="list-style-type: none">• alueella jo tapahtunut kehitys ja huomion kiinnittäminen ympäristöasioihin• alueen toimijoiden kiinnostus ympäristöasioihin ja sitä kautta yritysten innostaminen toteuttamaan kestävä matkailua	Heikkoudet <ul style="list-style-type: none">• vain harva yritys on tehnyt ympäristösuunnitelman• kaikki eivät tiedä, mitä ympäristösuunnitelman pitäisi sisältää
Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none">• PAN Parks -sertifikaatti• mahdollisuus johdatella yrittäjiä toteuttamaan kestävä matkailua	Uhat <ul style="list-style-type: none">• tietämättömyys kestävän matkailun mahdollisuuksista

Saaristomeren kansallispuistossa on kiinnitetty paljon huomiota kestävän matkailun toteuttamiseen. Ympäristöasiat ovat pahimmillaan jokaisen yrittäjän kotirannassa havaittavissa, mikä on vaikuttanut yrittäjien asenteisiin kestävä matkailua kohtaan (taulukko 9). Siltikin vain harvalla yrityksellä oli selkeä kuva kestävän matkailun kehittämisestä yrityksessä tulevaisuudessa. PAN Parks -sertifikaatin vaatima ympäristösuunnitelma tulee varmasti olemaan vaikuttava tekijä, sillä silloin yrittäjien on tehtävä konkreettinen suunnitelma oman yrityksen ympäristövaikutuksista.

Kaikilla yrittäjillä ei ollut selkeää kuvaa siitä, miten yritystä voisi kehittää kestävämpään suuntaan. Osa yrittäjistä taas oli hyvinkin valveutuneita ja heidän sanojensa mukaan he eivät enää tiedä, miten voisivat kehittää yritystoimintaansa nykyistä kestävämmäksi.

5.3.12 Ideoita yrittäjiltä kestävän matkailun toteuttamiseksi

Yhtenä osana tutkimusta kysyttiin yrittäjiltä mahdollisia ideoita, joilla voitaisiin motivoida heitä toteuttamaan kestävä matkailua Saaristomerellä. Ideoita oli paljon, mutta selkeästi useimmiten mainittu tekijä oli koulutus ja tiedon jakaminen. Metsähallitus pitää 2–3 kertaa vuodessa koulutuspäivän, jolloin jaetaan tietoa alueella tapahtuvista muutoksista ja ympäristön tilasta. Näiden koulutusten anti on ollut yrittäjien mielestä hyvää. Lisätietoa ja opastusta kuitenkin kaivattiin ja pari yrittäjää mainitsi, että se pitäisi olla kansan kielellä, jotta se olisi helppo sisäistää.

Yksi yrittäjä mainitsi myös mahdollisen tietoiskun asiakkaille jaettavaksi, jotta yrittäjien tekemä ympäristötyö ei haihtuisi asiakkaiden käyttämien kemikaalien myötä tai jäisi heidän jättämiensä roskien alle. Näin pyritäisiin myös esimerkiksi vierasvenesatamia käyttäviä matkailijoita koulutta-

maan vastuullisemmiksi matkailijoiksi, eikä koulutus jäisi yksipuolisesti koskettamaan vain yrittäjiä.

Yhden majoitusyrittäjän mielestä kaikki aloitetut kehitysprojektit pitäisi viedä loppuun asti, jonka jälkeen olisi hyvä muokata ne sellaisiksi, että yrittäjät oikeasti osaavat toimia niin, että projekteissa esiin tulleet tekijät toteutuisivat. Kun pohjatyö on hyvin tehty, yrittäjä voi soveltaa saatuja tuloksia yritykseensä ja tienata sillä elantoa. Yksi ohjelmapalveluyrittäjä kertoi positiivisen tilinpäätöksen olevan se suurin motivaation synnyttäjä. Hänen mielestään kestävä matkailua pitäisi kehittää ja markkinoida niin, että se tuottaisi yrittäjälle parempaa tulosta.

Kaksi yrittäjää mainitsi alueen yhteismarkkinoinnin. Toinen näistä ehdotti kehitystä alueella toimivien Metsähallituksen yhteistyöyritysten tai tulevan Pan Parks -yhteisön yhteistä markkinointikampanjaa, jolla saataisiin alueen tietoisuutta lisättyä ilman yrittäjälle koituvia suuria kuluja. Samalla tuettaisiin niitä yrittäjiä, jotka ovat sitoutuneet toteuttamaan kestävä matkailua tarjoamissaan palveluissa ja pyrittäisiin lisäämään asiakkaille tietoa kestävä matkailun mahdollisuuksista ja vaikutuksista. Yksi yrittäjä mainitsi, että markkinoinnissa pitäisi tuoda esille ne tekijät, jotka erottuvat juuri Saaristomerellä. Mikä tekee juuri tästä alueesta erityisen ja miksi matkailija haluaa tulla juuri tähän saaristoon, eikä maailman muihin saaristoihin?

Kolme majoitusyrittäjää mainitsi saariston rengastien pyöräilyreitit (kuva 2, s. 20) huonon laadun. Jos alueella haluttaisiin kehittää kestävä matkailua, olisi tarve kehittää mahdollisuutta liikkua alueella lihasvoimin. Nykyisellään saariston rengastiellä ei ole erillistä pyörätietä koko matkalla ja pyöräily tapahtuu osittain autotiellä. Yksi yrittäjä mainitsi myös ehdotuksen pääpyöräilyreitiltä poikkeavista pyöräteistä, joiden varrella olisi kauempana sijaitsevat yrittäjät. Saariston rengastielle on tehty kehityssuunnitelma (ks. Makkonen, Helminen & Yliskylä-Peuralahti 2007), jossa on otettu huomioon liikenneturvallisuuden parantaminen, matkailupalveluiden kehittäminen pyöräilijöiden tarpeisiin, pyöräilyn sujuvuuden parantaminen, yhteysalusten aikatauluinformaation parantaminen ja reitin kiinnostavuuden lisääminen. (Makkonen ym. 2007, 7-8). Yrittäjät eivät maininneet sanallakaan siitä, että alueen pyöräilyreittiä olisi parannettu viime vuosina.

Lähes kaikki yrittäjät olivat valmiita oman aikataulunsa ja varojensa puitteissa tekemään hyväntekeväisyys- tai talkootyötä alueen hyvinvoinnin puolesta. Usea heistä kuitenkin sanoi, etteivät he tiedä, mitä olisi mahdollista tehdä. Yksi majoitusyritys on ollut mukana tukemassa Itämeren hyvinvointia taloudellisesti ja yksi muita palveluita tuottava yritys mainitsi olevansa tukemassa Pidä Saaristo Siistinä ry:tä. Yrittäjille voisikin kertoa niistä mahdollisista tavoista, millä he voivat halutessaan vaikuttaa ja olla mukana parantamassa omaa toimintaympäristöään.

5.3.13 Haastatteluiden yhteenveto

Saaristomeren kansallispuiston alueella toimivat yrittäjät ovat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä alueen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja alueella toteutettavaan yhteistyöhön. Metsähallituksen ansiosta on alueelle syntynyt tiivis yhteistyöverkosto, joka pyrkii edesauttamaan hyvinvointia pitämällä saapuneet asiakkaat alueella.

Alueen yrittäjillä on paljon kiinnostusta toteuttaa matkailua kestävien periaatteiden mukaisesti. He ovatkin rakentaneet tuotteitansa ja palvelujansa niin, että ympäristön tila ei heikkene, kun matkailijat käyttävät yrityksen palveluja. Käytännön esimerkkeinä alueen yrittäjät tuovat kaikki jätteensä saaristosta pois lajiteltavaksi ja liikkuvat asiakasryhmän kanssa lihasvoimin alueella. Lisäksi kaksi majoitusyrittäjää on luopunut kemiallisista pesuaineista lähes kokonaan ja he ovat siirtymässä tai ovat siirtyneet kuiväkäymälöihin. Asiakkaiden hyvinvoinnin osalta saariston luonto tarjoaa hyvät virkistäytymismahdollisuudet. Yrittäjät ovat luoneet alueelle kattavan palveluverkoston, jonka avulla matkailijan on mahdollista saada palvelua lähes kaikilta tarvitsemiltaan osa-alueilta. Alueella toimivat yrittäjät ovatkin yhteistyössä saaneet tuotua paikallisen kulttuurin ja elämäntavan mukaan heidän tuotteisiinsa ja palveluihinsa. Esimerkiksi ruokakulttuurin ja alueen historian tuominen esiin asiakkaiden nähtäväksi lisää tietoisuutta saaristosta ja saaristolaisista. Samalla on mahdollista valottaa alueen ongelmia, esimerkiksi sillä tiedolla, että Itämeren huonon tilan takia kalaa ei enää tule riittävästi kattamaan alueen tarpeita.

Usean haastatelluista yrityksistä voi sanoa jo nyt olevan hyvin vihreitä, mutta muutamilla kehitysideoilla olisi mahdollista koko alueen yrittäjien yhteistyössä luoda verkosto, jonka avulla pystyttäisiin kehittämään ympäristöystävällisempiä matkailupalveluja. PAN Parks -sertifikaatti on tähän yksi mahdollinen kehittävä tekijä ja yhteisö, jolla olisi mahdollista koordinoita toimintaa. Usea yrittäjä haluaisi olla mukana tuottamassa ympäristölle hyödyllisiä palveluja, mutta moni miettii, että mitä todellisuudessa on mahdollista tehdä. PAN Parks -sertifikaatin saavuttama suosio yrittäjien keskuudessa kertoo kiinnostuksesta olla mukana kestävässä matkailussa. (Yhtä lukuun ottamatta kaikki yrittäjät olivat kiinnostuneita hakemaan sertifikaattia, vaikka eivät tarkkaa kuvaa sertifikaatista ja sen sisällöstä olleetkaan vielä saaneet.) PAN Parks -sertifikaatin uskottiinkin olevan tulevaisuudessa se tekijä, joka antaa hyötyä ulkomaalaisten matkailijoiden taivoittamiseen.

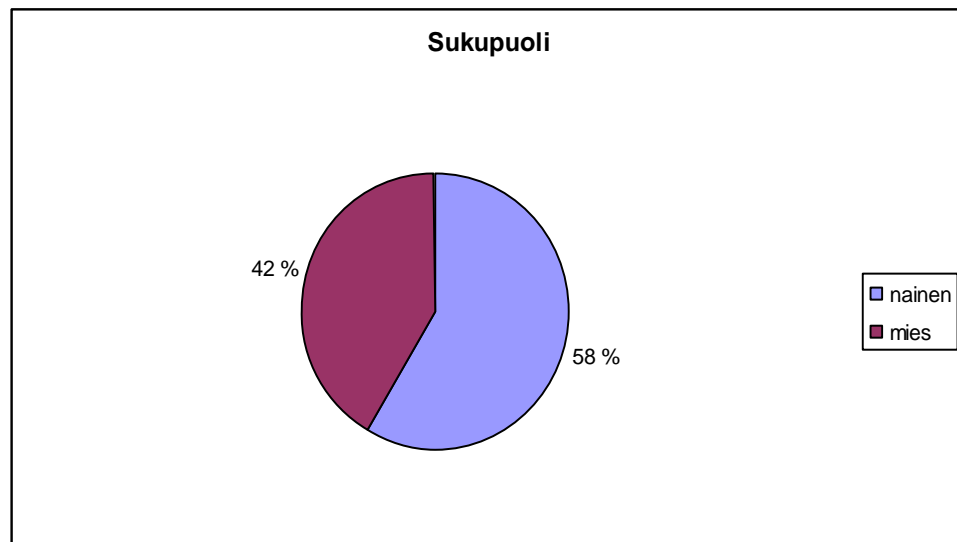
Alueella toimivat yrittäjät ovat kiinnostuneita kehittämään alueen hyvinvointia, mutta monelle olisi hyötyä selkeistä tiedoista, mitä oikeasti on mahdollista tehdä. Samalla olisi hyödyllistä jakaa tietoa, eli miten muualla toimitaan (esimerkiksi PAN Parks -sertifikaatin osalta) ja mitä osioita olisi mahdollista hyödyntää omassa yrityksessä.

5.4 Asiakkaiden näkökulma kestävään luontomatkailuun

5.4.1 Asiakkaiden taustatiedot

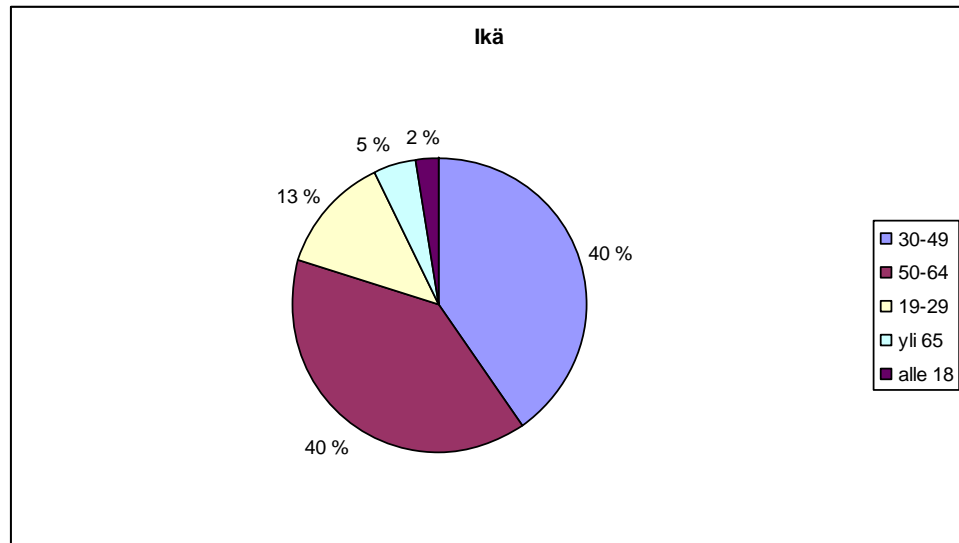
Asiakaskyselyyn vastanneiden taustatietoina selvitettiin kävijöiden sukupuoli, ikä ja asuinpaikkakunta. Näiden tietojen perusteella profiloidaan vastaukset ja analysoidaan, mitkä ryhmät ovat eniten kiinnostuneita kestävän matkailun palveluista. Haastetta aiheuttaa kuitenkin se, että kun ja-kaunia tarkastellaan taustamuuttujien suhteen, on joissakin ryhmissä vain muutama vastaaja (asuinpaikka ja ikä-kaavioissa). Vastauksiin tulee vääristymää, kun tulokset esitetään prosenttilukuina tai keskiarvoina.

Asiakaskyselyyn vastasi 73 naista (kuva 4). Prosentteina heidän osuutensa oli 58 %, mikä oli 16 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten 42 % osuus. 52 vastaajaa oli miehiä.

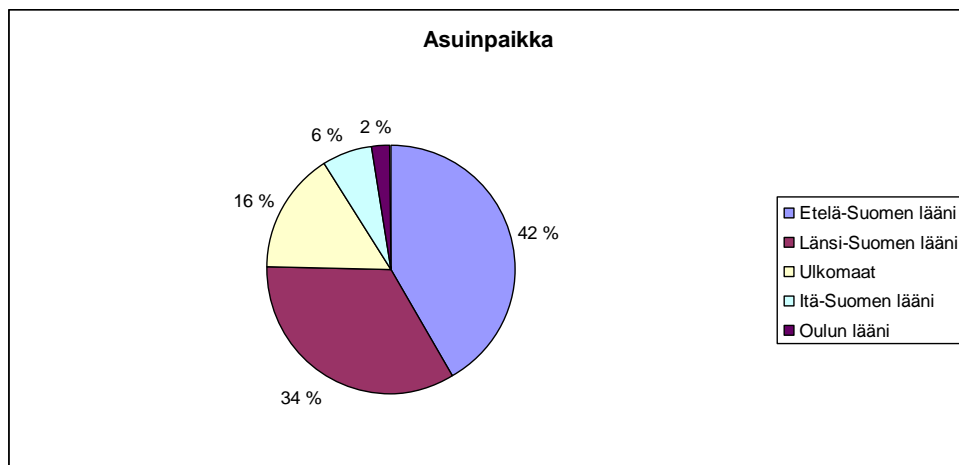
KUVA 4 Asiakaskyselyyn vastanneiden kävijöiden sukupuoli

Suurin osa kävijöistä oli 30–49-vuotiaita (kuva 5, s. 43), peräti 51 vastaajaa 125 vastaajasta kuului tähän ryhmään. Prosentteina se on 41 %. Myös ikäryhmä 50–64-vuotiaat oli hyvin edustettuna kyselyyn vastaajien keskuudessa. Heitä oli 49 vastaajaa, mikä tekee 39 % kaikista vastaajista. Nämä molemmat ikäryhmät ovat ensisijaisesti luettavissa työssäkäyviin ihmisiin. 19–29-vuotiaita kyselyyn vastanneita kävijöitä oli 16 henkilöä, mikä antaa 13 % osuuden. Eläkeläisiksi laskettavia, yli 65-vuotiaita, kyselyyn vastasi 6 henkilöä. Heidän prosentiosuutensa oli 5 %. Alle täysikäisiä oli vain 2 % vastanneista, yhteensä heitä oli 3 vastaajaa.

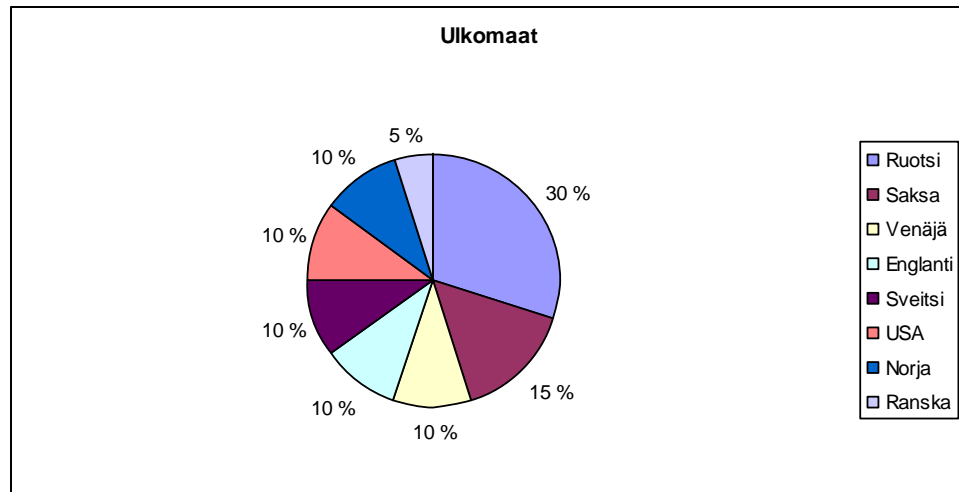
KUVA 5 Asiakaskyselyyn vastanneiden kävijöiden ikä

Suurin osa kyselyyn vastanneista, 52 henkilöä, eli 42 % saapui Etelä-Suomen läänistä (kuva 6). Toiseksi yleisin asuinpaikka oli Länsi-Suomen lääni, josta vastaajia oli 34 %, mikä oli yhteensä 42 henkilöä. Suuri painotus Etelä ja Länsi-Suomen lääneihin selittyy Saaristomerän kansallispuiston sijainnista Varsinais-Suomessa. Ulkomailta kyselyyn vastanneita kävijöitä oli 20 henkilöä eli 16 %. Itä-Suomen läänistä vastaajia oli 8 henkilöä, eli 6 % ja Oulun läänistä 3 vastaajaa, eli 2 %. Lapin läänistä ja Ahvenanmaan läänistä ei ollut yhtäkään vastaajaa.

KUVA 6 Asiakaskyselyyn vastanneiden kävijöiden asuinpaikka

Kyselyyn vastasi 20 ulkomailta saapunutta kävijää (kuva 7, s. 44). Suurin osa heistä oli saapunut Ruotsista, eli 6 vastaajaa. He keräsivät 30 % osuuden kaikista ulkomaalaisista kävijöistä. Saksasta oli seuraavaksi eniten kävijöitä, 15 %, mikä on 3 vastaajaa. Venäjältä, Englannista, Sveitsistä, USA:sta ja Norjasta oli kaikista kaksi kävijää ja ne saivat 10 % osuuden jokainen. Ranskasta oli yksi kävijä ja hänen keräämänsä prosenttiosuus oli 5 %.

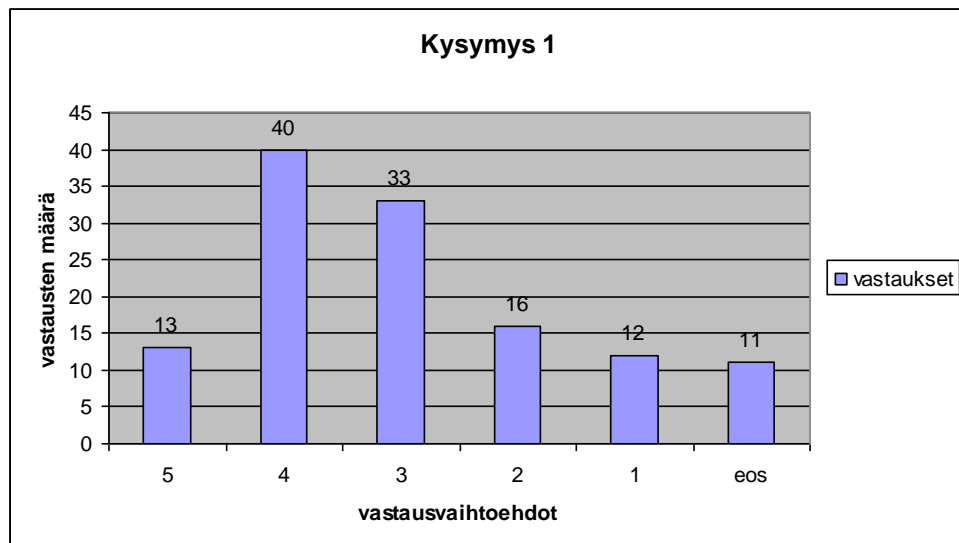

KUVA 7 Asiakaskyselyyn vastanneiden kävijöiden ulkomaalaisten kotimaa

5.4.2 Kestävän matkailun huomioiminen matkaa suunniteltaessa

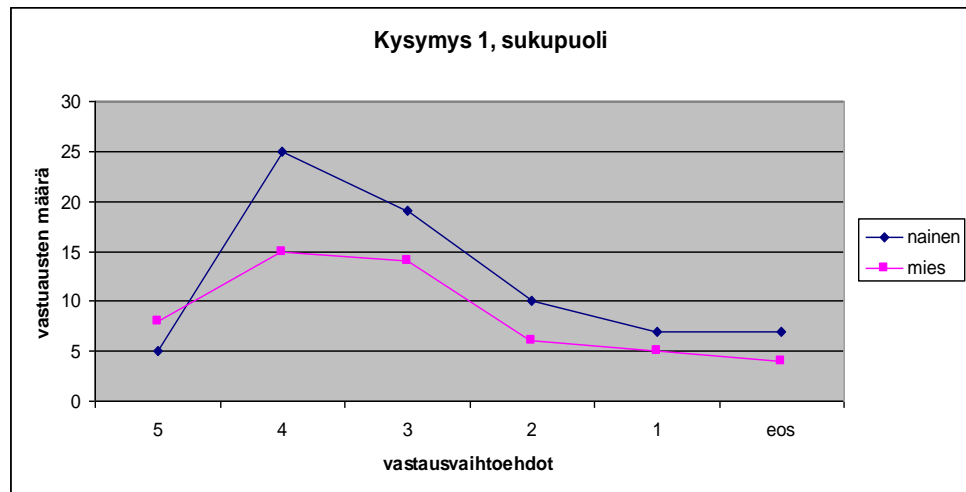
Ensimmäisellä kysymyksellä, ”Matkaa suunnitellessanne, otitteko huomioon kestävän matkailun periaatteita?”, on tarkoitus selvittää, kuinka paljon asiakkailla oli ennen matkaansa tietoa kestävästä matkailusta ja kuinka paljon he olivat ennen matkaansa kiinnostuneita ottamaan selvää kestävästä matkailusta tarjoavista kohteista.

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli ottanut kestävän matkailun periaatteita huomioon hyvin tai keskiarvokaisesti matkaa suunnitellessaan (kuva 8). Vastausten keskiarvoksi muodostui 3,23, mikä sijoittuu hieman yli keskiarvoisen. Suurin osa vastauksista painottui hyvään, 40 vastauksella se keräsi yhteensä 32 % osuuden.

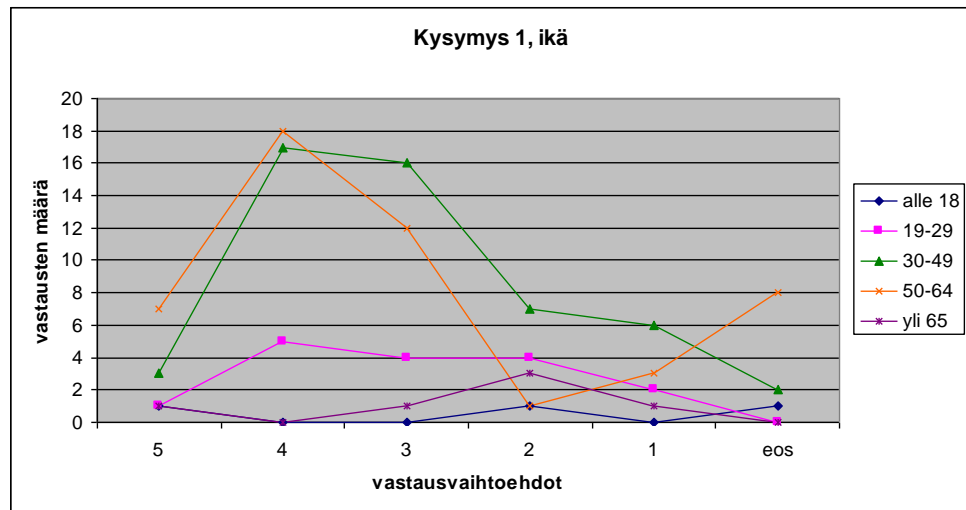
KUVA 8 Kysymys 1: ”Matkaa suunnitellessanne, otitteko huomioon kestävän matkailun periaatteita?”

Miehet olivat ottaneet huomioon kestävän matkailun periaatteita ennen matkaa hieman naisia enemmän (kuva 9). Suurta eroa ei naisten ja miesten vastausten välille syntynyt, sillä miesten vastausten keskiarvo oli 3,31 ja naisten vastausten 3,17. Naisten vastauksissa nousee selkeä huippu vaihtoehto neljän kohdalle, kun miesten vastauksissa vaihtoehdot neljä ja kolme ovat lähes yhtä suosittuja.

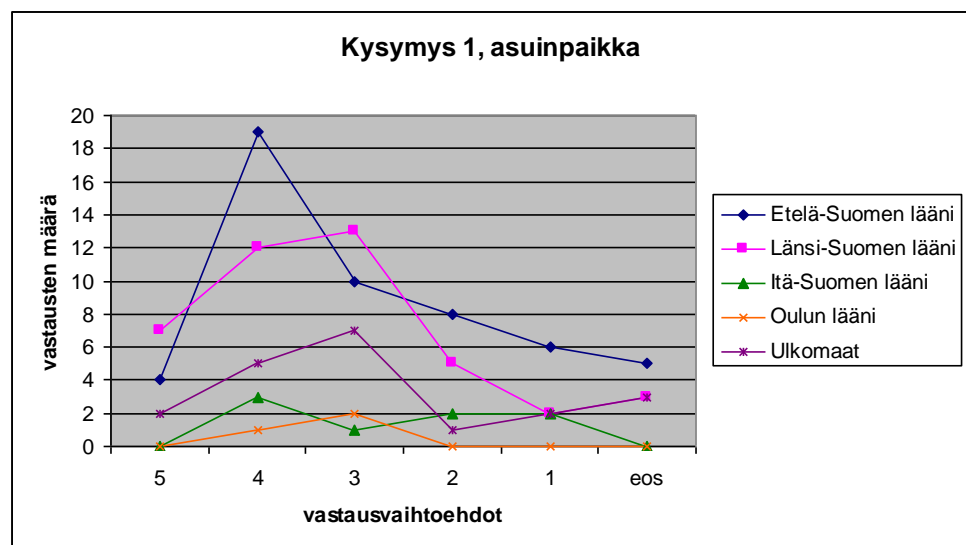
KUVA 9 Kysymys 1: "Matkaa suunnitellessanne, otitteko huomioon kestävän matkailun periaatteita?" sukupuolen vaikutus vastausten jakautumiseen.

Ikäryhmistä 50–64-vuotiaat keräsivät vastauksillaan parhaan keskiarvon 3,61. Alle 18-vuotiaat olivat lähellä tätä vastausryhmää, he keräsivät vastauksillaan 3,5 keskiarvon. Myös 30–49-vuotiaat ylittivät keskiarvon 3,08 vastauksillaan. 19–29-vuotiaiden vastausten keskiarvo oli 2,94 ja yli 65-vuotiaiden vastausten keskiarvo jäi alhaisimmaksi 2,5, mikä on välttävän ja keskiarvon välissä. Alle 18-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden vastaukset painottuvat vastausvaihtoehtoon kaksi eli he kokevat matkustaneensa välttävästi luontoa säästävällä tavalla (kuva 10, s. 46). Muiden ryhmien osalta huippu nousee vastausvaihtoehto neljän kohdalle ja työikäisillä kuvaaja laskee vastausvaihtoehto kahden kohdalla jyrkästi.

KUVA 10 Kysymys 1: ”Matkaa suunnitellessanne, otitteko huomioon kestävän matkailun periaatteita?” iän vaikutus vastausten jakautumiseen.

Asuinpaikan mukaan lajiteltuna eniten kyselyyn vastanneista huomioon ottivat kestävän matkailun periaatteita Länsi-Suomen läänissä asuvat. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 3,44, siis liki keskinkertaisen ja hyvän puolivälissä. Toiseksi eniten kestävän matkailun periaatteita huomioon ottivat Oulun läänistä saapuneet matkailijat. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 3,33. Ulkomailta saapuneet matkailijat olivat lähes samaa mieltä Etelä-Suomen läänistä saapuneiden kanssa. Ulkomailta saapuneiden henkilöiden vastausten keskiarvo oli 3,24, kun taas Etelä-Suomen läänistä saapuneiden henkilöiden vastausten keskiarvo oli 3,15 Itä-Suomesta saapuneet matkailijat jäivät selkeästi muiden keskiarvoista vastauksillaan, sillä heidän vastaustensa keskiarvo oli 2,63. Kaikilla vastaajaryhmillä vastausvaihtoehdot painottuvat vastauksiin neljä ja kolme ja vastausvaihtoehto viisi on jäänyt alhaisemmaksi (kuva 11).

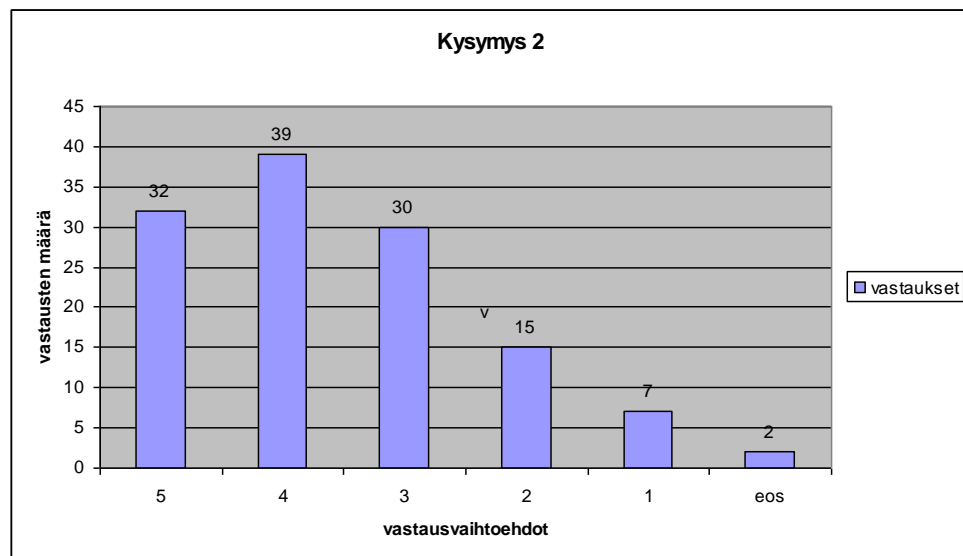

KUVA 11 Kysymys 1: ”Matkaa suunnitellessanne, otitteko huomioon kestävän matkailun periaatteita?” asuinpaikan vaikutus vastausten jakautumiseen.

5.4.3 Luontoa säästävällä tavalla matkustaminen asiakkaiden kokemana

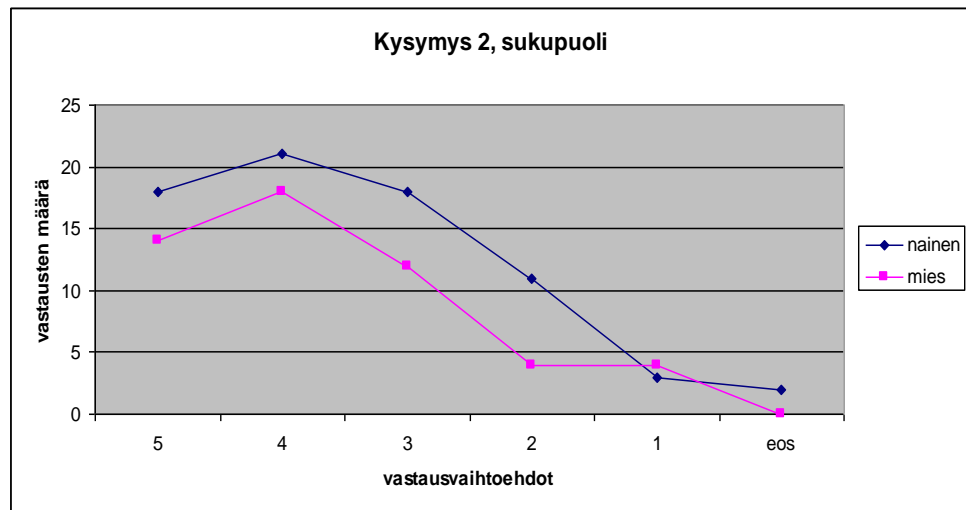
Toisella kysymyksellä, ”Koetteko matkustaneenne luontoa säästävällä tavalla?”, pyrin saamaan tietoa siitä, kuinka asiakkaat kokevat koko matkansa kuormittaneen ympäristöä. Matka, jota tässä tapauksessa arvioitiin, on se, jonka aikana lomake on täytetty.

Kyselyyn vastanneet henkilöt kokivat matkustaneensa luontoa säästävällä tavalla keskiarvoisen ja hyvän välissä, sillä kaikkien vastausten keskiarvo oli 3,60 (kuva 12). Suurimman osuuden vastauksista keräsi vastausvaihtoehto hyvä, yhteensä 39 vastausta, joka on 31 % kaikista vastauksista.

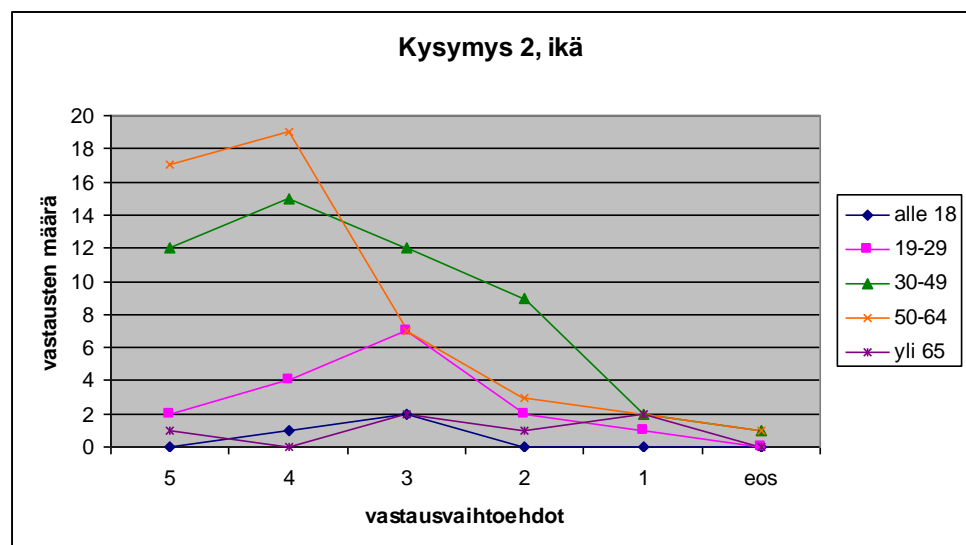
KUVA 12 Kysymys 2: ” Koetteko matkustaneenne luontoa säästävällä tavalla?”

Miehet kokivat matkustaneensa hieman enemmän luontoa säästään kuin naiset (kuva 13, s. 48). Miesten vastausten keskiarvo oli 3,65, kun taas naisten vastausten keskiarvo oli 3,56. Naisten ja miesten vastausten kuvaajat ovat hyvin samankaltaiset. Molemmilla vastaajaryhmillä korkein huippu nousee hyvän kohdalle. Naisten vastausten käyrä laskee aina vastausvaihtoehto yhteen asti, kun miesten vastaava laskee vastausvaihtoehto kahteen asti.

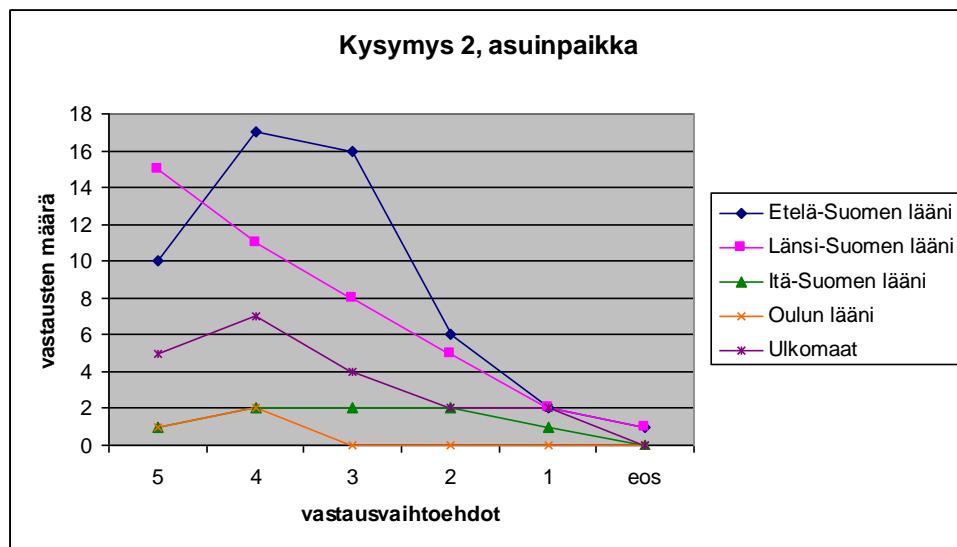
KUVA 13 Kysymys 2: ” Koetteko matkustaneenne luontoa säästävällä tavalla?” sukupuolen vaikutus vastausten jakautumiseen.

50–64-vuotiaat kokivat matkustaneensa kaikkein eniten luontoa säästävällä tavalla (kuva 14). Heidän vastaustensa keskiarvo nousi lähes hyvän tasolle, se oli siis 3,96. 30–49-vuotiaat olivat toiseksi parhaiten kokeneet matkustaneensa kestävän matkailun periaatteiden mukaisesti, heidän vastaustensa keskiarvo jäi kuitenkin selkeästi parhaasta ryhmästä. 30–49-vuotiaiden vastausten keskiarvo oli 3,52. Alle 18-vuotiaat saivat vastaustensa keskiarvoksi 3,33 ja 19–29-vuotiaiden vastausten keskiarvoiksi tuli 3,25. Yli 65-vuotiaat jäivät selkeästi muista vastaajaryhmistä. Heidän vastausten keskiarvo painui välttävän ja keskinkertaisen väliin. Lukuina se oli 2,5. 50–64 ja 30–49-vuotiailla, eli yleisesti työikäisillä korkein huippu vastauksissa nousee numeron neljä kohdalle, eli he kokivat matkustaneensa hyvin luontoa säästävällä tavalla. Muiden ikäryhmien vastausten korkein huippu oli vaihtoehdon keskinkertainen kohdalla.

KUVA 14 Kysymys 2: ” Koetteko matkustaneenne luontoa säästävällä tavalla?” iän vaikutus vastausten jakautumiseen.

Eniten luontoa säästävällä tavalla kokivat matkustaneensa Oulun läänistä saapuneet vastaajat (kuva 15). Heidän vastaustensa keskiarvo, 4,33, ylitti hyvän rajan selkeästi. Seuraavaksi parhaan keskiarvon, 3,78, saavuttivat vastauksillaan Länsi-Suomen läänissä asuvat henkilöt. Ulkomaalaisten henkilöiden vastausten keskiarvoksi tuli 3,55. Yksi henkilö heistä oli kirjoittanut erityishuomiona lomakkeeseen, että lentäminen ulkomailta ei ollut kestävää matkailua, mutta paikan päällä toiminta (esim. soutelu) on ollut kestävää matkailua. Etelä-Suomen läänistä saapuneet matkailijat kokivat heidän matkailunsa olevan hyvän ja keskinkertaisen välissä olevaa. Keskiarvoksi heidän vastauksille tuli 3,47. Itä-Suomen läänissä asuvat vastaajat jäivät selkeinten muista vastaajista, sillä heidän vastaustensa keskiarvo oli tasan 3,00. Länsi-Suomen läänistä saapuneiden vastaajien eniten vastauksia saanut vaihtoehto on erinomainen, eli numero viisi, kun muilla vastaajaryhmillä se on vaihtoehto hyvä, eli numero neljä.

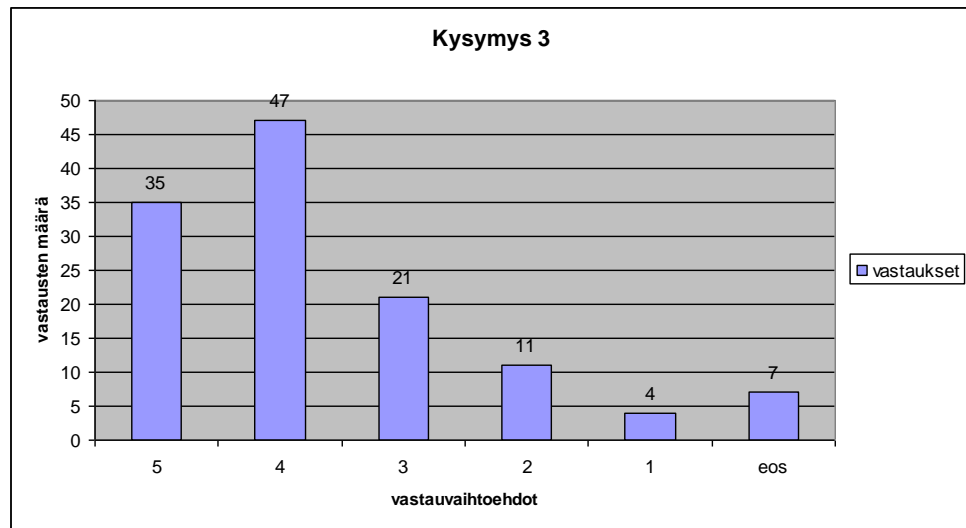

KUVA 15 Kysymys 2: ”Koetteko matkustaneenne luontoa säästävällä tavalla?” asuinpaikan vaikutus vastausten jakautumiseen.

5.4.4 Kestävän matkailun periaatteiden mukaisen palvelun saaminen

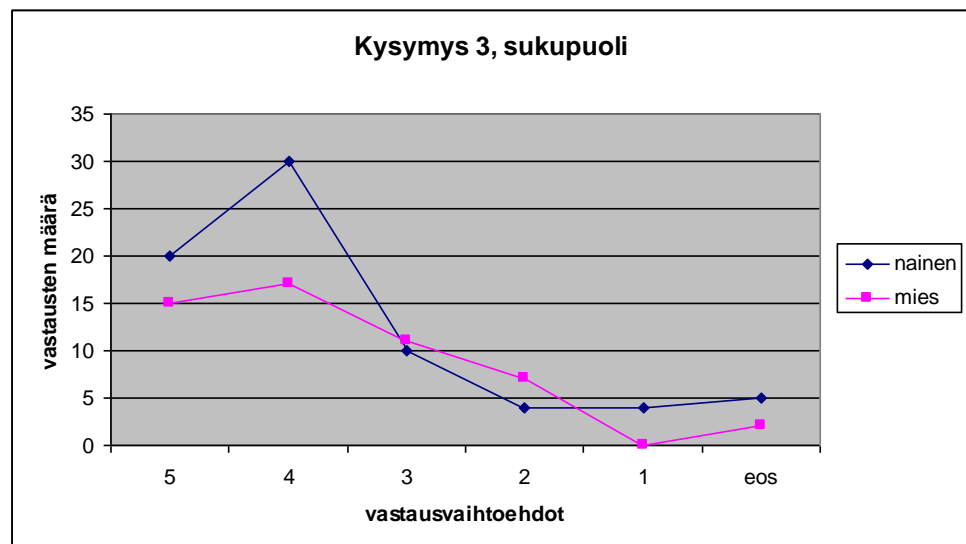
Kolmas kysymys, ”Koetteko saaneenne kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua?” käsittää sen yrityksen palveluja, jossa he ovat lomakkeen täyttäneet ja samalla sen, jonka palveluja he ovat käyttäneet. Kysymyksellä pyritään selvittämään asiakkaiden arvio yrityksen palveluiden kestävästä tasosta.

Saaristomeren kansallispuistossa toimivien Metsähallituksen yhteistyöyrittäjien tarjoamat palvelut koettiin olevan hyvällä tasolla (kuva 16, s. 50). Kaikkien vastausten keskiarvoksi tuli 3,83. Eniten vastauksia keräsi hyvän (4) taso yhteensä 17 vastausta, joka on 38 % kaikista vastauksista.

KUVA 16 Kysymys 3: ” Koetteko saaneenne kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua?”

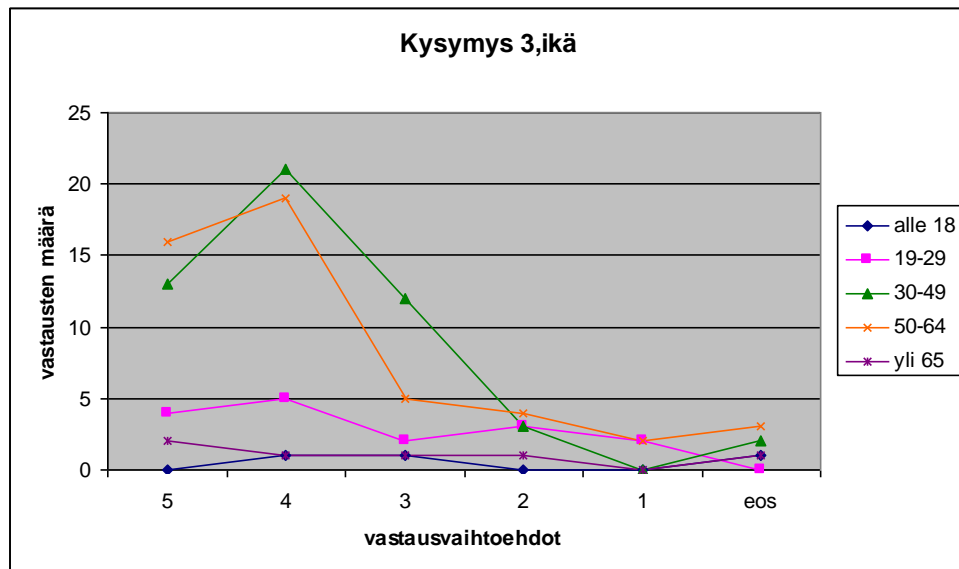
Naisten mielestä yritysten palvelujen kestävä taso on vähän paremmin nähtävissä kuin miesten mielestä (kuva 17). Naisten vastausten keskiarvo oli 3,85 kun taas miesten vastausten oli 3,80. Naisten vastaukset painottuvat selkeästi vastausvaihtoehto neljään, kun miehillä vaihtoehdot neljä ja viisi ovat saaneet lähes saman verran kannatusta.

KUVA 17 Kysymys 3: ” Koetteko saaneenne kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua?” sukupuolen vaikutus vastausten jakautumiseen.

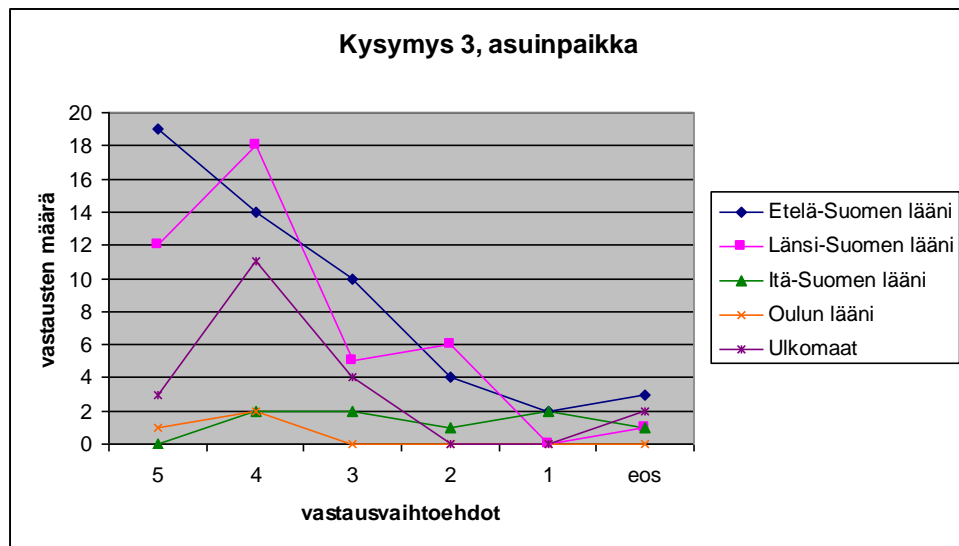
Parhaiten kestävän matkailun mukaista palvelua kokivat saaneensa 50–64-vuotiaat (kuva 18, s. 51), joiden vastausten keskiarvo, 3,93, nousi lähes hyvän tasolle. Toiseksi parhaiten kestävän matkailun mukaista palvelua kokivat saaneensa 30–49-vuotiaat, heidän vastausten keskiarvo oli 3,90. Yli 65-vuotiaiden vastausten perusteella he kokivat saaneensa kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua lähes yhtä hyvällä tasolla, kuin 30–49-vuotiaatkin. Yli 65-vuotiaiden vastausten keskiarvo oli 3,80. Alle 18-

vuotiaiden vastaukset jäivät 3,50 keskiarvoon ja heikoiten kestävän matkailun mukaista palvelua kokivat saaneensa 19–29-vuotiaat. Heidän vastaustensa keskiarvo jäi lähemmäs keskinkertaista, lukemana se oli 3,37. Lähes kaikkien ikäryhmien vastausten pääpaino oli vastausvaihtoehdoissa neljä ja viisi. Vain alle 18-vuotiaat tekevät poikkeuksen tähän, sillä heidän ryhmässä vastausvaihtoehto viisi ei ole saanut yhtäkään ääntä ja sen sijaan vaihtoehdot neljä ja kolme ovat olleet suosituimpia.

KUVA 18 Kysymys 3: ”Koetteko saaneenne kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua?” iän vaikutus vastausten jakautumiseen.

Oulun läänistä saapuneet kyselyyn vastanneet matkailijat kokivat saaneensa yli hyvän tason mukaan kestävän matkailun periaatteita noudattavaa palvelua (kuva 19, s. 52). Heidän vastaustensa keskiarvo nousi 4,33 ja oli selkeästi parempi kuin seuraavina ryhminä olleiden ulkomaalaisten ja Etelä-Suomen läänin asukkaiden vastaava. Ulkomaalaisten vastausten keskiarvo oli 3,94 ja Etelä-Suomen läänistä saapuneiden 3,90. Länsi-Suomen läänistä saapuneet vastaajat olivat sitä mieltä, että palveluiden kestävä taso oli lähes hyvällä tasolla. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 3,88. Itä-Suomen läänistä saapuneet matkajat arvioivat kestävien matkailupalveluiden saamisen kaikkein heikoimmaksi. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 2,57, mikä jää välttävän ja keskinkertaisen väliin. Etelä-Suomen läänistä saapuneita vastaajia lukuun ottamatta kaikkien vastaajaryhmien vastausten huippu nousee vastausvaihtoehtoon neljä. Etelä-Suomen läänin vastaajilla se on vastausvaihtoehdossa viisi, eli he kokivat saaneensa parhaiten kestävän matkailun mukaista palvelua matkallaan.

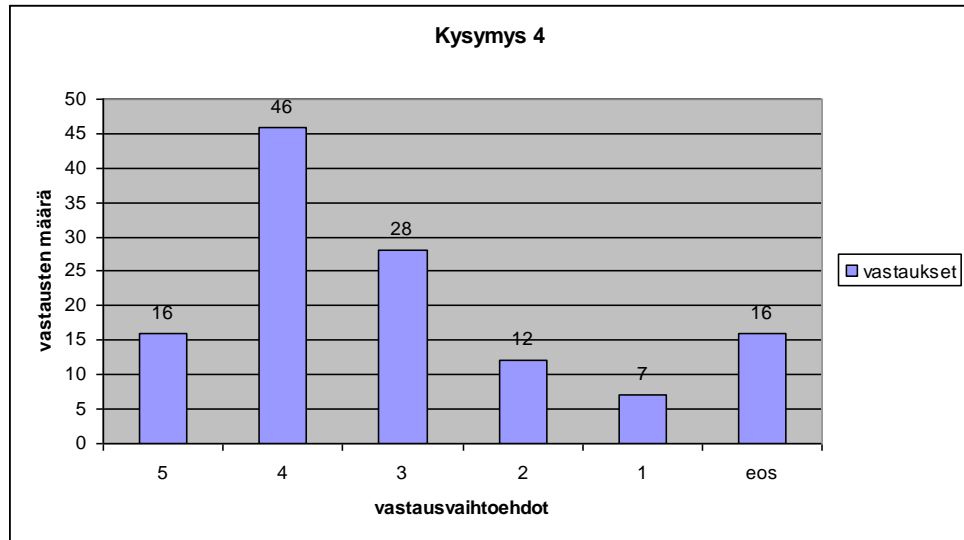

KUVA 19 Kysymys 3: ” Koetteko saaneenne kestävän matkailun periaatteiden mukaista palvelua?” asuinpaikan vaikutus vastausten jakautumiseen.

5.4.5 Kestävän matkailun periaatteiden näkyminen palvelujen käyttäjille

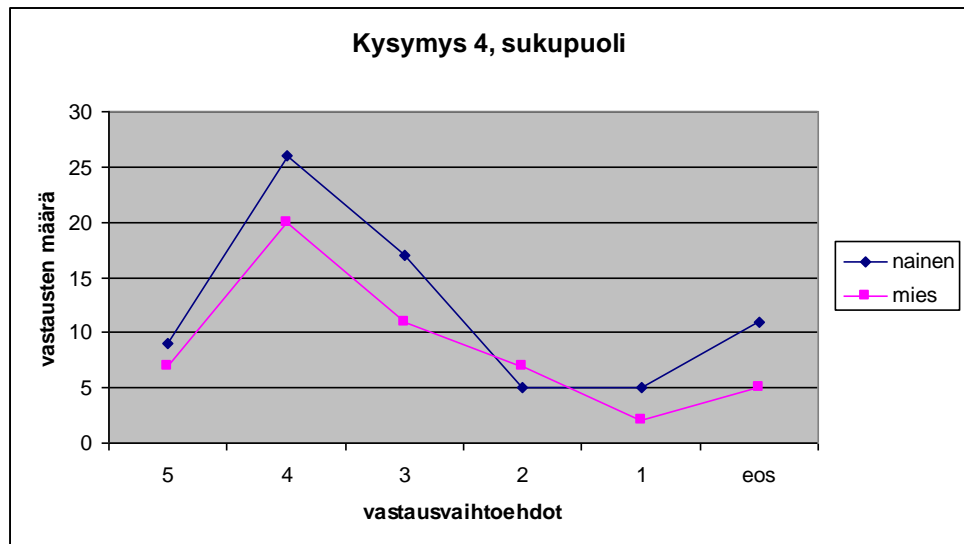
Neljäs kysymys, ”Näkyvätkö kestävän matkailun periaatteet palvelujen käyttäjille?”, kartoittaa yleistä käsitystä Metsähallituksen periaatteiden näkymisestä alueella. Onko niihin panostettu niin paljon, että ne todella ovat havaittavissa vai onko tarvetta jakaa lisää tietoa ja lisätä käytännön tekoja, jotta kestävän matkailun periaatteet olisivat paremmin havaittavissa alueella?

Kyselyyn vastanneiden mielestä kestävän matkailun periaatteet näkyvät asiakkaille keskinkertaisen ja hyvän väliltä (kuva 20, s. 53). Kaikkien vastausten keskiarvo oli 3,48. Korkein pylväs nousi hyvän kohdalle, joka sisältää 46 vastausta, prosentteina se on 37 %. En osaa sanoa vastauksia oli 16 kappaletta, eli 13 % kaikista vastauksista. Korkea luku saattaa selittyä kysymyksen epäselvällä määrittelyllä. Vastaajia oli kuulemma hämmäntänyt se, etteivät he tienneet koskeeko kysymys ylipäätään periaatteiden näkymistä vai yrityksen toimintaa. Tarkoituksena oli selvittää, näkyvätkö periaatteet mitenkään koko kansallispuistossa.

KUVA 20 Kysymys 4: ” Näkyvätkö kestävän matkailun periaatteet palvelujen käyttäjille?”

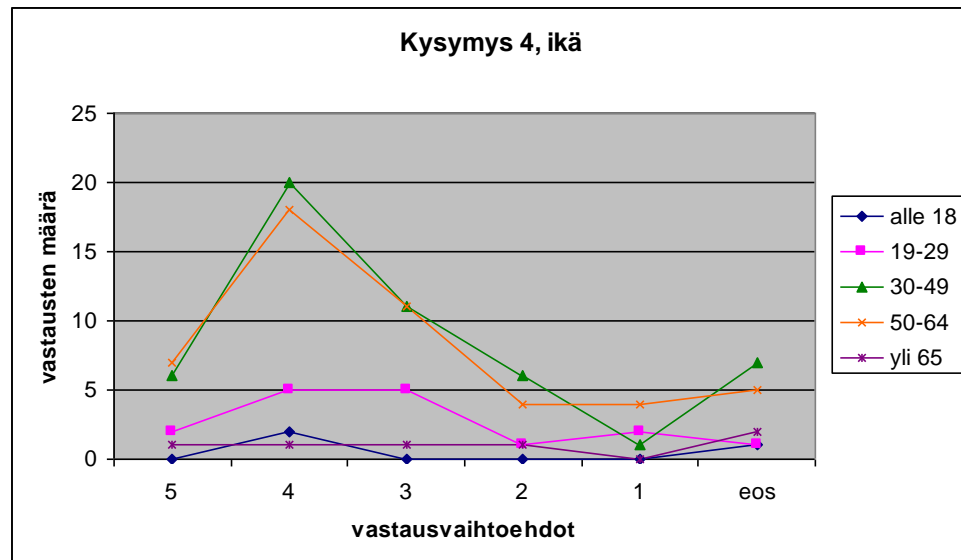
Miesten ja naisten vastausten ero kestävän matkailun periaatteiden näkyemisestä oli hyvin pieni (kuva 21). Kyselyyn vastanneiden miesten vastausten keskiarvo oli 3,49 ja naisten vastausten keskiarvo oli 3,47. Niin miesten kuin naistenkin vastauksissa on selkeä huippu vastausvaihtoehdossa neljä.

KUVA 21 Kysymys 4: ” Näkyvätkö kestävän matkailun periaatteet palvelujen käyttäjille?” sukupuolen vaikutus vastausten jakautumiseen.

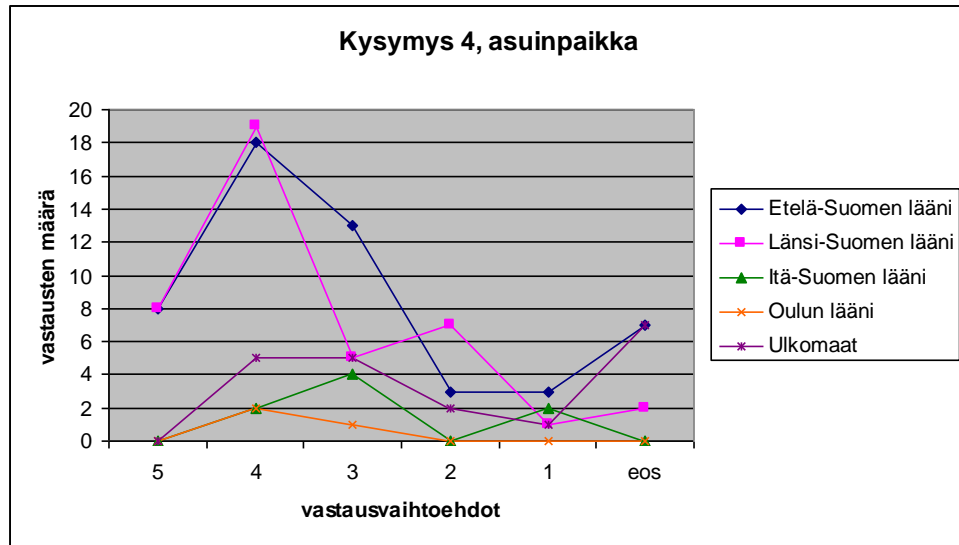
Alle 18-vuotiaiden mielestä kestävän matkailun periaatteet näkyvät parhaiten asiakkaille (kuva 22, s. 54). Heidän vastaustensa keskiarvo oli hyvä, eli 4,00. 30–49-vuotiaat, yli 65-vuotiaat ja 50–64-vuotiaat olivat lähes samaa mieltä. 30–49-vuotiaiden henkilöiden vastausten keskiarvo oli 3,55, yli 65-vuotiaiden vastausten keskiarvo oli 3,50 ja 50–64-vuotiaiden vastausten keskiarvo oli 3,45. 19–29-vuotiaiden mielestä periaatteet eivät näy

ihan yhtä hyvin, sillä heidän vastaustensa keskiarvo oli 3,27, joka jää lähemmäs keskinkertaista kuin hyvää. Iän mukaan jaottelussa vastausvaihtoehto neljä nousee selkeästi muiden yläpuolelle lähes kaikissa ikäryhmissä.

KUVA 22 Kysymys 4: ” Näkyvätkö kestävän matkailun periaatteet palvelujen käyttäjille?” iän vaikutus vastausten jakautumiseen.

Oulun läänistä saapuneet kyselyyn vastanneet matkailijat ja Länsi-Suomen läänistä saapuneet vastaajat olivat keskenään lähes samaa mieltä siitä, että kestävän matkailun periaatteet näkyvät alueella hyvän ja keskinkertaisen välisesti (kuva 23, s. 55). Oulun läänistä saapuneiden matkailijoiden vastausten keskiarvo oli 3,67 ja Länsi-Suomen läänistä saapuneiden 3,65. Etelä-Suomen läänistä saapuneiden henkilöiden vastausten keskiarvo oli 3,56. Selkeästi näiden alle jäivät ulkomaalaiset vastaajat, joiden vastausten keskiarvo oli 3,08 ja Itä-Suomesta saapuneet matkailijat, joiden vastausten keskiarvo oli 2,75. Itä-Suomen läänistä saapuneet olivat ainoita, joiden vastausten keskiarvo jäi alle keskinkertaisen. Kuvaajan mukaan (kuva 23, s. 55) kaikkien vastaajaryhmien vastauksissa on suuria vaihteluita verrattuna esimerkiksi edellä olevaan iän mukaan lajiteltuun kuvaan (kuva 22). Vastausvaihtoehdot 4, 3, 2 ja en osaa sanoa ovat saaneet kannatusta enemmän kuin muut ryhmät lähes kaikissa vastaajaryhmissä.

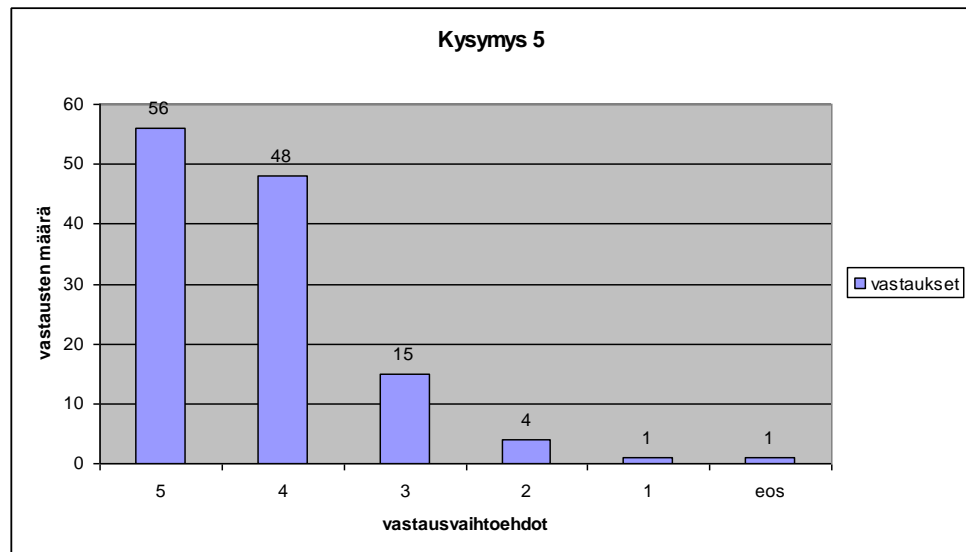

KUVA 23 Kysymys 4: ”Näkyvätkö kestävän matkailun periaatteet palvelujen käyttäjille?” asuinpaikan vaikutus vastausten jakautumiseen.

5.4.6 Kiinnostus matkustaa tulevaisuudessa kestävästi

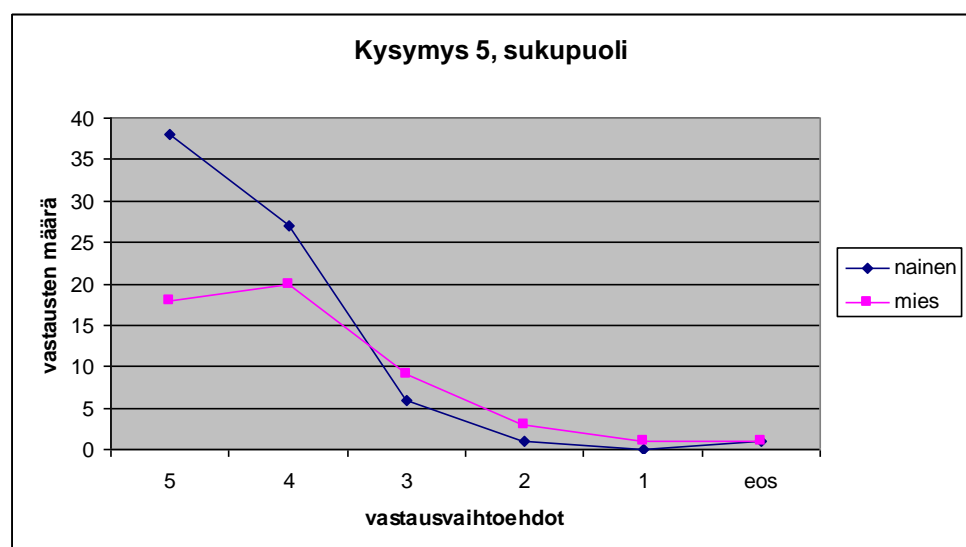
Viides kysymys, ”Oletteko kiinnostuneet tulevaisuudessa matkustamaan kestävästi?”, selvittää, onko kestävällä matkailulla tulevaisuutta ja kannattaako yrittäjien sijoittaa kestävä matkailun kehittämiseen ja sitoutua siihen, että he tuottavat kestäviä matkailupalveluja.

Jopa 83 % vastanneista kertoi olevansa kiinnostuneita tulevaisuudessa otamaan huomioon kestävä matkailun periaatteita matkallansa (kuva 24, s. 56). Vastausten keskiarvo nousi selkeästi yli hyvän tason, aina 4,24 asti. Suurimman osan vastauksista keräsi erinomainen, jopa 56 vastausta, joka tekee 45 % kaikista vastauksista. Vastausvaihtoehdot 2, 1 ja en osaa sanoa saivat huomattavan vähän vastauksia, yhteensä nämä vaihtoehdot keräsivät vain 6 vastausta, joka on vain 5 % kaikista vastauksista.

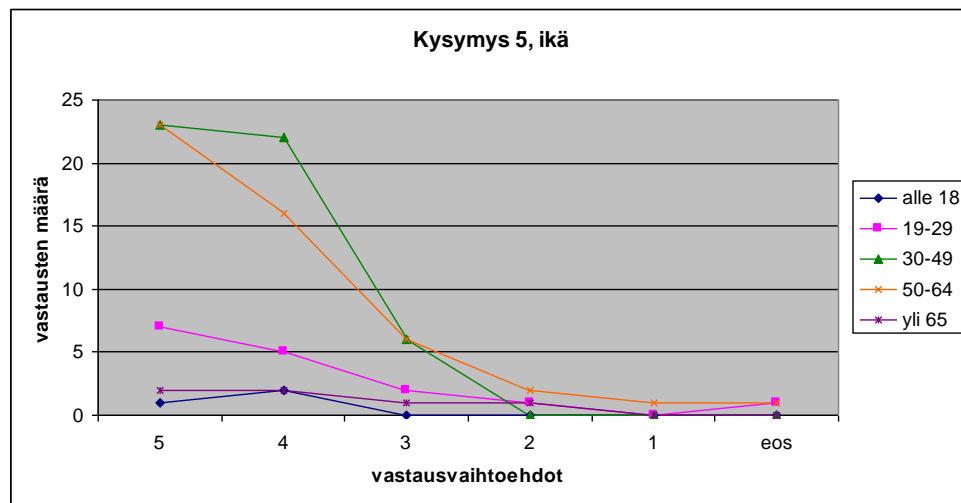
KUVA 24 Kysymys 5: ” Oletteko kiinnostuneet tulevaisuudessa matkustamaan kestävästi?”

Niin naiset kuin miehetkin ovat kiinnostuneita tulevaisuudessa matkustamaan kestävä matkailun periaatteiden mukaisesti (kuva 25). Naisten kiinnostus oli kuitenkin suurempaa kuin miesten. Naisten vastausten keskiarvo nousi hyvän ja erinomaisen väliin, lukuna se oli 4,41. Miesten vastausten keskiarvo oli hyvän tasolla ja se oli tasan 4,00. Naisten ja miesten välinen ero näkyy parhaiten kuvaajassa, jossa naisten vastausten pääpaino on vastauksessa numero viisi ja miesten vastaava on numero neljä. Molemmat vastausryhmät ovat kuitenkin vastanneet pääsääntöisesti olevansa kiinnostuneita kestävästä matkailusta tulevaisuuden matkailumuotona, sillä vastausvaihtoehdot 3, 2, 1 ja en osaa sanoa eivät ole saaneet paljoa kannatusta.

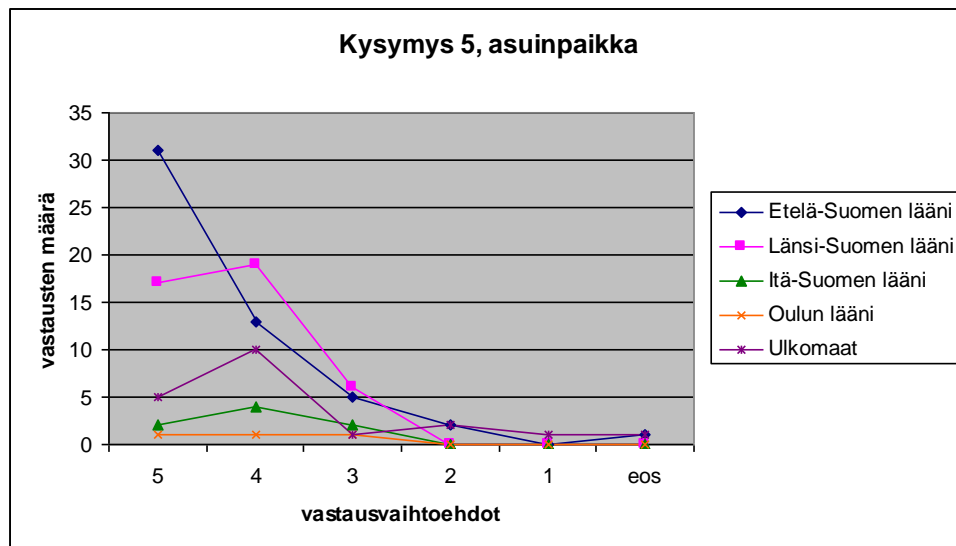
KUVA 25 Kysymys 5: ” Oletteko kiinnostuneet tulevaisuudessa matkustamaan kestävästi?” sukupuolen vaikutus vastausten jakautumiseen.

Kestävä matkailu kiinnosti kaikkia ikäryhmiä (kuva 26). Tulevaisuudessa kaikkein kiinnostuneimpia kiinnittämään huomiota omiin matkailutapoihinsa olivat alle 18-vuotiaat ja 30–49-vuotiaat. Näiden molempien ryhmien vastausten keskiarvo oli 4,33. Hyvin lähellä näitä ikäryhmiä olivat myös 50–64-vuotiaat vastausten 4,21 keskiarvolla ja 19–29-vuotiaat vastausten 4,20 keskiarvolla. Selkeästi vähiten kiinnostuneita kestävästä matkustamisesta olivat yli 65-vuotiaat, joiden vastausten keskiarvo oli ainoana alle hyvän tason, eli 3,83. Kaikkien vastaajaryhmien vastaukset painottuivat vastausvaihtoehtoihin 5 ja 4, eli erinomaiseen ja hyvään ja vastausvaihtoehdot 2 ja 1 keräsivät vain vähän vastauksia. Myös en osaa sanoa vastausvaihtoehto jäi kaikissa ikäryhmissä vähän käytetyksi.

KUVA 26 Kysymys 5: ” Oletteko kiinnostuneet tulevaisuudessa matkustamaan kestävästi?” iän vaikutus vastausten jakautumiseen.

Eniten kiinnostuneita kestävästä matkailusta tulevaisuudessa olivat Etelä-Suomen läänistä saapuneet vastaajat (kuva 27, s. 58). Heidän vastausten keskiarvo oli lähellä erinomaisen ja hyvän puoliväliä, eli 4,43. Toiseksi eniten kiinnostuneita olivat Länsi-Suomen läänistä saapuneet matkailijat, joiden vastausten keskiarvo oli 4,26. Itä-Suomen läänistä saapuneet vastaajat ja Oulun läänistä saapuneet vastaajat olivat molemmat hyvän tasolla vastausten keskiarvolla mitattuna. Molempien ryhmien vastausten keskiarvo oli 4,00. Ulkomaalaiset vastaajat jäivät keskiarvossa ainoana ryhmänä alle hyvän tason. Heidän vastauksiensa keskiarvo oli 3,84. Etelä-Suomen läänistä saapuneiden henkilöiden vastaukset painottuvat selkeinten parhaaseen, eli erinomainen vaihtoehtoon, kun muilla vastaajaryhmillä vastausten painopiste on numerossa neljä, eli hyvän vaihtoehdossa.

KUVA 27 Kysymys 5: ” Oletteko kiinnostuneet tulevaisuudessa matkustamaan kestävästi?” asuinpaikan vaikutus vastausten jakautumiseen.

5.4.7 Asiakaskyselyn yhteenveto

Miehet ja naiset olivat lähes samaa mieltä kaikissa kysymyksissä. Ainoan suuren eron heidän välilleen teki viimeinen kysymys, jonka mukaan naiset ovat tulevaisuudessa miehiä kiinnostuneempia matkustamaan kestävästi.

Kauttaaltaan eniten kiinnostuneita kestävästä matkailusta olivat 50–64-vuotiaat ja 30–49-vuotiaat vastaajat, siis työssäkäyvien ikäluokat. Vähiten asia kiinnosti yli 65-vuotiaita, eli yleisesti käsittäen eläkeläisiä ja 19–29-vuotiaita. Alle 18-vuotiaat (joita oli vain 3 kappaletta) olivat tulevaisuudessa kiinnostuneimpia matkustamaan kestävästi. Ero alle 18-vuotiaiden ja 19–29-vuotiaiden välillä on yllättävän suuri, sillä molemmat näistä ryhmistä tulevat olemaan tulevaisuuden matkailijoita ja niitä, jotka näkevät toiminnasta aiheutuneet vaikutukset. Alle 18-vuotiaiden vastausten keskiarvot olivat kaikissa kysymyksissä parempia kuin 19–29-vuotiaiden. Toki tässä tapauksessa vähäinen vastaajamäärä aiheuttaa vääristymän todellisuudesta.

Oulun läänistä saapuneet matkailijat kokivat parhaiten toteuttaneensa kestävä matkailua ja parhaiten saaneensa kestävä palvelua. He eivät kuitenkaan olleet kiinnostuneita tulevaisuudessa panostamaan kestävä matkailuun samalla tavalla kuin muut. Toiseksi eniten kiinnostuneita kestävästä matkailusta olivat Länsi-Suomen läänistä tulevat vastaajat. Heidän vastauksiinsa vaikuttaa Saaristomerен kansallispuiston sijainti lähellä heidän asuinpaikkaa. Tämä tekee Oulun läänistä saapuneiden vastaajien kokemuksista mielenkiintoisen, sillä heillä on kuitenkin kohtuullisen pitkä matka saapua alueelle. Ulkomaalaiset olivat enimmäkseen keskitasolla kaikissa kysymyksissä. Itä-Suomen läänistä saapuneet matkailijat saivat

lähes kaikissa kysymyksissä alhaisimman keskiarvon. Tosin vastaajia ei siltä alueelta ollut kuin 6 %, eli yhteensä 8 henkilöä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Metsähallituksen kestävän matkailun periaatteet olivat tutkimuksen lähtökohta. Yrittäjille ne olivat selkeitä ja hyvää pohjatietoa palvelujen ja tuotteiden rakentamiselle. Hankaluuksia niiden toteuttamisessa ei koettu olevan, sillä ne eivät sido yrittäjiä kirjaimellisesti toimimaan tietyllä tapaa, vaan kaikki kohdat on sovellettavissa yritysten omiin toimintatapoihin. Kansallispuisto itsessään koettiin hyväksi alueeksi yrittää, eikä siellä periaatteiden toteuttaminen tuota hankaluuksia. Päinvastoin, alueelle on helppo tuottaa luontomatkailupalveluja selkeiden ohjeiden takia.

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään Saaristomeren kansallispuiston alueella toimivien Metsähallituksen yhteistyöyritysten kestävän matkailun toteuttamista, sillä alueella on kiinnitetty huomiota siihen paljon. Tutkimuksessa selvisi eroja toimialojen välillä, esimerkiksi selkein ero on majoitusyrittäjien ja kuljetusyrittäjien mahdollisuuksissa toteuttaa kestävän matkailun periaatteita. Majoitusyrittäjien osalta on huomioitava laajamittainen kiinnostus tuottaa kestäviä matkailupalveluja. Kuljetusyrittäjien osalta hankaluuksia alueella aiheuttaa välimatkat. Etenkin moottoriveneitä käyttävien yritysten on kiinnitettävä erityistä huomiota heidän käyttämänsä kalustoon, jotta päästöt olisivat mahdollisimman pieniä. Ohjelmapalvelujen tuottamiseen alue tarjoaa hyvät mahdollisuudet ja kansallispuistoon Metsähallituksen toimesta rakennetut matkailupalvelut mahdollistavat luonnon kuluttamisen minimoinnin. Kaikkien edellä mainituista ryhmistä on syytä kiinnittää huomiota aiheuttamaansa melutasoon, sillä esimerkiksi alueella pesivät linnut saattavat häiriintyä kävijöistä. Asiakaskyselystä saatujen vastausten perusteella yrittäjien tarjoamat palvelut koettiin olevan hyvällä tasolla, eli myös asiakkaiden näkemys vastaa yrittäjien kertomaa panostusta kestävien palvelujen tuottamiseen.

PAN Parks koettiin yritysten keskuudessa olevan hyvä asia, vaikkei siitä välttämättä kovin paljoa tietoa ollutkaan. Lähes jokainen yrittäjä kaipasi lisätietoa PAN Parks -sertifikaatista ja PAN Parks -organisaatiosta, sillä ne tuntuivat jääneen etäisiksi aikaisempien perehdytyskoulutusten jäljiltä. Yhtä kuljetuspalveluja tarjoavaa yrittäjää lukuun ottamatta kaikki yrittäjät aikoiivatkin hakea sertifikaattia omalle yritykselleen ja yksi oli jo jättänyt hakemuksensa. PAN Parksin -sertifikaatin avulla koettiin ennen kaikkea tulevaisuudessa olevan mahdollista saavuttaa enemmän ulkomaalaisia asiakkaita. Sertifikaatin hakemisella koettiin olevan mahdollista saavuttaa sellainen markkina-arvo, josta on hyötyä verrattuna niihin yrityksiin, jotka eivät sertifikaattia hae.

Itämeren tilasta ovat huolissaan niin yrittäjät kuin asiakkaatkin. Yrittäjien haastatteluiden mukaan asiakkaiden tieto Itämeren hyvinvoinnista on lisääntynyt median uutisoinnin myötä. Haasteena on, ettei kellään ole tark-

kaa tietoa siitä, mitä pitäisi tehdä ongelmien poistamiseksi. Myös yrittäjien asema palvelujen tuottajina rajoittaa valistuksen mahdollisuutta asiakkaille, mikäli yrittäjän ja asiakkaan ei kohtaa. Kestävästä matkailusta ja ympäristönsuojelusta alueella olisi hyvä olla esimerkiksi yleinen esite, johon yrittäjät voisivat turvautua asiakkaille esitetyn tiedon suhteen. Samalla olisi mahdollista valistaa asiakkaita siitä, miten heidän toimensa vaikuttaa ympäristön hyvinvointiin alueella.

Asiakaskyselyn osalta tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kokevatko asiakkaat saavansa kestävän matkailun mukaista palvelua. Pääsääntöisesti alueella käyneet kyselyyn vastanneet matkailijat kokivat käyttämänsä palvelun olleen kestävien periaatteiden mukaista. Yksittäisissä palveluissa kestävän matkailun periaatteet olivat paremmin näkyvissä kuin koko alueella yleisesti. Tämä viittaa siihen, että yrittäjien toiminta alueella alkaa näkyä, mutta koko alueella kestävien palvelujen näkyvyyttä voi vielä parantaa.

Asiakaskyselyllä selvitettiin myös, kuinka paljon asiakkailla on tietoa kestävän matkailun periaatteista ennen matkaa. Tietoa asiasta oli, mutta tiedon vaikutus ei ollut kuitenkaan selkeästi näkyvissä, sillä vastausten jakautuminen oli selkeää.

Asiakkaiden kiinnostusta tulevaisuudessa kiinnittää huomiota kestävän matkailun periaatteisiin selvitettiin asiakaskyselyn viimeisellä kysymyksellä. Tutkimustulosten mukaan alueella kannattaa jatkaa kestävien matkailupalvelujen tuottamista ja kehittämistä, sillä asiakaskyselyyn vastanneiden kiinnostus niitä kohtaan oli suurta ja tulevaisuudessa matkaa suunnitellaankin kestävien periaatteiden mukaan. Myös yrittäjien haastatteluisa tuli esiin alueen toimijoiden ja yrittäjien kiinnostus tuottaa palveluja kestävien arvojen mukaisesti. Asiakkaiden nykyiseen tietoisuuteen ja kiinnostukseen verrattuna kestävään matkailuun perustuvaa tiedotusta pitäisi kuitenkin lisätä. Verrattuna vastaajien näkemyksiä ennen matkaa ja tulevaisuutta koskevan kysymyksen välillä, on havaittavissa, että nykytilanteeseen tulee varmasti muutosta.

Saaristomeren kansallispuistossa matkailu elää tällä hetkellä muutokautta. 1990-luvulla alkanut panostaminen matkailupalvelujen kehittämiseen jatkuu edelleen ja PAN Parks -sertifikaatti vahvistaa muutoksen tapahtumista. Alueella olisi mielenkiintoista selvittää, kuinka nämä muutokset vaikuttavat pitkällä aikavälillä ja miten alueen matkailupalvelut kehittyvät ulkoisten vaikutusten myötä. Koska matkailu on saaristossa kasvattanut asemaansa elinkeinona, olisi alueella myös mielenkiintoista selvittää myös pystyykö matkailu tarjoamaan riittävästi elinkeinoa saaristoon ja pystytäänkö sen avulla pitämään alue asuttuna ja palvelujen tarjonta taattuna.

Yrittäjillä on tutkimuksen myötä mahdollisuus jatkaa oman yrityksensä osalta asiakaskyselytutkimusta, sillä heille on jaettu heidän omien keräämiensä lomakkeiden pohjalta raportit, joita he voivat verrata yhteisiin tuloksiin.

LÄHTEET

- Aaltonen, A. & Mäki, S. 2009, Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus 2008. Helsinki: Edita Prima Oy
- Baltic 21 Tourism Group, 1998, Baltic 21 Series No 7/98: Agenda 21 – Baltic Sea Region Tourism. [Viitattu 29.9.2009]. Saatavissa: http://www.baltic21.org/attachments/report_no_7_98_tourism.pdf
- Bell, G., 2007, PAN Parks Foundation's Annual Reports: Annual report 2007. [Viitattu 1.6.2009]. Saatavissa: <http://www.panparks.org/Introduction/Vision/PANParksmaterials>
- Berghäll, J., 2007, Coastsust-Achievements of the project coastal sustainability as a challenge. Helsinki: Edita Prima Oy
- Earth Summit 1997, YK:n ympäristökehityksen konferenssi. [Viitattu 8.6.2009]. Saatavissa: <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>
- Eagles, P. & McCool, S., 2002, Tourism in National Parks and Protected Areas. Planning and management. New York: CABI Publishing
- Finlex 2000: Vuoden 1992 Itämeren alueen merellisen ympäristön suoje-
lua koskeva yleissopimus. [Viitattu 13.7.2009] Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2000/20000002/20000002_2
- France, L., 1997, The earthscan reader in sustainable tourism. Lontoo: Earthscan Publications Limited
- Helsinki Commission 2009: Helsinki Commission, Baltic marine environ-
ment protection commission. Viitattu 5.6.2009.
http://www.helcom.fi/home/en_GB/welcome/
- Hemmi, J., 2005, Matkailu, ympäristö, luonto osa 2. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy
- Hemmi, J., 1995, Ympäristö- ja luontomatkailu. Kokkola: KP Paino
- Hentinen, L. 2007: Sustainable tourism in Finland. Viitattu 25.7.2009.
[http://www.laatutonni.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571cccf1cc225678b004e73ed/4799ccbcbf795e987c2257360003f176e/\\$FILE/Liisa%20Hentine%20AGORA.pdf](http://www.laatutonni.fi/W5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571cccf1cc225678b004e73ed/4799ccbcbf795e987c2257360003f176e/$FILE/Liisa%20Hentine%20AGORA.pdf)
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P., 2004, Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy

Honey, M., 1999, Ecotourism and sustainable development. Who owns paradise? USA: Island Press

Honey, M., 2002, Ecotourism & certification. Setting standards in Practice. Washington DC: Island Press

Kalmari, H. & Kelola, K., 2009, Vastuullisen matkailijan käsikirja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Kauppa- ja teollisuusministeriö 2007: Suomen matkailustrategia 2020 ja Itämeri. Viitattu 22.6.2009.

http://www.balticyachting.com/files/closing/Suomen_matkailustrategia_2020%20ja%20Itameri_Turku_131207.pdf

Kosonen, M., 2003, Suomen kansallispuistot Euroopan valtioiden joukkoon? : PAN Parks -sertifikaatti yhdistää luontomatkailun ja luonnonsuojelun. Hämeen ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Opinäytetyö.

Maa- ja metsätalousministeriö 2007: Itämeren hyljekantojen hoitosuunnitelma Viitattu 14.11.2009.

http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/2007/5r3PEf3Q2/4_2007_Itameren_hyljekantojen_hoitosuunnitelma.pdf

Makkonen, T., Helminen, R. & Yliskylä-Peuralahti, J., 2007, Saariston Rengastien pyöräilyolosuhteiden kehittämissuunnitelma. Turku: Turun yliopisto

Metsähallitus 2001, Saaristomeren kansallispuiston järjestyssääntö. Helsinki: Erweko Painotuote Oy

Metsähallitus 2007: Luontoon.fi -verkkopalvelu: Saaristomeren historia. Viitattu 22.5.2009. <http://luontoon.fi/page.asp?Section=406>

Metsähallitus 2008: Metsähallituksen Internet-sivut, kestävän luontomatkailun periaatteet. Viitattu 25.6.2009.

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Suojelualueidenhoito/ajakaytto/Virkistyskayttojaluontomatkailu/Kestavanluontomatk/Sivut/Kestavanluontomatkailunperiaatteetluonnonsuojelualueilla.aspx>

Metsähallitus 2009a: Metsähallituksen internet-sivut, konserni. Viitattu 25.6.2009.

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Konserni/Sivut/Konserni.aspx>

Metsähallitus 2009b: Metsähallituksen julkaisuja: Saaristomeren luontomatkailusuunnitelma Viitattu 14.11.2009.
[http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistuskaytonsuunnitte-
lu/Luontomatkailusuunnitelmat/Saaristomeri/Sivut/Saaristomerenlms.aspx](http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistuskaytonsuunnitte-
lu/Luontomatkailusuunnitelmat/Saaristomeri/Sivut/Saaristomerenlms.aspx)

Metsähallitus 2009c: Luontoon.fi -verkkopalvelu: Saaristomeren luonto. Viitattu 22.5.2009. <http://luontoon.fi/page.asp?Section=404>

Metsähallitus 2009d: Luontoon.fi -verkkopalvelu: Saaristomeren perinnetuomaiset. Viitattu 22.5.2009
<http://luontoon.fi/page.asp?Section=404&Item=9515>

Neale, G., 1999, The Green travel guide. Lontoo: Earthscan Publications Ltd

Nordquist, J., 2006, Byarna i Åbolands yttre skärgård-natur och kultur. Porvoo: Oy Painotalo tt-urex Ab

Nurminen, H., 2002, Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun. Turku: Digipaino, Turun yliopisto/Grafia Oy

PAN Parks 2009: PAN Parks -verkkopalvelu Viitattu 22.5.2009.
<http://www.panparks.org/>

Pidä Saaristo Siistinä ry 2009: Pidä Saaristo Siistinä ry:n Internet-sivut Viitattu 23.8.2009. <http://www.pidasaaristosiistina.fi/>

Rátz, T. & Puczkó, L., 2002, The impacts of tourism. An introduction. Hämeenlinna: OffsetKolmio Oy

Saarinen, J. & Järviluoma, J., 1998, Kestävyys luonnon virkistys- ja matkailukäytössä. Pallas-symposium 1997. Helsinki: Hakapaino Oy

Saraste 2008: Olympialaiset jo ovella -Pekingin ilmanlaatu yhä huono. MTV3 Uutiset. Viitattu 22.6.2009.
<http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2008/07/679595>

Salo, M., Lähteenoja, S. & Lettenmeier, M., 2008, Matkailu MIPS- Matkailun luonnonvarojen kulutus. Helsinki: Edita Publishing Oy

Sarlin, A. 2009: Strategi för naturturismen i Skärgårdshavet. Viitattu 14.11.2009. <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/pdf/luo/c65.pdf>

Suomen ympäristökeskus SYKE 2009: Itämeriportaali, tietoa itämerestä. Viitattu 5.6.2009. <http://www.fimr.fi/fi/tietoa/yleiskuvas/>

Telkänranta, H., 2006, The Baltic Sea. Discovering the sea of life. Helsinki: Erweko Painotuote Oy

Tuominen, M. & Sarpila, O., 2008, Luontomatkailu Turun saaristossa. Turku: Taloustutkimus Oy

UN department of economic and social affairs 2005: Division for sustainable development, Agenda 21. Viitattu 9.6.2009.

<http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>

UNWTO 2004, United Nations Environment Programme: Sustainable Tourism: Definition. Viitattu 8.9.2009.

<http://www.unep.fr/scp/tourism/sustain/>

Ympäristöministeriö 2008: Ympäristönsuojelun vaikuttavuus, Uutisia ympäristönsuojelusta Joulukuu 2008. Viitattu 9.6.2008.

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=469&lan=fi>

KESTÄVÄN LUONTOMATKAILUN PERIAATTEET LUONNONSUOJELUALUEILLA

Metsähallitus otti vuonna käyttöön 2004 Kestävän luontomatkailun periaatteet, joita pyritään edistämään kaikessa omassa toiminnassa sekä yhteistoiminnassa matkailuyrittäjien kanssa. Alla esitellään nämä yhdeksän kestävän luontomatkailun periaatetta ja esimerkkejä niiden sisällöstä luonnonsuojelualueilla, erämaa-alueilla ja suojeluohjelmakohteilla.

Kestävää luontomatkailua harjoitetaan hallinnassamme olevilla suojelu-, erämaa- ja suojeluohjelma-alueilla siten, että...

1. Luontoarvot säilyvät ja toiminta edistää luonnon suojelua

- Luonto on tärkeä matkan syy.
- Kävijöille kerrotaan luonnosta ja sen suojelusta.
- Matkailu ei häiritse luontoa, kaikki alueet eivät sovellu matkailukäyttöön.
- Ryhmät ovat pieniä, kuljetaan reiteillä aina kun mahdollista.
- Matkailua kanavoidaan palveluvarustuksen sijoituksella ja ohjeilla.
- Rakennetaan ympäristöön sopeutuvasti, luonnonkauniit alueet säilytetään rakentamattomina.
- Luonnon kulumista ja muita ympäristövaikutuksia seurataan, tarvittaessa niihin puututaan.

2. Ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän

- Toimitaan luonnon ehdoilla, vältetään kaikkea ympäristön kuormitusta.
- Tavoitteena on ympäristöä säästävä ja roskaton retkeily.
- Polttopuuta käytetään säästeliäästi.
- Päästöt veteen ja ilmaan minimoidaan ja suositaan uusiutuvia energialähteitä.
- Metsähallitus ja yrittäjät antavat hyvän esimerkin ympäristönsuojelusta.

3. Arvostetaan paikallista kulttuuria ja perinteitä

- Tutustutaan avoimin mielin paikalliseen kulttuuriin.
- Paikallinen kulttuuri otetaan mahdollisuuden mukaan huomioon tiedon ja elämysmahdollisuuksien tarjonnassa.
- Käytetään paikalliset olot hyvin tuntevia oppaita.

4. Asiakkaiden arvostus ja tietämys luonnosta ja kulttuurista lisääntyvät

- Hankitaan tietoa etukäteen.
- Tieto löytyy helposti ja on tarjolla kiinnostavassa muodossa.
- Annetaan mahdollisuus osallistua alueen hoitoon.
- Oppaat ovat hyvin koulutettuja.

5. Asiakkaiden mahdollisuudet luonnossa virkistymiseen paranevat

- Otetaan huomioon kaikki luonnossa liikkujat.
- Palvelut mitoitetaan kysynnän ja kohteen mukaan.
- Tarjotaan luonnonrauhaa ja opastettuja luontoretkiä.
- Matkailutuotteita kehitetään yhdessä yrittäjien kanssa.

6. Asiakkaiden henkinen ja fyysinen hyvinvointi vahvistuvat

- Suositaan lihasvoimin liikkumista.
- Huolehditaan asianmukaisesta retkeilyvarustuksesta.
- Tarjolla on helppoja ja vaativia retkikohteita.
- Tarjotaan mahdollisuus luontoelämyksiin.
- Rakenteet, reitit ja ohjelmapalvelut ovat turvallisia

7. Vaikutetaan myönteisesti paikalliseen talouteen ja työllisyyteen

- Käytetään mahdollisuuksien mukaan paikallisten yrittäjien tuotteita ja palveluja.
- Työllistetään mahdollisuuksien mukaan paikkakuntalaisia, mutta huomataan, että myös muualta tulleet ihmiset ja ideat voivat olla voimavara kotiseudun kehittämisessä.

8. Viestintä ja markkinointi on laadukasta ja vastuullista

- Asiatiedot ovat luotettavia.
- Tiedotus on avointa ja vuorovaikutteista.
- Markkinointi ei ole ristiriidassa luonnonsuojelun kanssa.

9. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä

- Asiakkaiden mielipiteet ovat tärkeitä.
- Järjestetään koulutusta yhdessä yrittäjien kanssa.
- Annetaan kaikille kiinnostuneille mahdollisuus osallistua suunnitteluun.
- Yhteistyössä asetetaan etusijalle ne, jotka sitoutuvat näihin kestävän luontomatkailun periaatteisiin.

Tämän sivun osoite on www.metsa.fi/kestavaluontomatkailu

